

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammanfattning.....	s 3
Förord från chef sektor Barn och utbildning.....	s 4
Förord från författarna.....	s 5
1. Inledning.....	s 6
1.1 MED UTGÅNGSPUNKT FRÅN UNGDOMARNA.....	s 6
1.2 UPPDRAGET.....	s 7
1.3 BAKGRUND.....	s 8
1.4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	s 12
2. Teoretiska utgångspunkter och centrala begrepp.....	s 13
2.1 TEORETISK INRAMNING.....	s 13
2.2 UNGDOMSBEGREPPET.....	s 13
2.3 UNGDOMAR MOT FRAMTIDEN.....	s 14
2.4 UNGDOMARS KÄNSLA AV SAMMANHANG FÖR LIVET OCH FRAMTIDEN.....	s 15
2.5 SKOLAN SOM SOCIAL ARENA OCH KUNSKAPSARENA.....	s 18
2.6 ELEVANALYSMODELLEN OCH LÄRAREN.....	s 19
2.7 SAMMANFATTNING AV TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER OCH CENTRALA BEGREPP.....	s 20
3. Metod.....	s 22
3.1 INLEDNING.....	s 22
3.2 FÖRANKRING, ÖVERGRIPANDE FORSKNINGSPRÅG, SAMT ETISKA ASPEKTER.....	s 22
3.3 URVAL AV GRUPPER SAMT VAL AV METODER.....	s 23
3.4 GENOMFÖRANDE AV FOKUSGRUPPERNA.....	s 24
3.5 BEARBETNING OCH ANALYS.....	s 26
3.6 METODREFLEKTION OCH SAMMANFATTNING AV KAPTITLET.....	s 26
4. Resultat och analys.....	s 28
4.1 INTRODUKTION AV RESULTATKAPITLET.....	s 28
4.2 DU ÄGER DITT LIV.....	s 28
4.3 UNGDOMARNA OM SKOLAN OCH FRAMTIDEN.....	s 32
4.4 VAD VILL DU MED DITT LIV – UNGDOMARNAS DRÖMMAR I LIVET – DÄR YRKESDRÖMMAR BLIR GIVET...s 40	
5. Diskussion och slutsatser.....	s 51
5.1 ALLA UNGDOMAR HAR DRÖMMAR OM FRAMTIDEN.....	s 51
5.2 UNGDOMARNA OM SKOLANS BETYDELSE FÖR SITT FRAMTIDA LIV.....	s 51
5.3 NORMER KRING LÄRANDE I KLASSRUMMET.....	s 52
5.4 BETYDELESEN AV KÄNSLA AV SAMMANHANG OCH EN VARIERAD PEDAGOGIK.....	s 52
5.5 BETYDELSEN AV DEN RELATIONSSKAPANDE LÄRAREN.....	s 53
5.6 BETYDELSEN AV ENS NÄRMASTE LIVSSAMMANHANG FÖR FRAMTIDEN.....	s 54
5.7 FÖRSLAG PÅ RESULTATENS FRAMTIDA ANVÄNDNINGSSOMRÅDEN.....	s 56
5.8 AVSLUTANDE REFLEKTIONER MOT FRAMTIDEN.....	s 58
5. Referenser och länkar.....	s 60
Bilagor.....	s 64-68

Sammanfattning

Mot bakgrund av att Färgelanda kommunala skolor under läsåret 2014/2015 hade Sveriges lägsta andel gymnasiebehöriga ungdomar i den kommunala skolan, startades under 2016 projektet "Du äger ditt liv - vad vill du med ditt liv? – Ungdomars berättelser om livet, skolan och framtiden". Syftet med rapporten handlar om att öka förutsättningarna, för att ungdomar i Färgelanda kommunala grundskolor ska bli gymnasiebehöriga till gymnasieskolans olika nationella program. Genom fokusgruppsintervjuer och olika skriftliga individuella metoder och övningar, som genomfördes under hösten 2016, tillsammans med 145 ungdomar i årskurs 6 och årskurs 7, så har dessa berättelser analyserats i relation till pilotprojektets övergripande syfte och frågeställningar som handlar om:

- Vilka utsagor uttrycker ungdomarna om skolan som kunskapsarena och som social arena, kopplat till betydelsen av skolan för sitt framtida liv?

- Vilka utsagor uttrycker ungdomarna om skolan kopplat till läraren och pedagogiken?

- Samt hur ser ungdomarna på skolan, intressen, sitt närmaste livssammanhang kopplat till framtida drömmar om livet i allmänhet samt yrkesdrömmar i synnerhet?

Resultaten har analyserats genom så kallad meningstolkning i relation till olika teorier och centrala begrepp. Dessa är bland annat kopplade till ungdomstiden, så som Giddens (2003) senmoderna samhällsbegrepp och relationen mellan ungdomen och samhället, i spänningsfältet mellan individualiseringens och globaliseringens effekter. Samtidigt har dessa begrepp knutits till Wede (2012) och hans teorier om skolan i spännvidden mellan tvångsplats och bildningsplats samt Asp-Onsjös (2014) teorier om skolan som en social arena och kunskapsarena, där ungdomarna ibland ställs inför parallella positioneringar mellan skolan och kamrater.

De huvudsakliga resultaten visar att samtliga ungdomarna berättar om olika drömmar och visioner om sina framtida liv. Dessutom visar resultaten att majoriteten av ungdomarna ser läraren som ledare som mycket viktig för att lyckas i skolan. Även en varierad pedagogik har en central betydelse för att ungdomarna ska uppleva skolan som meningsfull, hanterbar och begriplig. Dessutom ses skolkamraterna både som möjliggörare, där goda kamrateffekter leder till ett positivt lärande. Men för andra ungdomar blir normer i klassrummet begränsande i det sociala samspelet för om man visar upp sina ansträngningar i skolan eller ej. I studien berättas även om hur vårdnadshavare stöttar och hjälper ungdomarna i skolarbetet, för att man ska lyckas i skolan i relation till sitt framtida liv. Men det berättas även om föräldrar som vill hjälpa till, men inte alltid kan eller förmår.

Många ungdomar ser skolan som språngbräda för ett framtida yrkesliv, där nästan samtliga ungdomar, trots sin ringa ålder, har olika yrkesdrömmar. Dessa yrken är dels kopplade till yrken som kräver vidare studier på universitet eller högskola, men också till yrken som är relaterade till ens fritidsintressen, eller till yrken som finns på den lokala arbetsmarknaden. Resultaten visar också att vissa ungdomar i studien, i viss utsträckning relaterar skolan till metaforen av en fritidsgård där kompisar och det sociala umgänget ses som det viktigaste. För dessa ungdomar blir fritidsintressen och ens sociala nätverk i dagsläget viktiga motivationsfaktorer kring ens framtida yrkesdrömmar. För vissa av ungdomarna är även yrkesdrömmarna relaterade till en framtida arbetsmarknad som bygger på kompetenser som man i hög grad uppfattas förvärva via ens fritidsintressen, eller via ens sociala nätverk.

De huvudsakliga slutsatserna i denna studie visar att ju närmare ett framtida gymnasieval man uppfattas komma, ju viktigare uppfattas skolan för de flesta att bli, när skolan relateras till framtiden. Vi kan också se att den relationsskapande läraren, samt att man upplever att man förstår, att kunskapsribban är på rätt nivå, ses som betydande faktorer för att kunna relatera skolan till framtiden.

Förord från Chef sektor Barn och utbildning

Detta projekt började när jag och tidigare chef sektor Vård och omsorg, Monica Birgersson, i Färgelanda kommun samtalade kring våra barn och unga. Vi fick från våra ledningsgrupper ofta höra att man oroades över den brist på framtidstro som man möttes av i skolorna. Kopplingen mellan arbetet i skolan och de möjligheter man själv skapade för sin framtid var inte självklar. Hur kan vi hjälpa våra barn och unga att hitta sin inre motivation för att arbeta för att nå sina drömmar blev vårt tema i samtalen. Efter många samtal mellan oss och våra verksamheter beslutade vi att söka bidrag från Folkhälsorådet för att i projektform göra ett försök att påverka. Valet att börja i år 6 och 7 har sitt ursprung i att då börjar eleverna välja språk, vilket är första steget till att behålla alla möjliga vägar eller begränsa framtida valmöjligheter. Det är oerhört viktigt att elever och vårdnadshavare förstår det sambandet.

Vi filade vidare på vår idé och kom fram till att vi ville att man i grupp skulle diskutera drömmar och framtida yrkesval. Det vi ville poängtera och kommunicera var: Vad vill du med ditt liv? Du äger ditt liv, men vi är många vuxna som kan ge dig hjälp och stöd. Du måste dock själv göra jobbet för att nå dit. Vi önskar också att kopplingen mellan arbetet i skolan som en plattform för framtida möjligheter skulle göras tydlig. Dessutom ville vi att projektet skulle drivas av andra än de lärare som eleverna vanligtvis träffar. Alltså en projektgrupp som gör en särskild insats. Skolledare och lärare ute på skolorna har varit väldigt positiva och delaktiga i hela arbetet och deras uppgift är ju fortsatt också att följa upp och påminna om det arbete som är gjort i deras elevgrupper.

Vi tog kontakt med Hälsokällan och kom i samtal fram till att Henrik Erlandsson kunde avsätta tid och vi kunde under några månader få köpa loss hans tid från Hälsokällan. Det är vi väldigt tacksamma för.

Henrik tillsammans med kommunens personal Monica Lindström från IFO och Erica Svensson från Resursgruppen har utgjort projektgruppen som i samarbete med personal på skolorna genomfört hela arbetet. Vilket härligt jobb ni gjort. Vi är fulla av beundran för hur ni lyckats lyfta elevernas egna drömmar. Vi kommer att fortsätta detta arbete och vår förhoppning är att det ska ge många unga en tydligare bild av hur man med inre motivation kan arbeta för att nå sina drömmar.

Helena H Kronberg

Chef sektor Barn och utbildning

Färgelanda kommun

Förord från författarna

Under hösten 2016 har vi haft den fantastiska möjligheten att träffa cirka 145 ungdomar i årskurs 6 och årskurs 7 i Färgelanda kommun, vid 3 olika strukturerade tillfällen. Det har varit en lärorik resa för oss i arbetsgruppen och vi hoppas att detta projekt *"Du äger ditt liv-Vad vill du med ditt liv – Ungdomars tankar om livet, skolan och framtiden"*, ska bidra med ytterligare kunskaper om ungdomars tankar om livet, skolan och framtiden.

Vi vill rikta ett stort tack till alla som gjort denna studie och detta projekt möjligt. *Ett stort tack till alla på ledningsnivå inom skola, socialtjänst, kultur och fritid samt folkhälsorådet för ert stöd och er hjälp. Ett speciellt tack riktat till er som arbetar i skolan och i synnerhet till er som är mentorer för dessa fantastiska ungdomar* och för er nyfikenhet kring projektet och de dialoger vi fört tillsammans med er. Vi hoppas att denna rapport och våra träffar på något sätt kan bidra till att stärka er yrkesroll och ytterligare främja kunskapen om hur ungdomarna tänker. Ungdomarnas berättelser och utsagor kanske kan vara ett bidrag i att förstärka tron på ungdomarnas inneboende resurser och hjälpa er att hitta ännu fler ingångar kring relationskapandet med dem i vardagen. Ungdomarnas drömmar och kraft finns, det har de visat för oss.

Det börjar alltid med oss vuxna runt omkring ungdomarna för att skapa relationen, att våga föra samtalen där vi vuxna bjuder in till spännande lektioner, möten i övrig skolvardag under raster och på friluftsdagar, vilket givetvis kan vara lätt ibland men också något svårare vissa gånger.

Ett stort tack även till Maria Klamas, filosofie doktor i socialt arbete, som levererat mycket värdefull kritik för att utveckla och förbättra denna rapport.

Det största tacket vill vi ändå rikta till alla ungdomar i årskurs 6 och 7 i kommunen. Utan er hade denna studie och denna rapport varit omöjlig att få till.

Världens största TACK till ER!

Med varma hälsningar

Henrik Erlandsson, Fyrbodals kommunalförbund, Hälsokällan
samt Monika Lindström och Erica Svensson Färgelanda kommun.

Färgelanda februari 2017

"Shoot for the moon, even if you miss, you'll land among the stars" (Les Brown)

1. Inledning

1.1 MED UTGÅNGSPUNKT FRÅN UNGDOMARNA

Unga människor med en fot i barndomen och den andra foten i en mer begynnande ungdomstid har alla mer eller mindre förhoppningar om ett gott framtida liv. Detta har vi fått erfara genom berättelser och utsagor från cirka 145 ungdomar i 12 till 14-årsåldern i Färgelanda kommun. De har samtliga berättat om och delat med sig av deras framtidsdrömmar i allmänhet och yrkesdrömmar i synnerhet. Framtiden, hur kommer den att se ut egentligen? Det vet man ju inte, även om man kan hoppas, tro och önska. Samtidigt kan man påverka sin framtid, i alla fall i mer eller mindre omfattning. Man gör ju livet så att säga.

I början av detta pilotprojekt finns föreställningar och farhågor om att ungdomarna i kommunen saknar drömmar och visioner om framtiden. Vi i projektgruppen blir nyfikna på om detta kan stämma? Denna höstdag, under 2016, då solen skyntar fram och löven visar sin färgprakt, sitter vi i ett klassrum, där 7 elever har kommit till vår fokusgrupp. Vi ställer frågor om livet, skolan, klassrumssituationer, undervisningen, läraren, pedagogiken och om framtiden. Vilka drömmar de har om sina framtida liv. Drömmar i allmänhet, men också om ungdomarnas yrkesdrömmar, en bra bit bort i livets horisont.

Frida¹ berättar att hon vill bli astrofysiker. Zara talar om att hon gärna vill bli läkare. Pelle berättar om att han vill ta över sin morfars gård och jobba inom lantbruket: "Jag vill arbeta med någon jag tycker om", menar han. Refaat berättar att han gärna vill bli lärare, det verkar spännande att arbeta med ungdomar, säger han. Ellen berättar med stor tydlighet om sin yrkesdröm. Så tydligt att det nästan känns som om hon tagit oss med in i drömmen. Hennes vision växer sig allt tydligare och hon berättar "att i framtiden ska jag bli polis i New York". Vi förundras av alla kloka berättelser vi får till oss och blir mäkta imponerade.

När vi är i de olika skolorna berättar ungdomarna om sina yrkesdrömmar men också om hur världen ska bli en mer fredlig, mer hållbar och en rättvis plats. Några önskar även högst konkreta drömmar som att erbjudas gratis smörgåsar i skolans café. Ett antal av dem drömmer också om att bli rika i framtiden, en dröm som nog många kan tänkas ha tänkt?

När vi berättar om att alla ungdomar har drömmar om livet och framtiden, är det med viss förvåning, men också med glädje som vi i projektgruppen tillsammans med ledningsgruppen konstaterar att ungdomarna har många förhoppningar och visioner om sina liv. Vid en av de individuella övningarna under sessionen, då eleverna i detta fall gör en skriftlig övning som handlar om föräldrars möjligheter att stötta ungdomarna i sitt skolarbete, räcker Minnea upp handen och kommenterar med viss förvåning en av frågorna på formuläret som ligger på bänken framför henne:

"-Jag förstår inte riktigt vad ni menar? Skolan är väl inte mitt hus?"

-Hur menar du nu, svarar vi?

-Jag menar att hur jag har det hemma har väl inget med att göra om jag lyckas i skolan eller inte? Skolan är inte mitt hus, eller? Jag kan och ska väl lära mig oavsett hur jag har det hemma eller hur, säger hon med stor självklarhet".

Det är inte utan att vi imponeras över den kloka, men samtidigt komplexa frågeställning som Minnea berör. Nämligen ungdomarnas möjligheter att skaffa sig ett bra liv utifrån sina drömmar, med ett bra

¹ Alla namn i rapporten är fingerade, vilket är helt i linje med forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet, 2002).

arbete och att kunna arbeta med det man hoppas på, oavsett familjekonstellation och i vilken skola man går i. Dessa perspektiv kommer vi att återvända till. Men först en bakgrundsbeskrivning av uppdraget, som senare i texten kommer att mynna ut i en disposition av föreliggande rapport.

1.2 UPPDRAGET

Under inledningen av 2016 aktualiserades frågan, hur fler ungdomar i Färgelanda kommun skulle kunna bli behöriga till gymnasiets nationella program? Bakgrunden till detta, var att enligt siffror från Kommun- och Landstingsdatabasen var endast 51,6 % av ungdomarna i årskurs 9 i Färgelanda kommunala skolor behöriga till gymnasiets nationella yrkesprogram och natur- och teknikprogrammen läsåret 2014/2015. Detta ska jämföras med en genomsnittlig gymnasiebehörighet på riksnivå, där cirka 84,1 % av Sveriges ungdomar samma år var behöriga till gymnasiets nationella yrkesprogram och för natur- och teknikprogrammen var motsvarande siffror 82,3 % (KOLADA²).

Mot denna bakgrund fanns ett stort engagemang från ledande tjänstemän inom skola, socialtjänst, kultur och fritid, folkhälsan med flera i Färgelanda kommun, att vända denna utveckling. En avsiktsförklaring formulerades, efter flera olika möten på olika nivåer. Och efter en workshop under våren 2016 där personal från skolor, socialtjänst, folkhälsan, samt kultur och fritid deltog, avsågs som ett första steg att sätta igång ett pilotprojekt, *”Du äger ditt liv-vad vill du med ditt liv -ungdomars tankar om livet, skolan och framtiden”*. I pilotprojektet, som efter förarbetet startade under september 2016, formulerades en inriktning i projektet. Där var det ungdomarnas röster och berättelser, som skulle fylla behovet av utökade kunskaper bland kommunens aktörer, kring ungdomarnas egna tankar och utsagor om livet och skolan och framtiden. Kanske kunde ungdomarnas medverkan och att de blev lyssnade på och deras berättelser om livet, skolan och framtiden, främja deras engagemang och därmed vara en av många pusselbitar, för att öka antalet gymnasiebehöriga ungdomar i kommunen?

Denna aspekt är väl grundad i forskningen, då delaktighet och att bli lyssnad på, skapar ökade möjligheter, kring förändringsarbete utifrån sina liv. Den långsiktiga visionen i kommunen, handlar om att skapa förutsättningar, för att så många ungdomar som möjligt, i Färgelanda kan komma ur grundskolan med behörighet till gymnasiets nationella program, vilket är en stark skyddsfaktor för att förebygga framtida psykosociala problem (SKL, 2013).

Kontakter togs under våren 2016 med Fyrbodals kommunalförbund och Hälsokällan, en offentlig verksamhet som sedan 14 år tillbaka arbetat med frågor som rör barn och ungdomars hälsa i Fyrbodalsområdet, att vara ett stöd i detta arbete.³ Detta mynnade bland annat ut i detta pilotprojekt där samarbetet startades upp mellan ovan nämnda aktörer. Projektet som pågått under hösten 2016, avgränsades till, som ett första steg, att möta samtliga ungdomar i årskurs 6 och årskurs 7 i Färgelanda kommunala skolor. Fokus i pilotprojektet handlar om att öka deras motivation, genom att undersöka deras uppfattningar och tankar om livet, skolan och framtiden.

Föreliggande rapport *disponeras* enligt följande. Först en bakgrund, för att därefter presentera projektets övergripande syfte och rapportens frågeställningar. Där efter presenterar vi en teoretisk grund för att kunna tolka och analysera ungdomarnas utsagor om livet, skolan och framtiden. *I kapitel*

² Där emot var andelen ungdomar som var gymnasiebehöriga för läsåret 2015/16 helt förändrade, då andelen ungdomar i Färgelanda kommun hade ökat till 85,7 % behörighet (86 % för riket) till yrkesprogrammen samt 80 % behörighet (82 % för riket) till natur- och teknikprogrammen.

http://www.kolada.se/?_p=jamforelse&unit_id=16679

³ För mer information om Fyrbodals kommunalförbund och Hälsokällan se www.fyrbodals.se samt www.halsokallanfyrbodals.se

3 presenteras de metodologiska utgångspunkterna med fokusgruppen som en av flera perspektiv för att undersöka ungdomarnas utsagor. I kapitel 4, resultatdelen, har denna lagts upp som följer. I avsnittet *Du äger ditt liv* kommer ungdomarnas fritidsaktiviteter samt deras utsagor om fritiden som investering för framtiden att skildras. I denna del av resultatkapitlet finns även ungdomarnas upplevda sociala stöd, så som betydelsefulla andra, samt ett stödjande familjeteam att finnas med. Nästkommande del i resultatet handlar om hur ungdomarna uppfattar skolan och hur denna relateras till ungdomarnas drömmar och förhoppningar om ett framtida yrke, samt andra drömmar i framtiden. Det sista avsnittet i resultatredovisningen handlar om ungdomarnas framtidsdrömmar i allmänhet samt yrkesdrömmar i synnerhet. I resultatdelen analyseras dessa i relation till teoretiska utgångspunkter samt tidigare forskning. I den sista delen av rapporten diskuterar vi våra slutsatser. Här ger vi även förslag på fortsatta frågor att undersöka efter pilotprojektet.

1.3 BAKGRUND

1.3.1 Inledning

Som en bakgrundsmelodi i denna pilotstudie ligger frågor om ungdomarna kopplat till deras nutid, till frågeställningar om viktiga personer i deras närmsta nätverk, så som familj och vänner, men även frågor om fritidsintressen och om deras skolgång. Samtidigt handlar en del av uppdraget, från Färgelanda kommun, att undersöka ungdomarnas drömmar och tankar om framtiden, kopplat till deras yrkesdrömmar i synnerhet. I bakgrunden kommer lagstiftning, skyddsfaktorer samt tidigare forskning att preciseras.

1.3.2 Lagstiftning och ungdomars rättigheter

Enligt skollagen har alla barn och ungdomar rätt till en god och likvärdig utbildning oavsett bakgrund och hemförhållanden. Skollagen preciserar att skolan ska främja alla ungdomars utveckling och skall sträva efter att uppväga skillnader och olika förutsättningar för ungdomar att ta till sig utbildningen. Skolan ska samarbeta med hemmen för att främja ungdomens personliga utveckling för att kunna verka som kompetenta, kreativa, demokratiska, aktiva och ansvarsställande medborgare. Ungdomars trygghet och självkänsla grundläggs i hemmen. Men skolan har en viktig roll, där varje elev ha rätt till utveckling, att erfara framsteg, uppleva glädje och få erfarenhet av tillfredsställelse, när svårigheter övervinns (Utbildningsdepartementet, 2016; Skolverket, 2016b). Även socialtjänstlagen föreskriver att barn och ungdomar ska växa upp under trygga, jämlika och goda förhållanden (Socialdepartementet, 2016). Det är föräldrarna som har huvudansvaret för sina barn. De har rätt till stöd om de behöver det. Ett särskilt ansvar åvilar professionella som arbetar med barn och ungdomsfrågor att stötta föräldrarna i föräldraskapet om detta behövs⁴.

1.3.3 Trender av ökad ohälsa i ungdomsgruppen samt antalet gymnasiebehöriga

De senaste decennierna har en ökad ohälsa bland barn och ungdomar i Sverige visats. Dessutom har andelen tonåringar som känner sig stressade över skolarbetet, sammanfallit med utvecklingen av psykosomatiska besvär. Tänkbara orsaker bakom ovan skisserade utveckling är samhällets ökade individualisering, ökade trösklar mot en framtida arbetsmarknad, en hög ungdomsarbetslöshet och familjers ojämlika villkor samt en allt snabbare teknikutveckling (Folkhälsomyndigheten, 2016).

För ungdomarna i Färgelanda kommun, kan vi se att de å ena sidan, upplever större trygghet i skolan i jämförelse med övriga landet. Samtidigt konstaterar vi, att de å andra sidan i lägre grad är behöriga till gymnasiets olika yrkes- och teoretiska program i jämförelse med genomsnittssiffrorna för övriga landet. Detta är en utveckling som pågått ända sedan år 2009 i Färgelanda. Men enligt de senaste

⁴ Se artikel 18 i Barnkonventionen www.barnombudsmannen.se/barnombudsmannen/publikationer/ovriga-publikationer/barnkonventionen---en-lattlast-skrift-om-konventionen-om-barnets-rattigheter/

mätningarna så är ungdomarna i Färgelanda kommunala skolor, numera mycket nära det genomsnittliga värdet i landet kopplad till gymnasiebehörighet.⁵

1.3.4 Sociala skyddsnätets betydelse samt vikten av att ha en meningsfull fritid

För ungdomarna i vår studie, precis som för andra ungdomar, är betydelsen av att finnas i ett socialt sammanhang, med familj och vänner viktiga skyddsfaktorer i livet (Antonovsky, 1991; Hawkins, Catalano och Arthur, 2002). Enligt Barnkonventionen, som Sverige har anslutit sig till, skall barn ha rätt till ett gott liv, att gå i skolan samt ha möjlighet att utöva en aktiv fritid. Genom en aktiv och meningsfull fritid ges ungdomen tillfälle att utveckla sig själv, sina intressen samt skapa nya sociala relationer. Forskning visar att ungdomar mest vill träffa kompisar på sin fritid. Att sporta eller att titta på TV är andra fritidsintressen som ungdomarna lyfter fram. Det visar sig att ungefär vart fjärde barn, i åldern 7-15 år, spelar något instrument och att sex av tio barn och unga idrottar minst en gång i veckan och ungdomar i åldern 10 -12 år är de mest aktiva. Den största sporten bland både pojkar och flickor är fotboll. Alla barn och ungdomar ska ha möjlighet att kunna leka, delta i olika aktiviteter, idrott, kultur och samt få vila och koppla av (Unicef, 2016, Barnombudsmannen).

1.3.5 Skolan och fullständiga betyg är viktiga skyddsfaktorer i ungdomars liv

Samtidigt som betydelsen att vara med vänner och nära och kära, är betydelsen av skolan för ett framtida gott liv en mycket viktig skyddsfaktor (Henriksson, 2016). Skolan har uppdraget att främja alla barn och ungdomars kunskaper och värden. Samtidigt har skolan ett kompensatoriskt uppdrag, där alla ungdomar oavsett bakgrund och familjeförhållanden, har rätt till en likvärdig utbildning (Skolverket, 2016a/Skolverket 2016b/Skolverket 2013).

Under läsåret 2014/2015 var endast 51,6 % av ungdomarna i årskurs 9, i Färgelanda kommunala skolor behöriga till gymnasiet nationella program (KOLADA). Kopplar vi detta till rikets genomsnittliga siffror, visar dessa att cirka 85 % av ungdomarna, var behöriga till gymnasiet olika program (Henriksson, 2016). Detta ser vi, i likhet med Henriksson och ansvariga i Färgelanda kommun, som något att oroas över, då fullföljda studier i grund- och gymnasieskola är mycket viktiga skyddsfaktorer i en ung människas liv (Henriksson, 2016). Skolan har enligt "Läroplanen för Grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011" samt Skollagen, uppdraget att forma undervisning efter varje elevs förutsättningar och behov oavsett hur det ser ut hemma (Skolverket, 2016a/2016b). Läroplanen för grundskolan samt Skollagen, beskriver hur alla elever, barn och ungdomar i svensk grundskola, enligt skollagen har rätt till en likvärdig utbildning oavsett elevernas bakgrund, familjesituation erfarenheter, språk och tidigare kunskaper (ibid).

Samtidigt finns omfattande forskning som visar att flera faktorer samverkar i en väldigt komplex värld. Det handlar bland annat om elevens individuella kognitiva förutsättningar, föräldrars/vårdnadshavares utbildningsbakgrund och sociala bakgrund, samt skolans och lärarens förmåga att stödja elever kring sitt lärande. Dessutom relateras faktorer som hur skolsystemet är utformat samt de utmaningar som det omgivande samhället för med sig, vilket får konsekvenser för hur ungdomarna påverkas i sina möjligheter. Dessa faktorer utgör ett komplext nät av olika bestämningsfaktorer som påverkar huruvida ungdomarna och eleverna kan komma att klara av att fullfölja grundskolan med full gymnasiebehörighet (Skolverket, 2013; Henriksson, 2016). Dessutom visar såväl nationella som internationella rapporter att kunskapsresultaten hos de svenska eleverna sjunkit under en längre period och att allt för många elever lämnar grundskolan utan behörighet till gymnasiet nationella program, med följderna att alldeles för många ungdomar inte slutför gymnasieskolan (Skolverket, 2016). Skolinspektionen (2015) menar att brister i den så kallade styrkedjan, där uppföljning av styrning,

⁵ www.scb.se www.skolverket.se och www.kolada.se

åtgärder och uppföljning, är centrala faktorer för om skolor ska lyckas vända denna utveckling. Och för att vända denna utveckling, hävdar Skolinspektionen, är det nödvändigt att förbättra dialogen i alla led, mellan lärare och elev, mellan rektor och lärare samt mellan rektor och huvudmannen. Dessutom visar internationella samt nationella rapporter som Skolverket (2016) gått genom, att det även krävs kraftfulla åtgärder på både nationell, regional och kommunal nivå, för att öka elevernas kunskapsresultat och förbättra likvärdigheten i det svenska skolsystemet.

Henriksson (2016) menar till och med att fullföljda studier i grund- och gymnasieskola, är helt nödvändigt och den enskilt viktigaste faktorn i livet för en ung människa för att kunna etablera sig i samhället i ett senare vuxenliv och komma in på arbetsmarknaden, samt i vuxen ålder kunna leva ett gott, självständigt och hälsosamt liv. Ett liv där ungdomar oavsett kommundillhörighet, kan känna tillförsikt, framtidstro och en framtid som om den vore möjlig, för att lyckas och trivas i livet (jämför Antonovsky, 1991).

För många ungdomar i 12-, 13, och 14-årsåldern börjar gymnasievalet närma sig inom en inte alltför avlägsen framtid. Trots att gymnasiet är en frivillig skolform, så går så som alla elever vidare dit efter avslutad grundskola (Skolverket, 2013).

1.3.6 Samhällets ökade krav på formell utbildning

Samtidigt som ungdomars gymnasiebehörighet minskat sedan 2001, har samhällets ökade krav på formell utbildning fått den avgörande och betydande effekten att dagens ungdomsgeneration i stort sett är tvingade att gå i och fullfölja gymnasiet (Henriksson, 2016; Holm, 2014).

Skolan har även en stor inverkan och betydelse för att ungdomar ska ha möjlighet till goda framtidsutsikter avseende framtida arbete och ett gott liv (Socialstyrelsen m fl; 2014; Henriksson 2016). Att vara behörig till gymnasiets nationella yrkesprogram, eller gymnasieskolans teoretiska program, är ett första steg på individens resa för att kunna uppnå ett självständigt liv senare i vuxen ålder. Detta då fullföljd skolgång, åtminstone upp till gymnasiekompetens idag, i stort sett är nödvändigt för att kunna etablera ett självständigt liv, vilket är viktigt både för individen, skolan och samhället (Henriksson, 2016).

Ledord i denna pågående samhällsordning och samhällsutveckling, är kravet på ungdomars framtida anställningsbarhet, matchning till en allt mer globaliserad arbetsmarknad och förvärvandet och utvecklandet av så kallade entreprenöriella förmågor för att lyckas i ett samhälle där övergången från ett tidigare kollektivistiskt samhälle till ett allt mer framträdande individuellt projekt, tycks bli allt mer synligt och påtagligt⁶ (Holm, 2014; Skolverket, 2016a/2016b).

Dessa ovanstående begrepp utgör dessutom incitament och centrala honnörsord i styrdokument på såväl den internationella, nationella som på den lokala arenan i form av olika fördrag, konventioner eller i skolans olika läroplaner (Regeringen, 2001; Unicef, 2009; Skolverket, 2016). Samtidigt befinner vi oss i en tid mitt i en samhällsutveckling, där det individuella projektet ses som norm för barn och ungdomar, utbildningsväsende, samt hur samhället i stort utvecklas och formeras i västvärlden (Öhrn, 2014).

I detta samhällsprojekt förväntas ungdomar välja och skraddarsy sin framtida yrkeskarriär och sitt framtida skisserade liv, med drömmar och ambitioner om det egna livsprojektet allt tidigare. Här ses den svenska grundskolan och gymnasieskolan som stationer på en livsresa där samhällets olika aktörer

⁶ Se exempelvis Läroplanen för grundskolan, läroplanen för gymnasieskolan där dessa förmågor är väl formulerade i såväl läroplanen, samt en mängd olika kursplaner (www.skolverket.se).

i allt högre grad, förväntar sig anställningsbara, kompetenta och ansvarstagande uppväxande blivande vuxna samhällsmedborgare (Bauman, 2002).

Något förenklat kan samhällsprojektet beskrivas som om att fokus skiftat från ett (tidigare) kollektivt samhällsbyggande till ett allt *mer individualiserat projekt* genom autonoma, kritiska och kompetenta samhällsmedborgare, som var och en med samhället som hjälp formar och bygger sin egen framtid.

Perspektiv och frågor som "*Vad vill du med ditt liv*" och hur kan samhällets olika aktörer hjälpa dig på vägen, för "*du äger ditt liv*", kan då ses som allt viktigare ledord och milstolpar i denna samhällsutveckling, då dessa blir allt mer viktiga och centrala (se exempelvis Unicef och Barnkonventionen) och då även frågan om att vara behörig till gymnasiet, en allt större ansvarsfråga även för ungdomen som börjar närma sig gymnasieåldern (Bauman, 2002).

Detta i en tid där vi har en samtida diskussion och debatt om hur utbildningsväsendet och olika grundskolor kan tillgodose alla ungdomars förväntningar och möjligheter att lyckas med att bli gymnasiebehörig oavsett ungdomarnas juridiska kön, skolans förmåga och lärarnas förmåga att stödja ungdomarna i sitt lärande (Henriksson, 2016). Samtidigt är dessa faktorer intimt kopplade till faktorer så som föräldrars utbildningsbakgrund, skolans och huvudmannens geografiska hemvist, lärartätheten, klasstorlek, samt lärarnas betydelse för ungdomarnas inläring och påverkan på varandras lärande, vilket Hattie benämner som kamratpåverkan. Samtidigt hävdar Hattie att *läraren är den enskilt viktigaste faktorn* och också *den som har allra störst betydelse* för barn och ungdomars möjligheter till ett positivt lärande (Hattie, 2009).

Det finns också ytterligare förklaringsmodeller och hypoteser kopplat till olika gruppers skolframgångar, som följt som teman i det begynnande 2000-talets ungdoms- och skolforskning (Öhrn, 2014). Dessa inslag har också flitigt diskuterats i olika medier, den utbildningspolitiska debatten, men också med visst stöd i en forskning som försöker förstå och förklara komplexa skillnader som uppstått. Exempel på dessa frågeställningar är varför ungdomar från olika bostadsområden, från olika socialgrupper och med föräldrar vars skolbakgrund skiljer sig åt, samt att pojkar och flickor haft olika möjligheter att bli behöriga till det gymnasiala utbildningsväsendet (ibid). Skillnaden mellan pojkars sämre betyg och flickors bättre betyg på gruppnivå, har dock varit ganska konstant i decennier, även om det kommit att gälla allt fler ämnen (SOU 2009:64). En förklaring som kan skönjas i tidigare forskning kring flickors och pojkars betygsvariationer, gör gällande att det i olika utsträckning anses vara förenligt med könsidentiteten att som pojke eller flicka att ägna sig åt arbetet och studier i skolan (Öhrn, 2014a/2014b). Samtidigt finns även klassmässiga förklaringskillnader i aktuell forskning kopplat till hur eleverna lyckas med sina betyg och skolresultat. Det finns även förklaringsmodeller kopplat till att pojkarna i högre utsträckning förlitar sig på den lokala arbetsmarknaden och inte anser sig behöva skolan i samma utsträckning, som flickorna, för att lyckas i sin etablera sig på arbetsmarknaden (Trondman, 1999; Öhrn, 2014a). Dock har dagens samtida forskning, visat att dessa tidigare kopplingar kring frågor om utbildning och kön, på senare tid är satta under prövning. Det innebär att såväl flickor som pojkar, i allt högre utsträckning behöver sätta skolans betydelse i relation till en stundande framtid (Öhrn, 2014b; Holm, 2014).

Ovanstående teman kopplat till klass och kön, skolprestationer och framtiden kommer dock att i viss mån lämnas därhän i detta pilotprojekt på grund av avgränsningsskäl, men kan samtidigt vara viktiga faktorer att belysa i framtiden.

Samtalen och det empiriska kunskapsinhämtandet i föreliggande pilotprojekt berör frågeställningar kring ungdomars utsagor och berättelser kring skolan och lärandet, stödet hemifrån för att lyckas i skolan, samt ungdomarnas drömmar om framtiden och de framtida yrkesvalen. Delaktigheten och att de blir lyssnas på, kan främja motivationsgraden, kring livet och skolan (SKL, 2013). Samtidigt kan

kopplingen mellan livet, skolan och framtiden, bli tydligare, för ungdomarna. Detta i sin tur kan leda till ett ökat engagemang, som skapar förutsättningar för förbättrade betyg och resultat i skolan, med koppling till framtiden (ibid). Utifrån denna skisserade inledning och bakgrund till projektet, med kopplingar till tidigare forskning har följande syfte och frågeställningar formulerats.

1.4 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med föreliggande samverkansprojekt mellan skola, socialtjänst, folkhälsa och kultur och fritid i Färgelanda kommun är att öka förutsättningarna, för att ungdomar i Färgelanda kommunala grundskolor, ska bli gymnasiebehöriga till gymnasieskolans olika nationella program.

Mer specifikt handlar studien om frågeställningar kring:

- a) Vilka utsagor uttrycker ungdomarna om skolan som kunskapsarena och som social arena, kopplat till betydelsen av skolan för sitt framtida liv?
- b) Vilka utsagor uttrycker ungdomarna om skolan kopplat till läraren och pedagogiken?
- c) Samt hur ser ungdomarna på skolan, intressen, sitt närmaste livssammanhang (fritid, viktiga personer, intressen som man tycker om att göra, stödet hemifrån) i relation till framtida drömmar om livet i allmänhet samt yrkesdrömmar i synnerhet?

2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER OCH CENTRALA BEGREPP

2.1 TEORETISK INRAMNING

Som en teoretisk utgångspunkt i denna rapport kopplas ungdomars berättelser och utsagor om *livet, skolan och framtiden*. I detta kapitel lägger vi en teoretisk grund för att kunna diskutera och undersöka dessa olika aspekter, utifrån de berättelser och utsagor som ungdomarna formulerar. Centrala begrepp i denna studie är ungdoms begreppet, skolan som social arena och kunskapsarena, samt Antonovskys (1991) teori om Känsla av Sammanhang (KASAM) som tillsammans med Gidens senmoderna samhälle, utgör det teoretiska ramverk, som allt oftare utgör en tolkningsram inom ramen för nutida ungdomsforskning (Yndigegn, 2003; Gidens, 1976/1993). Begreppen och de teoretiska utgångspunkterna har vuxit fram under projektets gång, där vi rört oss mellan den empiriska och teoretiska nivån i vårt analysarbete. Ibland har vi, utifrån vårt empiriska material, haft vissa teorier med i vår förförståelse, men flera har bytts ut under resans gång, för att tolka vårt resultat. Nedan tydliggörs de teoretiska perspektiv och begrepp som slutligen blivit de som varit viktiga i vår analysfas.

För att förstå ungdomstiden, utvecklar vi resonemanget, hur vi ser på ungdomar och ungdomstiden. Samtidigt blir Antonovskys (1991) och Gidens (1991/1997/1990/1996/2003a/2003b), teorier om livet och samhället, viktiga teoretiska utgångspunkter för att förstå ungdomarnas berättelser om livet och framtiden. Vi relaterar även ungdomarnas berättelser och utsagor till deras beskrivningar om betydelsen av skolan och framtiden och de ibland motstridiga ideal och förväntningar som kan finnas i *skolan som en "social arena" och "kunskapsarena"* utifrån *läraren* och det sociala samspel som pågår kamraterna mellan (Asp-Onsjö, 2014; Wede, 2012).

2.2 UNGDOMSBEGREPPET

Vad innebär det att vara ungdom? I följande avsnitt, om ungdomstiden motiverar vi att ungdomar och deras relation till livet, skolan och framtiden behöver undersökas utifrån de öppna processer och mångdimensionella identiteter som vi människor identifierar oss med, tillskrivs, förklaras genom och utvecklar. Vi menar att detta perspektiv är mera fruktbart, än det kronologiska perspektiv som ofta framställs i den utvecklingspsykologiska teoribildningen kring ungdomar (Pollock, 2002).

Utifrån ett kronologiskt perspektiv kan ungdomsperioden ses som en del i livet, där det individuella ansvaret ökar i takt med åren som går. Kategorier som barndom, ungdom och vuxenhet följer varandra som givna och efterföljande kategorier under livet (Yndigegn, 2003). Samtidigt menar Yndigegn att denna kronologiska begreppsapparat som kopplas till ungdomsperioden är otillräcklig, då ålder också kan förklaras utifrån en kulturell föreställning om livet och dess olika epoker. Hans kritik bottenar i att flera forskare betraktar ungdomar som "human becomings", ungdomar som överordnade barnen, som mer ansvarsfria, men samtidigt underordnat vuxna, där det vuxna idealet konstrueras som det naturliga och normala, något som alla strävar efter, där ungdomen blir en mellanperiod i livet med alldeles egna tillskrivningar och särarter. Utifrån denna teoribildning, menar Yndigegn, förklaras ungdomsperioden som en tid där ungdomar är på väg, från en tidigare ansvarsfri barndom, till en period i livet där ungdomar förväntas utveckla allt större ansvar, självständighet samt frigöra sig från olika bindningar, skapa egna sociala nätverk och bygga upp nya kunskaper och kompetenser. Han menar att denna tankefigur av ungdomen, som en "human becoming" är starkt förknippad med synen på den vuxna människan som en "human being", likställd den fullvärdiga samhällsmedborgaren. I enlighet med detta ideal blir självständighet ett av de viktigaste uppfostringsidealen för ungdomar.

Ungdomstiden tillskrivs utifrån detta perspektiv, egna positioner, ideal och särarter, så som att pröva sig fram, söka nya identiteter samt att testa och överskrida gränser. Samtidigt ses ungdomsperioden som en riskfylld period, där vuxna behöver ha extra koll på vad ungdomarna företar sig (ibid).

Lee (2001/2005) kritiserar i likhet med Yndigegn detta utvecklingspsykologiska perspektiv av ungdomar och menar att de inte tillräcklig hög utsträckning ses utifrån de kompetenser som de förvärvar, besitter och utvecklar inom olika områden. Lee menar att det funnits en stark tendens i det västerländska samhället att betrakta ungdomar som ofullbordade samhällsmedborgare och delvis oförmögna att handla och tänka fritt i motsats till vuxna, som utifrån denna modell utgör normen av människor. Det är först med ökad ålder, genom biljetten in i vuxenlivet som vi människor tillskrivs dessa (fulla) förmågor och ses som fullbordade människor, hävdar Lee. Sådana bilder av ungdomstiden är många och reproduceras inte minst genom våra medier (ibid). Särskilda föreställningar om ungdomstiden knyts samman till ungdomsgruppen och kopplas till framtiden och relateras till deras farhågor, drömmar och förhoppningar. Därmed ikläddes och betraktas ungdomar som en sorts identitetsmarkörer för vår samtid, med en sorts inbyggda "kikarsikten" för att se in i framtiden, där de tillskrivs alldeles extraordinära förmågor att avläsa samhällsförändringar, bilder och scenarion in i framtiden (Fornäs, 1994).

Men vuxenblivande och ungdomsperioden kan inte tillskrivas som *en enda övergång*, från det ena till det andra, utan det handlar snarare om *flertalet sådana*, i relation till en mängd olika områden och sfärer, så som utbildning, arbete, familj, sexualitet med flera, som är tätt sammanflätade med sin alldeles speciella logik och rytm (Biggart & Walther, 2006). Detta innebär att samhället, ungdomar och vuxna snarare bör betraktas mot de öppna processer och mångdimensionella identiteter som vi människor identifierar oss med, tillskrivs, förklaras genom och utvecklar. Ett perspektiv som vi ansluter oss till, snarare än det kronologiska perspektiv som ofta framställs i den utvecklingspsykologiska teoribildningen kring ungdomar (Pollock, 2002).

2.3 UNGDOMAR MOT FRAMTIDEN

Hur ser ungdomars villkor och resa ut mot framtiden? Villkoren och metaforen för ungdomars resa mot framtiden, vuxen blivandet och ett (förhoppningsvis) framtida yrkesliv, kan förstås i ljuset av en samhällsutveckling från en modern tidsålder, till ett samhälle som delvis tagit sig nya former och skepnader (Giddens, 2001/2003a/2003b). Giddens kallar detta samhälle för det *senmoderna samhället*, vilket betyder att ungdomars uppväxtvillkor, skolgång och livsresa bör ses i ljuset av en snabbt föränderlig och delvis skenande värld som är på väg mot en tidsålder, som kan benämnas som ett högmodernt eller *senmodernt samhälle*, som han uttrycker det. På den globala nivån kan vi kanske lätt koppla frågor som fred, en hållbar miljö, migration till varandra som kollektivt sammanflätade värden och företeelser med varandra. Men även om dessa frågor är starkt kopplade till varandra så utgör denna analys inte en tillräcklig modell för att förstå relationen mellan individen och samhället.

Giddens (2003a/2003b) menar att den ökade *globaliseringen* samt *individualiseringen* utgör, det senmoderna samhällets två främsta kännetecken, helt beroende av och tätt sammanflätade med varandra. Man skulle lätt kunna tro att dessa kännetecken skulle utgöra varandras motsatser, men så är inte fallet. Giddens hävdar att dagens ungdomar är på väg in i värld och mot en framtid, med en allt högre förändringstakt där sociala samband sträcks ut över tid och rum och att olika handlingsmönster inte alltid längre är knutna till den plats där de utförs. Detta medför att *lokala seder, traditioner och nedärvda föreställningar* om världen, arbete och framtiden ständigt behöver omprövas och omförhandlas och därmed förlorar sin traditionella mening och sin innebörd. Den andra aspekten i det senmoderna samhället, är att sociala relationer lyfts ur sina sociala sammanhang och sprids ut såväl i

tid som geografiskt. Denna ökade *reflexivitet* är den tredje aspekten av denna samhällsomvandling och innebär att ungdomars tankar och handlingar ständigt prövas och omprövas (Giddens, 2003a/2003b). Utifrån denna samhällsförändring blir ungdomens ställningstagande och fria val en allt viktigare tankefigur, där man måste, för att inte förfördelas som Beck (1998) uttrycker det, ständigt vara på sin vakt, göra sina val, kalkylera med och iscensätta sin framtid, trots att institutionella, organisatoriska relationer och samarbeten på den globala arenan paradoxalt nog blir allt vanligare (Giddens 2003a/2003b). Livet blir då något som varje (ung) människa ständigt skapar, omförhandlar, kalkylerar med, prövar och *måste* ta ett ökat ansvar kring, i det senmoderna samhället. Beslut, ansvar och val rörande utbildning, yrke och framtid är inte bara beslut som numera kan och behöver fattas av individen/ungdomen själv, dessa *måste* fattas i en tidsålder där en omvänd världsordning sätter det individuella beslutsfattandet, jaget, individen och ungdomen i centrum för en allt mer jagcentrerad världsbild. Trots att individen/ungdomen i allt högre grad är beroende av världen, till följd av globaliseringens olika effekter, som ett ökat handelsutbyte, förhandlingar kring fred, människors hälsa, utbildningssystemet och miljöeffekter öppnas slussarna för en bild som vänder upp och ned på relationen av metaforen kring jaget och samhället, där risker och motsägelser som skapats genom institutioner och samhället, numera blir konsekvenser och effekter för ungdomen/individen, kring val, beslut och omständigheter som hon i allt högre utsträckning paradoxalt nog upplevs själv ha tagit. Ur ett systemteoretiskt perspektiv ökar ansvarstagandet för individen och vid ett misslyckande även skuldbördan för ungdomen och därmed kalkylerandet och risktagandet för densamma (ibid). Giddens (1997) kallar dessa beslut och detta ökade individuella ansvarstagande för ödesdigra ögonblick ("fateful moments"), vilka kan vara både medvetna och omedvetna som sådana. De ödesdigra ögonblicken innebär att människan kalkylerar med risker och konsekvenser om avgörande beslut som kanske inte är så dramatiska i sig, men som får betydande konsekvenser för ens framtida liv, exempelvis kring val av betygsnivåer, utbildning, partner, familjebildning och ett framtida arbete (ibid).

2.4 UNGDOMARS KÄNSLA AV SAMMANHANG FÖR LIVET OCH FRAMTIDEN

Aaron Antonovsky (1991) myntade begreppet "salutogenes" (Salus/hälsa och genesis/ursprung, uppkomst) och det salutogena synsättet som uppmärksammar de hälsobringande faktorer som bidrar till god hälsa, så kallade skydds- eller friskfaktorer. Han ser det som att det finns en skala mellan ohälsa och hälsa, att människor rör sig mellan dessa poler och att hälsan är ständigt föränderlig.

Antonovskys teori om Känsla av sammanhang (KASAM) handlar om vad det är som gör att ungdomar (och människor) trots yttre påfrestningar, förväntningar och krav mår förhållandevis bra, utvecklas och lär sig. Hans förklaring är att tillvaron upplevs som begriplig, hanterbar och meningsfull.

Han utvecklar detta genom att beskriva, att när ungdomen kan ta till sig information, förstå hur världen är ordnad och förstå hur saker hänger ihop samt när de upplever att de kan kommunicera med andra skapar det begriplighet som i sin tur kan leda till säkerhet och de kan se vilka möjligheter de har när de står inför olika val. Hanterbarhet handlar om, i vilken grad ungdomen upplever sig ha resurser och tillgångar för att möta de krav som ställs utifrån de stimuli som man utsätts för. Hanterbarhet är den handlingsinriktade komponenten i KASAM och kan ses som strategier, modeller och metoder som ungdomarna utvecklar, bland annat genom att pröva sig fram eller genom informationsinhämtning, samt genom att ta del av andras erfarenheter. (Antonovsky, 1991). Utifrån ens sociala nätverk samt den hjälpapparat i form av professionella hjälpare som den unge har runt sig, kan support, tröst och stöd ges för att göra den unges värld mer hanterbar (Börjesson, 2013). Det sociala nätverket är viktigt för att skapa identitet, självkänsla och känsla av samhörighet. (Sundin & Willner, 2003). Meningsfullhet handlar om delaktighet och hänger samman med välbefinnande. För att ungdomen ska kunna känna

meningsfullhet så behövs en förståelse för att ens eget engagemang påverkar ens tillvaro och därigenom ens erfarenheter. Meningsfullhet ses som motivationskomponenten, eller den känslomässiga komponenten i KASAM-begreppet och kan beskrivas som en personlig värdering vad som definieras som viktigt i livet. Värderar ungdomen något som viktigt, så engagerar hen sig känslomässigt vilket resulterar i motivation till att försöka och strävan mot någon form av positiv utveckling. Ingredienser för en ökad meningsfullhet är att ha tilltro till sig själv och till sin omgivning samt att våga drömma, visionera och kunna sätta mål. Känslan av meningsfullhet ökar sannolikt om vi lever under vissa förhållanden som gör att vi upplever trygghet och samhörighet, vilket också ger oss en plats i ett större sammanhang. (Börjesson, 2013).

Antonovsky (1991) och Henriksson (2016) menar att det är en mängd olika faktorer på olika systemnivåer som gör att människor/ungdomar trots yttre påfrestningar och krav gör att de bibehåller eller främjar sin hälsa. Dels handlar det om faktorer på samhällsnivå det vill säga hur samhället är organiserat, lagstiftning och olika regelverk som tillämpas på olika nivåer, men samtidigt även hur samhället (kommunen) är uppbyggt och vilka möjligheter som finns där samt hur demografi och befolkningsstrukturen ser ut. Dels handlar det också om skolans uppbyggnad och organisering, ungdomarnas närmaste livssammanhang såsom ens definierade familj samt andra viktiga personer i ens nätverk, kulturutövande och fritidsmöjligheter etc (ibid). För ungdomar kan möjligheten till meningsfull fritid och chansen till att utveckla olika hobbyer eller andra speciella intressen ses som friskfaktorer. Det kan vara genom idrotten men det kan också vara inom andra områden. Att få vara kreativ genom att t.ex. dansa, musicera, spela tv-spel, laga mat eller baka, meka med motorer m.m. samt att få möjlighet till återhämtning bidrar till god hälsa (Börjesson, 2013).

Antonovsky (1991) menar att hälsan kan påverkas positivt utifrån flera olika friskfaktorer/ skyddande såsom de som reducerar påverkan av olika risker, de som minskar risken för negativa kedjereaktioner, de som främjar självförtroende och prestationsförmåga samt de som öppnar för nya möjligheter. Han beskriver yttre faktorer/ omgivningsfaktorer samt inre faktorer/ individfaktorer som viktiga för god hälsa. De inre faktorerna/ individfaktorer som påverkar ungdomars hälsa är exempelvis att ha god social kapacitet, ett positivt självförtroende, självtillit och självständighet. Emotionell intelligens, att kunna förstå, förmedla och kommunicera känslor till sig själv och andra, upplevelsen av att kunna ta egna genomtänkta beslut samt ha lagom med impuls kontroll ses också som individfaktorer som skapar hälsa. Andra faktorer han benämner är: att ha valmöjligheter, att uppleva att det man tycker och tänker har ett värde för andra och tilltron till att man kan vara med och påverka, både sig själv och det som finns runt en.

Att ha betydelsefulla andra såsom stödjande föräldrasystem, stödjande familjesystem och andra stödjande personer ses som yttre faktorer som bidrar till främjad hälsa. Stödjande familjefaktorer kan bland annat vara att det finns en positiv föräldra- barn relation/anknytning, att föräldrarna har en trygg parrelation, att föräldrarna är delaktiga i skolan för att ungdomen ska lyckas i skolan eller att de avsätter tid för ungdomen. Det är också betydelsefullt för ungdomen om föräldrarna har goda kunskaper om barn, klara regler i hemmet samt att det finns en tydlig kommunikation i familjen. Klara gränser, delade värderingar och traditioner samt stöd från mor-farföräldrar, släktingar, vänner och lärare ses också som stödjande faktorer (Antonovsky, 1991).

Enligt Trost & Levin (2004) blir människan inte människa utan sitt samhälle, sociala kontakter och ett socialt samspel med andra. De anser att vår identitet (vårt jag) skapas i interaktion mellan människor.

Det är genom människor som individen bryr sig om och lyssnar på som individen lär sig och utvecklas till att bli en social varelse. De benämner de som signifikanta andra och det kan exempelvis vara föräldrar, syskon och vänner. Slutligen menar de att människan är en social varelse från födseln och blir successivt mer social ju äldre hen blir. Ju mer barn/ungdomar lär sig de normer och förväntningar som finns i dess närhet och socialiseras in i samhället, ju mer socialt blir barnet. (Trost & Levin, 2004).

I boken Social kompetens och problembeteende i skolan beskriver Terje Ogden (2003) olika copingstrategier ungdomar kan använda för att bemästra olika utmaningar och problem de stöter på för att sedan kunna gå vidare på livets resa. En av strategierna han nämner är optimism och menar att en positiv inställning och tilltro till den egna förmågan samt att det finns andra som kan hjälpa till gör det lättare att klara utmaningar. Andra copingstrategier han lyfter fram är bland annat önsketänkande och drömmar samt magiskt tänkande. Han menar att ju tydligare bilder ungdomarna har för vilka mål de vill uppnå ger större chans för ungdomen att nå sina drömmar och mål. Samtidigt behöver inte önsketänkande stanna vid det realistiska utan ungdomars magiska tänkande hjälper dem att få drömma om sådant som kan ses som omöjliga också (ibid).

I olika forskningar har man belyst skrattets verkan och kommit fram till att skratt ger ökat välbefinnande på så vis att vi kan få perspektiv på oss själva och tillvaron samt med positivt sinnelag tacklas problem mer konstruktivt. I Texas har en forskningsgrupp kommit fram till att det utsöndras endorfiner i vår kropp, vilket fungerar som kroppens naturliga smärtlindring, när vi skrattar. Även andra studier visar att skratt medför ökad avspänning, är stresslindrande, ger ökad kreativitet och inlärningsförmåga bland annat då det ökar antalet antikroppar i blodet. William Fry är professor i fysiologi, gelotologi och psykiatri vid Stanford University. Han menar att vårt mående och hur mycket vi skrattar har samband. Stora delar av nervsystemet, andning, hjärtat och muskulaturen påverkas av skrattet. Han beskriver skrattet som en aerobisk motion för kroppen och kallar det för en "inre jogging" där vi tränar våra inre organ och våra muskler, vår hjärtfrekvens fördubblas och vår lungkapacitet ökar samt syresättningen av blodet går snabbare. Samtidigt, menar han, så är en av skrattets effekter att man känner sig avspänd och i balans till både kropp och sinne.⁷

Ytterligare en hälsobringande faktor är sömnen som ungdomarna behöver för återhämtning, kunna växa och utvecklas. Faktorer som påverkar sömnen kan vara ärftlighet, infektioner, oro och relationer. I Vårdguiden står det att ungdomarnas sömn kan påverkas av många olika anledningar. Det kan vara allt ifrån snarkningar, mardrömmar, problem i en relation, stress, alkohol eller att de mår dåligt på annat sätt. Det kan också bero på att de har tankar på identitet och sexualitet. Sömnen kan påverkas av positiva händelser som kärlek eller att något roligt ska hända. Om en ungdom sover för lite under en period kan det påverka ungdomen på så vis att det blir svårt att reglera känslor såsom ledsamhet, irritation och rastlöshet. Sämre minne och koncentrationsförmåga samt svårare att lära sig nya saker kan också bli en följd av avsaknad av god sömn (Vårdguiden).

Enligt Bjärås & Kanström (2000) väljer en individ med hög känsla av sammanhang det mest passande sättet att hantera uppkommande situationer. Möjligheten till välbefinnande ökar om individen känner vilja och engagemang, vilket gör att det blir lättare att hantera olika situationer. Hanson, (2004) hävdar att då ungdomar /elever ställer frågor kring lärandet genom varför-frågor och de blir besvarade bidrar detta till meningsfullhet för eleven /ungdomen. Om man tittar på ett område med hjälp av information, kunskap och förståelse framkommer begripligheten. Hanson (2004) menar också att

⁷ <http://www.friskutveckling.com/forskning.htm>

hanterbarhet skapar möjlighet för individen att agera, försöka igen och misslyckas. KASAM kan ses som en pedagogisk modell för förändringsarbetet och lärandeprocesser.

2.5 SKOLAN SOM SOCIAL ARENA OCH SOM KUNSKAPSARENA

Hur påverkas ungdomars liv av skolan som en språngbräda eller en möjliggörare för ungdomars framtida yrkesliv i synnerhet och livet i allmänhet (jämför Wede, 2012)? I skolan behöver ungdomar positionera sig utifrån olika parallella positioneringar som krävs (Asp-Onsjö, 2014). I relation till olika förväntningar som råder bland ungdomarna, kommer de att mötas i ljuset av de normer kring skolan som råder i 'kamratgruppen'. Samtidigt kommer de även att mötas av förväntningar kring lärande och kunskaper från skolan. Utifrån dessa normer behöver ungdomarna positionera sig i relation till skolan som social arena för att på olika sätt bli accepterade och inkluderade av sina kamrater. Men samtidigt är skolan i första hand en plats för lärande där ungdomar även behöver positionera sig i relation till skolkulturen, lärarna och lärandet, utifrån skolan som kunskapsarena, en arena där man som ung människa kan tillskansa sig kunskaper för skolan, men också för livet (Wede, 2012).

För ungdomarna handlar det om att balansera sina framträdanden på den kunskapsmässiga och sociala arenan på ett så fördelaktigt sätt som möjligt för dem, när de väljer och förhandlar sina relationer i förhållande till varandra (Asp-Onsjö, 2014). När skolans krav på mätbara prestationer och betyg ökar, kombinerad med en retorik som framhåller ungdomars valmöjligheter, ökar framställningen av den enskilda ungdomens ansvar för sina prestationer. Då alla ungdomar inte vill eller klarar av att prestera väl i skolan, kan en strategi för dessa ungdomar där en stark antiskolhållning uppvisas, vara att ta avstånd mot att prestera väl i skolan. Man kan nämligen inte förlora ett slag, man inte gett sig in i (Öhrn, 2014a/2014b).

Samtidigt visar även tidigare forskning att det också finnas motstridiga krav från kamratgruppen om man vill betraktas som intressant, attraktiv och populär av sina kamrater, vilket i tidigare genusforskning rent teoretiskt är knutet till föreställningar, att det i olika grad är förenligt med identiteten att visa sig ambitiös och duktig i skolan (Francis, 2009). Tidigare forskning förklarar en viss antipluggattityd både ur ett köns- och klassrelaterat perspektiv. Killar sprungna ur en arbetarklass och deras (i relation till andra grupper) avståndstagande till skolan, kan förstås som ett sätt att uppvisa ett motstånd gentemot en utmanande mellanskiktvärld. Arbetarkillarnas antiskol- och antiplugghållning verkar dock inte i motsats till kunskaper som sådana, utan deras mer skolfientliga inställning, handlar snarare om att dessa kunskaper bör förstås i ljuset av skolans kunskaper som en sorts motpol till livets kunskaper. Här kopplas frågeställningar till ungdomarnas framtida arbetsmarknad, förväntningar på framtiden, samt de olika ambitioner som funnits för att prestera bra i skolan för att skaffa arbete i framtiden. Killar som grupp har historiskt kopplats till arbetsmarknaden, där de i högre utsträckning litat på yrkesutbildningar på gymnasiet samt till yrken på den lokala arbetsmarknaden, medan tjejer som grupp sett skolan och det framtida bytesvärde som högre betyg medfört, som ett sätt att meritera sig till högre studier vilket kan tänkas påverka deras inställning till skolan och skolprestationerna (Öhrn, 2014a/2014b). Trots att tjejer på gruppnivå presterar bättre och tar för sig mer i dagens skola, pekas det samtidigt på de ojämna maktstrukturer som finns och som är påtagliga vårt samhälle, där den svenska arbetsmarknaden visat sig så tydligt uppdelad (Holm, 2014). Detta kopplas teoretiskt till en könsmaktsordning där det maskulina är överordnat det feminina. Historiskt har detta signalerat att det löser sig för killarna som ungdomsgrupp på arbetsmarknaden även utan högre betyg i skolan, ibland via arbete utan högre studiemeriter till arbeten på den lokala arbetsmarknaden och ibland för ungdomen till arbeten via sociala nätverk och kontakter. Samtidigt som den starkt könsuppdelade arbetsmarknaden visar att den framtida arbetsmarknaden erbjuder killarna arbete, utan att prestera väl i skolan, ger den omvända signaler till tjejerna. De behöver snarare

förvärva goda studieresultat och betyg för att kunna meritera sig till en arbetsmarknad som i högre utsträckning kvalificeras genom vidare studier på högskola och universitet (ibid).

Då resultat och betyg historiskt verkat ha olika betydelse för ungdomsgrupperna kopplas detta till arbetsmarknaden och inställningen i ett tidigare industriellt samhälle. Där kunde egenskaper som styrka, tuffhet och oberoende utgöra att vissa ungdomsgrupper närmast kunde se 'livets kunskaper' och 'skolans kunskaper' som varandras motsatspar (Holm, 2014). Äldre forskning lyfter även fram problematiken för vissa att visa sig högrepresterande i skolan och samtidigt vara populär i relation till kamrater, tjejer och killar (Walkerdine, 1990). Det är inte begåvningen som sådan, som utgör problemet för ungdomarna, utan snarare är det pluggandet och ansträngningen i skolan i sig som verkar som den stora utmaningen både för ungdomarna. Utifrån denna antiplugghållning är det snarare plugg, läsläsning och skolanpassning, som utgör de sociala positioneringar som verkar vara de (kunskapsmässiga) positioner som beskrivs som de svåraste rollerna för ungdomarna att inta (Öhrn, 2014a).

På ett teoretiskt plan förhandlas ungdomars normer om maskulinitet i relation till femininitet och ett avståndstagande gentemot det som anses vara skörare och vekare. Kort och gott mer feminint. Men maskulinitetsförhandlingen sker också internt i killgruppen, i relation till de positioneringar och hierarkier som konstitueras i ungdomsgruppen. I och med inträdet i kunskapsområdet och dess ökade betydelse kring abstrakta och mer teoretiska kunskaper, krävs det till viss del nya sociala positioneringar för ungdomarna än i tidigare samhällen (industri- och bondesamhället). När omvandlade identitetsmarkörer för maskulinitet och femininitet förhandlas i vår senmoderna tidsepok, omvandlas och utmanas, prövas även ungdomars rådande normer kring hur könade koder kring pluggande och en mer framväxande positiv skolhållning kan förstås. I takt med och framväxandet av en allt mer modernare skola utmanas numera dessa könsideal och i med dessa, ökas den individuella ansvarsförskjutningen som samhället och skolan numera allt mer påtagligt ålägger ungdomarna. I skolan ställs allt högre förväntningar på ungdomarna att visa upp sig som ambitiösa, nyfikna och engagerade elever (ungdomar) bortom tidigare rådande könshierarkier, men samtidigt prövas, utmanas och förändras dessa normer både i relation till killar, tjejer och men också ungdomarna mellan och därmed blir skolan som kunskapsarena allt mer intressant oavsett könsidentitet och ju närmare gymnasievalet man börjar komma (Öhrn, 2014a/2014b).

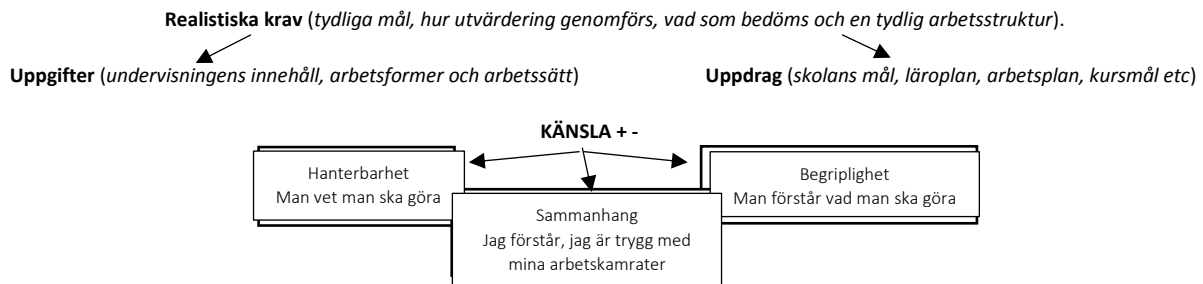
2.6 ELEVANALYSMODELLEN OCH LÄRAREN

Ytterligare ett sätt, att utifrån ungdomarnas perspektiv beskriva skolan som en social arena och kunskapsproducerande arena, är utifrån Antonovskys (1991) teori om KASAM (känsla av sammanhang) och de förhållanden som råder i skolan. En grundförutsättning för att ungdomarna ska lyckas i skolan enligt denna teori, är att ungdomarna upplever skolan som begriplig, hanterbar och meningsfull, en skola där de upplever en känsla av sammanhang (KASAM).

För ungdomen handlar det bland annat om att kunna relatera skolan och skolarbetet till läraren (Granström, 2012). Lärarens arbete i klassrummet är å ena sidan förknippat med både ett lärarskap samt ett ledarskap. Om lärarskapet handlar om lärarens kunskaper om området och ämnet som sådant, samt lärarens förmågor att förmedla kunskaper och färdigheter, så handlar ledarskapet om lärarens kunskaper om klassrumsinteraktionen, grupprocesserna samt dennes förmågor att leda klassrumsarbetet och hantera olika grupprocesser som uppstår. I lärarens ledarskap handlar det även om att hantera och förstå sina och elevernas känslor samt kunna utöva förmågor för att knyta an till eleven (ibid).

För ungdomarna innebär detta, med stöd av läraren, att förstå de mål och de uppdrag och målsättningar som beskrivs i skolan och i skolans styrdokument (Wede, 2012).

Det handlar även om att klara av och utföra innehållet kring skolarbetet och de uppgifters som detta relateras till. Målen bör då framstå som begripliga och innehållet bör kunna hanteras för att skolarbetet ska ses som meningsfullt för eleven. Om dessa faktorer sammanfaller för ungdomen ökas dess känsla av sammanhang (KASAM). I nedanstående modell sammanfattas detta (ibid).

Utifrån denna modell kan vi tolka hur ungdomarna betraktar skolan och skolarbetet utifrån om de ser skolan som en plats där de lär sig nyttiga och värdefulla kunskaper, en plats där man växer och där världen blir mer begriplig, som ett *växthus*, där bildning och personlig utveckling utgör de främsta drivkrafterna (Wede, 2012). Men det finns också ungdomar som betraktar skolan mer utifrån skolplikten, en plats dit man måste gå och där skolan betraktas mer som *ett fängelse*. Samtidigt finns det ungdomar där deras främsta drivkraft i skolan utgör att träffa kompisar, likt en *fritidsgård*, eller som en *trappa* eller en språngbräda, där samhällets krav på kvalificerad arbetskraft och utbildning, utgör ungdomarnas främsta motiv för att skaffa sig de kunskaper och betyg för framtida karriärmöjligheter. För att tolka, kategorisera och visualisera ungdomarnas upplevelse av sin skolgång, använder vi Wede (s 258, 2012) och metaforen "skolan i spännvidden mellan tvångsplats och bildningsplats".

Utifrån detta kontinuum kan vi då analysera ungdomars upplevelser och bilder av skolan. I den ena änden av finns de ungdomar som betraktar skolan som inte skiljer sig nämnvärt från att befinna sig i ett fängelse. I den andra änden ser vi ungdomarna vars förväntningar och upplevelser mer än gärna gör att de beger sig till skolan. Mellan dessa ytterligheter har vi elever som mer eller mindre är intresserade av skolan som kunskapsproducerande arena. Några hänförs till fritidsgårdskategorin, där kamraterna utgör främsta motivationen av att finnas i skolan, medan för de ungdomar som ser skolan som en språngbräda för framtida arbete, utgörs de främsta motiven att inkassera högre betyg och bättre meritvärden för en framtida språngbräda mot en framtida yrkeskarriär (ibid).

2.7 SAMMANFATTNING AV TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER OCH CENTRALA BEGREPP

Utifrån ovanstående avsnitt, teoretiska utgångspunkter och centrala begrepp, har vi knutit ungdoms begreppet i föreliggande studie, till Giddens senmoderna samhällsbegrepp (1976/1991/1997/2003a/2003b). Detta för att kunna förstå ungdomarnas utsagor om deras framtida drömmar, samt yrkesdrömmar. Dessa begrepp relateras senare till KASAM, för att kunna se livet, skolan och framtiden som meningsfull, begriplig och hanterbar (Antonovsky, 1991, Wede; 2012). Samtidigt utgör skolan, som social arena och kunskapsarena viktiga begrepp i vår analys (Asp-Onsjö,

2014: Holm, 2014, Öhrn, 2014a/2014b). Yrkesdrömmarna kopplas samtidigt till skolan som social arena och kunskapsarena och till skolan som fritidsgård och som språngbräda för framtiden (Wede, 2012).

3.METOD

3.1 INLEDNING

Mot tidigare skisserad teori, bakgrund och inledning kommer vi nu till de metodologiska utgångspunkterna i rapporten. Hur har vi gått tillväga, samt hur motiverar vi olika metodval. Syftet med föreliggande samverkansprojekt mellan skola, socialtjänst, folkhälsa och kultur och fritid i Färgelanda kommun handlar om att öka förutsättningarna, för att ungdomar i Färgelanda kommunala grundskolor, ska bli gymnasiebehöriga till gymnasieskolans olika nationella program. I detta kapitel kommer vi att beskriva frågeställningar som växt fram, hur projektet förankrats med olika berörda, hur och varför olika metodval gjorts, hur forskningsfrågor relaterats till syftet, hur intervjuguiden växte fram samt hur materialet har analyserats. Även etiska frågor samt en avslutande metodreflektion kommer att formuleras i detta metodkapitel.

3.2 FÖRANKRING, ÖVERGRIPANDE FORSKNINGSFRÅGOR SAMT ETISKA ASPEKTER

Utifrån det övergripande syftet med studien, formulerades tre övergripande undersökningsfrågor. Den bakomliggande tanken med frågorna är att generera kunskap om förutsättningarna för en ökad framtida gymnasiebehörighet ur ungdomarnas egna perspektiv och utifrån detta har tre frågeställningar formulerats.

- a) Vilka utsagor uttrycker ungdomarna om skolan som kunskapsarena och som social arena, kopplat till betydelsen av skolan för sitt framtida liv?
- b) Vilka utsagor uttrycker ungdomarna om skolan kopplat till läraren och pedagogiken?
- c) Samt hur ser ungdomarna på skolan, intressen, sitt närmaste livssammanhang (fritid, viktiga personer, intressen som man tycker om att göra, stödet hemifrån) kopplat till framtida drömmar om livet i allmänhet samt yrkesdrömmar i synnerhet?

Utifrån projektets syfte och övergripande frågeställningar startades en förankring och presentation med olika berörda i projektet. Styrgrupp hade redan från början bestämt att projektet avgränsats till samtliga ungdomar i årskurs 6 och årskurs 7 i de kommunala skolorna. Rektorer kontaktades och möten bokades, där bakgrund och projektets syfte presenterades. Dessutom planerades en uppstarts- och informationsträff med berörda ungdomar i varje berörd helklass tillsammans med deras mentorer (klassföreståndare), för att förankra projektet. Vid denna första träff med ungdomarna presenterades syftet med projektet och deras eventuella roll och medverkan och vi introducerade också oss själva. Vi hade som intention att främja nyfikenheten kring projektet hos ungdomarna och valde då att använda oss av en hatt som följt med som ett pedagogiskt hjälpmedel under den inledande presentations- och förankringsträffen, fokusgrupperna och vid sista uppföljningen med ungdomarna i respektive helklass.

Vid första träffen, då syftet var att berätta om och introducera projektet, hade denna hatt fyllts med några olika varianter på yrken som finns på dagens arbetsmarknad. Motivet till detta var att introducera en av forskningsfrågorna, nämligen frågan om ett framtida yrkesliv. Ungdomarna fick sedan dra var sin lapp ur hatten. De fick också berätta vad de tänkte om yrket, om de skulle kunna tänka sig att arbeta med det, samt hur de upplevde att bli tilldelad ett färdigt yrke. Momentet syftade bland annat till att reflektera kring variationen av yrken, samt att vara ett kreativt pedagogiskt hjälpmedel för att skapa nyfikenhet hos ungdomarna kring olika yrken, vilket kopplas till läroplanens

skrivningar kring att främja kreativitet (Skolverket, 2016b). Presentationen gjordes ungefär 1-2 veckor innan sessionen och tog ungefär trettio minuter (se bilaga 2) ⁸.

I dialog mellan styrgrupp och oss i projektgruppen, bestämdes också att föräldrar och vårdnadshavare skulle informeras muntligen via föräldramöten, samt skriftligen via det digitala informationsverktyget Unikum, som är en digital kommunikationsplattform, som föräldrar och vårdnadshavare har tillgång till när man har en ungdom som går i en kommunal skola. Detta relaterar vi till informationskravet. Information förtydligades även att ungdomen hade rätt av avstå projektet och att under själva fokusgruppen hade ungdomen möjlighet att avbryta sin medverkan, enligt samtyckeskravet (Vetenskapsrådet, 2002).

Avidentifiering i materialet av ungdomarnas utsagor och berättelser har skett i den meningen, att samtliga namn i rapporten fingerade. Dessutom har data som varit så detaljerad att utomstående skulle kunna identifiera vederbörande, formulerats med så stor respekt som möjligt för ungdomens integritet, alternativt lyfts in i ett textavsnitt där detta vävts in i texten, med hänvisning till konfidentialitetskravet. Därmed är föreliggande undersökning överensstämmande med informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitetskrav och nyttjandekrav enligt de forskningsetiska principer som är framtagna (Vetenskapsrådet, 2002).

3.3 URVAL AV GRUPPER SAMT VAL AV METODER

För att undersöka syftet och de preciserade frågeställningarna valdes flera olika kvalitativa metoder. Detta kallas ibland för metodtriangulering, en aspekt som vägdes när våra forskningsfrågor och intervjufrågor konstruerades (Ahrne & Svensson, 2011). Skälet till att vi valde att använda oss av olika kvalitativa metoder, handlar om att vi i denna undersökning, avsåg att studera ungdomarnas frågor om livet, skolan och framtiden. Då våra utgångspunkter handlar om att studera vad dessa frågor innebär, handlar om och vad som kännetecknar dessa, samt studera olika uppfattningar valdes olika kvalitativa metoder. Vi ville fånga ungdomarnas upplevelser och hur de berättar om och ser på exempelvis livet, skolan, klassrumssituationer, lärandemiljön och framtiden. Samtidigt som vi å ena sidan var intresserade av att beskriva, förklara och tolka hur ungdomarnas såg på frågorna ville vi försöka förstå hur ungdomarna tänker och samtidigt utforska mångfalden av perspektiv och berättelser (Ahrne, 2011; Malterud, 2009; Halkier, 2010; Wibeck, 2010).

Vår studie handlar heller inte om att studera hur vanliga uppfattningarna är, att kvantifiera ungdomarnas utsagor och hur de eventuellt skiljer sig åt, mellan ungdomarna i årskurs 6 eller 7, eller i relation till olika frågeställningar. Även om vi initialt hade en avsikt att även kvantitativt beskriva hur ungdomarna upplevde det sociala samspelet i korridor, raster och i matsalen, då vi även gjorde vissa övningar där vi räknade olika ställningstaganden genom att använda olika alternativ som *håller med*, *håller inte med* eller *kanske*, som relaterades till dessa frågor. Detta material finns lagrat i den empiriska datan, men har av avgränsningsskäl, efter genomläsning av det empiriska materialet, inte använts, då denna data inte svarar på våra undersökningsfrågor.⁹ Därmed valdes olika kvantitativa metoder bort i vår undersökning (jämför Holme & Solvang, 1997).

⁸ En del av ungdomarna reagerade med viss förvåning, när de fick ett tilldelat yrke och hävdade att yrket verkar intressant och att det verkar spännande, medan andra reagerade genom att säga, det skulle jag aldrig kunna tänka mig.

⁹ Det fanns inget i detta empiriska material som svarade på våra forskningsfrågor och därför lämnades dessa åt framtiden.

En intervjuguide arbetades fram och kopplades till temana livet, skolan och framtiden. Dessa relaterar till syfte och frågeställningar i studien och har delats in i underkategorier och kategorier. Kategorier växte fram i relation till forskningsfrågorna och intervjuguiden kopplas till frågor om nuläge och framtid, med teman som relateras till frågor som; gillar att göra på fritiden, viktiga personer i livet, lärandemiljön i klassrummet, läraren, pedagogiken, sociala samspelet på skolans arenor, hem och fritid som främjar elevernas skolprestationer samt ungdomarnas drömmar i livet och yrkesdrömmar och hur dessa kopplas mellan livet, skolan och framtiden med flera (se bilaga 3).

Valet av fokusgrupperna, som vi använde oss av gjordes av flera skäl. Då fokusgrupper kan användas när det gäller frågor som är kopplade till värderingar, åsikter och tankar, såg vi den som en av flera lämpliga metoder. För det första ville vi förstå hur ungdomarna tänker kring frågorna och lyfta upp en del frågor på gruppnivå och de gruppinteraktioner som kan starta utifrån detta, med följden att gruppsamtalet kan berika individerna och kan främja mångfalden och nyanser av olika perspektiv och utsagor. Ett sånt exempel handlar om när ungdomarna skulle samtala kring yrken, då olika tankar och utsagor främjade olika tankar, infallsvinklar och nyanser (Halkier, 2010; Wibeck, 2010).

Samtidigt hade vi flera inslag av individuella övningar där de även fick fylla i frågor skriftligen. Skälen var flera. Dels för att öka allas delaktighet i belysningen av frågorna¹⁰, samtidigt som en del frågor var av något mer privat karaktär, exempelvis frågorna som berör ungdomens upplevelse av stödet hemifrån, då dessa frågor eventuellt kan ses som något känsligare, än frågor som handlar om skola och framtiden (Halkier, 2010; Wibeck, 2010).

Efter första informationstillfället fick mentorerna i uppdrag att sätta ihop grupperna, utifrån befintliga klasser. De fick instruktioner om att grupperna skulle vara mellan 6-9 personer och så heterogena som möjligt, vilket också rekommenderas av andra forskare (exempelvis Halkier, 2010). Självklart kunde ungdomar från olika klasser blandats i fokusgrupperna. Samtidigt bygger en del av fokusgrupperna på att man ska kunna känna viss trygghet, vilket var viktigt för oss, även om vi också inser att det kan finnas rollkonstellationer i en befintlig grupp, som inte alltid är lika positivt. En annan kritik som vi ser är att detta projekt var relativt kort, men genom fokusgruppen har vi möjlighet att hämta in empiriska data relativt snabbt. En fördel är å andra sidan att genom ungdomarnas delaktighet i processen, kan detta främja deras engagemang vilket är en viktig del i projektet.

3.4 GENOMFÖRANDE AV FOKUSGRUPPERNA

Vid själva fokusgruppen, valde vi att använda oss av en dokumentatör. Vi tog i beaktande att det kan finnas en risk att dokumentatören, kan dra till sig uppmärksamhet och att deltagarna inte känner sig avslappnade. Denna risk försökte vi minimera, då dokumentatören var med vid inledning och presentationsdelen, så att ungdomarna visste dennes roll och att det som antecknades av dokumentatören, skulle hanteras konfidentiellt om det som sades i rummet. Vi hade också formulerat en dokumentationsmall för att ge dokumentatören en ökad möjlighet att koncentrera sig på fokusgruppens utsagor (Wibeck, 2010; Halkier, 2010).

Materialet samlades således in genom dokumentatören, samt de enskilda uppgifter som gjordes där ungdomarna fick skriva (individuella uppgifter). Vi hade också utformat materialet till intervjuarna som innehöll olika pedagogiska metoder. I relation till detta formulerades efterföljande och öppna frågor som kopplades till intervjuguide, frågeställningar och syfte. Vår ambition med dessa olika

¹⁰ Det gjordes de ändå, då moderatorerna såg till så att alla hade möjlighet till talutrymme.

metodingångar, handlar också om att ungdomarna skulle ges variation och en ökad motivation till att delta i fokusgruppen. Gällande den skriftliga dokumentationen, skrevs den ut omgående och diskuterades mellan alla tre (dokumentatör, moderator och ledare) som var med vid sessionen, för att fånga så många olika nyanser som möjligt, samt att referat och citat var korrekt uppfattade. Självfallet kunde vi valt att spela in fokusgrupperna och transkribera samtalen. Samtidigt ansåg vi att detta hade två olika problem. Å ena sidan hur skulle detta påverka ungdomarna i grupprocessen och deras vilja att komma med kommentarer, inspel, berättelser och utsagor under fokusgruppsstillfället? Ett annat skäl var mängden rådata som vi skulle ha fått genom samtliga fokusgrupper, vilket hade varit svårt att hantera i detta korta pilotprojekt.

När det gäller valet av plats är detta en ytterligare aspekt, som kan ha påverkat fokusgrupperna. Då vi mötte ungdomarna i skolmiljö och under deras lektionstid fick vi tillgång till vissa lokaler inom skolans område. Wibeck (2010) menar att interaktionen kring en uppgift är mer intensiv i ett litet rum än i ett stort. Vi hade olika tillgång till lokaler såsom klassrum, grupprum, slöjdsalar och fritidshemslokaler under våra sessioner. Det var kända miljöer för ungdomarna att vistas i och fanns på deras respektive skolor (jämför Wibeck, 2010; Halkier, 2010).

Sessionerna under själva fokusgrupperna, organiserades genom att samma person alltid var huvudmoderator. Att den som är moderator är en tränad intervjuare inom området, erfaren med grupper, sågs som en viktig anledning, då moderatören i detta fall har erfarenhet av att arbeta, leda grupper och samtala med ungdomar sedan 20 år tillbaka. Erfarenhet och att det är en och samma moderator kan också öka tillförlitligheten i materialet enligt flera andra studier. (Albrecht m fl 1993).

Vid inledningen av sessionerna, hälsades alla välkomna, vi tackade för deras medverkan och berättade om hur materialet skulle komma att samlas in. Det informerades också om att ungdomarna inte skulle skriva några namn på de individuella övningarna och att materialet, skulle komma att användas på ett sådant sätt, att namn inte kommer att presenteras. Därefter gjorde vi en introduktionsövning med syfte att undersöka de inledande frågorna, där alla fick komma till tals. Wibeck (2000) menar att deltagarna behöver en introduktion, där alla kommer till tals samt att introduktionsfrågor ger en möjlighet att introducera diskussionsämnet på ett bra och avslappnat sätt. Efter det följde vi intervjuguide med nulägesanalys och framtidsanalys. Uppföljande frågeställningar av öppen karaktär, kompletterade intervjuguiden, beroende på vad ungdomarna berättade om och efter en stund leddes samtalet in till intervjuguidens olika tema igen, vilket också rekommenderas av andra när man arbetar med intervjuer och fokusgrupper (se exempelvis Rautalinko, 2007¹¹).

I temat kring framtiden fick ungdomarna bland annat fylla på den svarta hatten med nya yrken som de själva valt och vi samtalade gemensamt om deras yrkesdrömmar samt ställde även öppna frågor där frågor kring skolan, livet och drömmarna var i centrum för fokusgruppernas deltagare. Därefter berättade vi hur återkopplingen av resultatet skulle ske. En session tog ca en och en halv timma. Vi avslutade träffarna med att tacka för ungdomarnas medverkan och bildade en ring samt gjorde ett avstamp inför framtiden.

Vid tredje tillfället då vi träffade ungdomarna, hade vi med oss en sammanfattning av deras utsagor i en guldhatt. Den svarta hatten var också med, påfylld med de yrken ungdomarna delat med sig av. Vi

¹¹ Exempel på detta är: "Du säger att det blir roligare när undervisningen är varierad, vill du ge exempel på vad du menar"?

träffade klasserna var för sig även om resultatet var från alla 7 klasserna. De fick dra lappar ur guldhatten och berätta vad som framkommit för sina klasskamrater. Exempelvis; Vi har gemensamt fyllt på hatten med 110 nya yrken. Vi kompletterade även med bilder. Ungdomarna fick även göra en skriftlig utvärdering kring deras deltagande. Därefter tackade vi för att de deltagit i projektet och deras insats. Återkopplingen gjordes *ca tre veckor efter sessionerna* och tog cirka trettio minuter. En återkoppling gjordes också till mentorerna för att få ta del av deras tankar och upplevelser kring projektet. Vi fick också möjlighet att tacka dem för all hjälp som gjort det möjligt för oss att genomföra projektet.¹²

3.5. BEARBETNING OCH ANALYS

Analysarbetet har skett under en närmare 2 månaders tid. Allt material skrevs ut och alla 3 författarna läste igenom det empiriska underlaget många gånger i sin helhet, vilket också rekommenderas av andra forskare (exempelvis Kvale, 1997). Utifrån intervjumaterialet skapades sedan kategorier som kopplas till studiens frågeställningar. I analysarbetet har vi även sökt efter olika mönster och kategorier. Därefter sattes utsagorna in under tillhörande kategorier. Materialet koncentrerades så att olika teman trädde fram. Analysmodellen baseras på ett samspel mellan teoretiska utgångspunkter och den framväxande kategoriseringen av materialet. Några av de teoretiska utgångspunkterna är ungdom, ungdomar mot framtiden med det senmoderna samhället som teoretisk ramverk (exempelvis Giddens, 2003a/2003b; Biggart & Walter 2006). Dessutom är teorin om känsla av sammanhang, kopplade till både skolan och livet (jämför Antonovsky, 1991). Skolan som social arena och kunskapsarena, samt elevanalysmodellen är andra centrala begrepp i denna studie (Wedde; 2012; Asp-Onsjö, 2014). Tolkning av analysen bygger på det som benämns som "meningstolkning" d.v.s. grunden ligger på intervjupersonernas egen verklighetsbeskrivning och självförståelse och i analysarbetet har vi rört oss mellan den empiriska och teoretiska nivån. Utifrån den teoretiska förförståelsen har vi tolkat vårt empiriska material och skapat meningssammanhang och kategorier kopplade till ungdomarnas utsagor om livet, skolan och framtiden, inom ramen för studiens syfte och frågeställningar. Vi har gått från helhet, till delar och återigen till helhet. Prövat vad står detta för, vilket ibland lett till att teman bytts ut och att vårt empiriska material omprövats. Ibland har meningar där upprepningar av ord skett i följd, skrivits om för att göra rapporten mer läsvänlig (Kvale, 1997).

3.6 METODREFLEKTIONEN OCH SAMMANFATTNING AV KAPITLET

Utifrån syftet med denna studie, samt rapportens frågeställningar valde vi att använda oss av fokusgrupper. Ett annat alternativ hade varit individuella intervjuer och olika observationer. Men på grund av att projektet genomfördes under enbart fyra månader, var inte detta görbart. Vi menar också att tidsperspektivet mellan förankring och genomförande ibland varit väldigt korta. En annan kritisk aspekt, är att vi mötte ungdomarna i skolmiljö och under lektionstid. Vi fick tillgång till lokaler såsom klassrum, grupprum, slöjdsalar och fritidshemslokaler. Något som kan ses som en begränsning då vi med vissa grupper fick ta hänsyn till att det pågick annan verksamhet, i nära anslutning. Det positiva var att det var kända miljöer för ungdomarna att vistas i. När det gäller valet av plats där fokusgruppsessioner ska genomföras kommer empiriinsamlingen att påverkas på ett eller annat sätt menar Halkier (2010).

I ovanstående kapitel har vi beskrivit hur vi gått tillväga, metodval som vi gjort, utifrån syfte och frågeställningar som preciserats, samt den halvstrukturerade intervjuguide som växte fram innan vi

¹² För mer detaljerad information kring projektet och metoderna se bilaga 2 och 3.

träffade ungdomarna i de olika fokusgrupperna. Dessutom har vi presenterat olika etiska aspekter samt reflektion kring samt en avslutande metodreflektion.

4. RESULTAT OCH ANALYS

4.1 INTRODUKTION AV RESULTAT OCH ANALYSKAPITLET

Resultaten presenteras i tre olika delar och bygger på det empiriska underlaget från fokusgrupperna och ungdomarnas utsagor. Intervjucitaten återspeglar de intervjuade ungdomarnas attityder till och tankar kring livet, skolan och framtiden. Namnen på ungdomar som citeras är som tidigare nämnts fingerade.

I den första delen *Du äger ditt liv*, kommer ungdomarnas berättelser om viktiga personer och betydande fritidsintressen i nuet och framtiden att utgöra huvudtemana. I den andra delen *Ungdomarna om skolan och framtiden*, skriver vi om deras uppfattningar om skolan och i vilken utsträckning skolan har betydelse i nutid samt för framtiden. I den tredje och sista delen; *Om drömmar i livet – där yrkesdrömmar blir givet*, kommer ungdomarnas berättelser om drömmar i allmänhet och yrkesdrömmar i synnerhet att utgöra de centrala temana. Resultat- och analyskapitlet disponeras som följer. Under varje del presenteras först en beskrivning av de huvudsakliga resultaten. Sen kopplas dessa till hur vi tolkar och ser på resultaten. Slutligen, under varje del, resonerar vi kring hur resultatet kan förstås med stöd av teorier, tidigare forskning och det som tidigare skrivits om i bakgrunden.

4.2 DU ÄGER DITT LIV

Det utkristalliserar sig, i ungdomarnas berättelser, att livet består av många olika vägar och möjligheter. Ungdomarna berättar om sina drömmar, eller i alla fall att de vågar börja drömma och tro på framtiden. De berättar också om sina fritidsintressen och viktiga personer i deras liv, som kan ge dem möjlighet att växa, stärka identifikationen med andra och utveckla sin egen identitet. Förebilder och drömmar behövs, liksom gemenskap och skratt, menar ungdomarna. Flera ungdomar berättar att de upplever att humor och glädje är viktiga ingredienser i livet. Att få skratta mycket är något som ungdomarna ofta återkommer till i deras utsagor. Kim berättar att hon är nöjd med sin fritid då:

"jag har roligt och skrattar mycket, jag är nöjd"!

Några ungdomar upplever att de skulle vilja ha mer roligt och önskar att de kunde få skratta ännu mer. De berättar att de tycker att gemenskapen är viktig och att få ha kul tillsammans.

4:2:1 UNGDOMARNAS FRIDTIDSAKTIVITETER, ÖNSKAN OM ATT GÖRA PÅ FRITIDEN SAMT INVESTERING FÖR FRAMTIDEN:

Majoriteten av ungdomarna är nöjda med sin fritid och upplever att de har olika fritidsintressen som de tycker om. Många värderar umgänget med kompisarna högt. En av tjejerna beskriver att hon upplever sig nöjd med sin fritid för att hon har bra vänner. En annan tjej berättar att hon längtar till helgen för då ska hon spela dubbel med sin kompis och det ser hon fram emot. Ellen menar att:

"Det är bra med fritid för då får man chans att vara med kompisar och andra som man inte går i samma skola med"!

Även inom skolans ramar väljer flera av ungdomarna grupptillhörigheten och att de skulle vilja göra något tillsammans med andra elever. På frågan om vad de skulle vilja göra om de fick bestämma en dag på skolan svarar Liam att han vill göra något minnesvärt med klassen. Andra ungdomar föreslår att det skulle anordnas en aktivitetsdag, att de skulle kunna utforma en idrottsturnering eller att göra någon utflykt såsom åka till badhuset eller Liseberg. Förslag som att se på film, äta pizza gemensamt eller bjuda alla på glass och bestämma vad de vill hitta på, framkommer också i ungdomarnas utsagor.

Öppna arenor, som kan användas av olika ungdomar vid olika tidpunkter, exempelvis fritidsgården ses som en plats, där man får möjlighet att träffa sina vänner. Några ungdomar blir dock fundersamma när andra nämner fritidsgården och uppger att de inte riktigt visste om det fanns en fritidsgård i närområdet. Bella berättar att det finns en fritidsgård i tätorten och att hon och hennes kompisar brukar gå dit ibland.

"Det är skönt att gå dit när man behöver värma sig, jag och mina kompisar brukar gå dit och spela en stund"!

Samtidigt som ungdomarna menar att kamratskap är viktigt och att de gärna umgås med vänner på sin fritid, så framträder det att de tycker att det finns många olika arenor att mötas på. Organiserade fritidsaktiviteter såsom fysisk aktivitet/ idrott är något som ungdomarna upplever som meningsfullt. Lagsporter lyfts fram men idrotter som man kan göra ensam. Adrian saker som man berättar att:

"Jag trivs ganska bra med min fritid, spelar ju innebandy och så"!

Andra ungdomar tycker om att spela och träna handboll, basket, ishockey, judo, fotboll, springa, spela badminton, rida, lerduveskytte m.m. Även friluftaktiviteter och andra fritidsaktiviteter såsom att vara i naturen och göra olika saker t.ex. att cykla, fiska och vara ute och gå beskrivs som bra fritidsintressen. Andra nämner datorer och att se på TV som ett sätt att spendera fritiden på. Det finns också ett motorintresse hos flera av ungdomarna. Musik framträder som något som ungdomarna tycker är viktigt och som de skattar högt. En tjej längtar till ett musikläger och en kille ser fram emot att lära sig spela ett instrument och en annan kille säger:

"Jag gillar att lyssna på musik, helt enkelt"!

Även att dansa och sjunga framträder som roliga fritidsintressen. Att få tillfälle att slappa, ta det lugnt och göra vad man vill på sin fritid eller att läsa, teckna och måla önskas också. Vissa ungdomar upplever att fritiden inte riktigt räcker till. Några menar att de vill ha mer tid för avkoppling eller att hinna träffa vänner men också att de skulle vilja utöva andra fysiska aktiviteter än vad som kan erbjudas i ungdomarnas närområde. Tidsbrist på grund av läxläsning samt avstånd är det som ungdomarna upplever som vanligaste hindren för att göra det de vill på fritiden. Elsa beskriver detta:

"Jag skulle vilja spela handboll eller gå på gym men det blir för långt att åka när man har läxor och så. Jag vill ha ett handbollslag här"!

En annan ungdom berättar att han tränar ganska mycket och att det är en stor del i hans liv samtidigt som han upplever att han blir ganska trött ibland då det finns andra saker som också ska göras.

Ungdomarna har förslag på självvalda hobbies som de önskar skulle finnas på närmare håll och som de skulle välja om möjlighet fanns, såsom badhus, ishall och parkourbana. Andra har förslag på spelhall eller att det borde finnas en hockeysarg i närheten.

En del ungdomar beskriver att de intressen de har nu också är en investering för framtiden. Genom sina val av fritidsaktiviteter lär de sig, tränar på något eller knyter kontakter som kan löna sig även längre fram. Flera berättar om konsten att laga mat, sy och ta hand om djur som fritidsaktiviteter. En tjej menar att hon har ett stort folktraceintresse/tittar på folktrace och när hon blir äldre vill hon börja köra själv. En kille har en fascination för jordbruk och hans yrkesdröm är att bli bonde, en annan ungdom har ett intresse för rymden och vill forska om den. Bea vill göra Youtube filmer och hennes yrkesdröm är att bli en Youtuber. En del ungdomar berättar om deras magiska tänkande och drömmer om att kunna skapa saker såsom att vilja ha en svets och kunna bygga saker eller som en ungdom uttrycker det:

"Jag vill ha pengar, då kan man göra vad man vill, köpa vapen, jaga mer och hålla på med skytte"!

4:2:2 BETYDELSEFULLA ANDRA I UNGDOMARNAS LIV

När något upplevs som meningsfullt eller ses som viktigt i livet blir man motiverad och engagerad känslomässigt, det visar ungdomarna framför allt när de berättar om vilka som är de viktigaste personerna i deras liv. Det utkristalliserar sig att familjen är den som majoriteten av ungdomarna upplever som allra mest betydelsefull. Många nämner föräldrar, bonusföräldrar, syskon, syskonbarn samt stödfamiljen som de närmaste. Mor- och farföräldrar, moster/morbror och kusiner nämns också. Även personer som inte finns bland oss längre ses som betydelsefulla andra. När ungdomarna delar med sig av sina drömmar framträder det att en del ungdomar drömmer om att kunna få bo med sin familj eller att kunna få träffa sina nära och kära. De har också en önskan om att de som står dem närmast ska få må bra och att man ska kunna få göra roliga saker ihop med de sina. På frågan vad ungdomar skulle vilja göra om de fick bestämma en dag på skolan svarade några att de tycker om att vara med familjen eller prata med vänner. En ungdom berättade att:

”Om jag fick bestämma för en dag skulle jag bestämma att familjen var lediga och att vi kunde göra något tillsammans”.

Ungdomarna berättar att vänner, kompisar samt internetkompisar upplevs som andra viktiga betydelsefulla personer i deras liv. Några ungdomar upplever också att djur har stor betydelse i deras liv såsom hästen, hundarna och katterna. Ett fåtal nämner sin hjärtevän eller sin idol som viktiga personer.

4:2:3: ETT STÖDJANDE FAMILJESYSTEM

Föräldrarnas engagemang och möjlighet att hjälpa sina barn kring deras skolgång är svårt att mäta och konsekvenserna av detta är nog ännu svårare att fånga samtidigt så framgår det tydlig i ungdomarnas utsagor att det finns en uppfattning om att föräldrarna tycker att skolgången är viktig för ungdomen. Majoriteten av ungdomarna upplever att de får tillräckligt med stöd hemifrån för att lyckas med skolarbetet. Flera av ungdomarna berättar att de har stöd från föräldrarna men att de gärna försöker själva först. Andra menar att föräldrarnas möjlighet att hjälpa kan vara begränsad av olika anledningar. Ungefär hälften av ungdomarna berättar att de tror att deras hemsituation påverkar hur de lyckas i skolan. Flera berättar att det kan vara svårare att koncentrera sig på skolarbetet om det är problem hemmavid eller om man inte får möjlighet till god sömn. Ungdomarna sätter ord på det bland annat genom att säga att det påverkar mycket hur det är hemma och en ungdom berättar att om hon inte sover mycket så orkar hon inte koncentrera sig och då blir det ju sämre resultat. En annan ungdom berättar att:

”Det var jobbigt hemma ett tag, då gick det lite sämre men det är bra nu”!

4:2:4: TOLKNINGAR AV KAPITLET DU ÄGER DITT LIV

Utifrån ungdomarnas berättelser kring du äger ditt liv framkommer att ungdomarna upplever att det finns många olika saker som ger möjligheter i livet. Alla uppger att de har någon viktig person i deras liv. Familj och vänner är de som nämns mest bland betydelsefulla andra. Många menar också att glädje och humor är en stor del i vardagen. De flesta upplever att de har en meningsfull fritid. Hinder som framkommer är tidsbrist och avstånd. Ungdomarna upplever att de har ett stöd hemifrån när det gäller skolgången och det är viktigt att hemmet som arena inte är för problematisk.

Som inledande del kring resultatet i detta projekt har vi belyst hur ungdomarna ser på sitt närmaste livssammanhang såsom deras fritid, aktiviteter samt nätverk och betydelsefulla personer i ungdomarnas liv. Vår tolkning och den teoretiska utgångspunkten beskrivs nedan. Vi fokuserar på olika friskfaktorer och en känsla av sammanhang samt forskning som gjorts inom området du äger ditt liv.

Ungdomarna nämner humor, skratt och glädje som något som de ser som en viktig del i livet. De menar att det är betydelsefullt att få vara med vänner och ha roligt tillsammans. Några ungdomar önskar att skratta mer än vad de upplever att de gör i nuläget. Vi uppfattar det som att ungdomarna tycker att glädje och humor bör genomsyra dagen oavsett vilken arena de befinner sig på och att skrattet gör att ungdomarna mår bättre samt att detta bygger tillit till både sig själv och andra genom att man delar humor och glädje. Olika forskningsresultat tyder på att vi ökar vårt välbefinnande genom att skratta eftersom det startar flera processer i kroppen som medför stresslindring, en ökad kreativitet och stärkt inlärningsförmåga. En forskare menar att skrattet kan ses som en "inre jogging" eftersom det ger träning till våra inre organ och muskler att skratta.¹³

När vi ska återge hur ungdomarna upplever sin fritid så kan vi beskriva det som att majoriteten av ungdomarna har olika fritidsintressen och upplever att de är nöjda med sin fritid. Vi utläser det som att många ungdomar ser deras fritid som meningsfull och värd att investera tid i. Utifrån Antonovskys (1991) teori om Känsla av sammanhang benämns meningsfullhet som en motivationskomponent eller den känslomässiga komponenten. Genom meningsfullhet skapas delaktighet i att vara med och utforma det som engagerar i det dagliga livet och den egna framtiden.

Det som ungdomarna upplever som mest meningsfullt är att spendera sin fritid på vänskapsrelationer. De anser att det finns många olika arenor att mötas på. Även under skoltid önskar vissa att det fanns fler aktivitetsdagar där de får möjlighet att umgås och skapa minnen för framtiden. Andra viktiga fritidsaktiviteter som ungdomarna berättar om är idrottsutövning, kulturella och konstnärliga aktiviteter. En del nämner också vila och återhämtning som viktigt. Utifrån materialet tolkar vi det som att de flesta ungdomarna upplever att deras sociala nätverk är av stor betydelse och att de vill få möjlighet att socialisera sig med varandra. Vi tolkar det också som att ungdomarna berättar om en uppsjö av olika aktiviteter som de skulle vilja göra på sin fritid. Vi ser det som en stor friskfaktor om ungdomarna upplever att de har en meningsfull fritid. Barnombudsmannen hävdar, i en artikel, att genom fritid ges ungdomen möjlighet att utveckla både sig själv, sina intressen och få chansen att skapa relationer. I samma artikel så framkommer det att ungdomarna, även här främst vill umgås med vänner på fritiden. Ungefär en fjärdedel av ungdomarna, i artikeln, spelar något instrument och sex av tio barn och unga idrottar minst en gång i veckan. Enligt Börjesson (2013) ses det som en friskfaktor att få möjlighet att skapa speciella intressen och testa olika aktiviteter och hobbies. Det kan vara genom exempelvis idrotten, kreativitet och återhämtning som ungdomar når god hälsa.

Det ungdomarna beskriver som kan hindra och bidra till ohälsa, när det gäller fritidsintressen, är brist på tid och för långa avstånd till de aktiviteter de önskar engagera sig i. Andra upplever att de inte får återhämta sig tillräckligt på sin fritid och de skulle önska mer avkoppling. Tiden för att åka till andra kommuner för att få tillgång till det utbud de önskar upplevs som om den inte finns. Ungdomarna har egna förslag på vad de skulle vilja ha tillgång till på närmare håll. Vi ser det som att ungdomarna vet vad de skulle vilja göra på sin fritid om möjlighet finns eller om de får information om aktiviteter som finns i närområdet. Däremot känner de sig begränsade av exempelvis läxor och andra sysslor. Avstånd begränsar också. Antonovsky (1991) belyser att hälsan kan påverkas positivt genom olika skyddsfaktorer såsom att främja självförtroende, prestationsförmåga som ger chans till nya möjligheter. Att uppleva att man har valmöjligheter och att det man tycker är värdefullt för andra samt att man kan vara med och påverka sin omgivning och sig själv ses som skyddsfaktorer.

Ungdomarna ser att deras fritidsaktiviteter kan leda dem dit de vill nå i sin framtid bland annat genom att skapa kontaktnät, öka sin förmåga och våga drömma. Vår förståelse av ungdomarnas tankar är vikten av att ha bra förebilder, lagom stora utmaningar, positivt tänkande och att våga tro, som kan ge

¹³ <http://www.friskutveckling.com/forskning.htm>

ett ökat intresse för saker i livet. Visioner, drömmar och mål bidrar till investeringar för framtiden är något vi läser ut av ungdomarnas utsagor. Teoretiskt kan detta kopplas till olika copingstrategier såsom optimism och önsketänkande. Tilltro till sig själv och socialt stöd bidrar till att man lättare klarar olika utmaningar och kan bidra till att nå de mål som man vill uppnå. Det kan vara realistiska mål, men också önskedrömmar om sådant som kan ses som nära inpå omöjligt för tillfället.

När ungdomarna berättar om betydelsefulla andra och deras stödjande familjesystem så framkommer det att alla ungdomarna upplever att det har någon person i sitt liv som de ser som betydelsefull. Familjen är den som ungdomarna främst benämner som viktig. Det kan även vara personer som inte finns bland oss eller familjemedlemmar som ungdomen inte bor med men önskan finns. Ungdomarna nämner vänner som andra viktiga personer i ungdomarnas nätverk. Utifrån KASAM-begreppet ses det sociala nätverket som en del för att bidra till den unges känsla av hanterbarhet då det skapar upplevelser av samhörighet och är identitetsskapande. Antonovsky (1991) beskriver betydelsefulla andra som omgivande faktorer som kan vara hälsobringande. Han nämner olika stödjande familjefaktorer som kan påverka ungdomarnas hälsa. Trost & Levin (2004) hävdar att utan ett samhälle och sociala kontakter och samspel med andra blir en människa inte människa. Det är interaktionen mellan människor som skapar vår identitet. Vi blir sociala varelser och utvecklas genom signifikanta andra. Föräldrar, syskon och vänner samt andra personer som vi bryr oss om och lyssnar på är en del av det som bidrar vid skapande av den unges identitet. Vi ser det som att ungdomarna i vårt projekt är mycket medvetna om betydelsen av andra personer och vilka de upplever som står dem närmast.

Ett stödjande familjesystem är också något som ungdomarna berättar att de upplever sig ha i samband med att de tycker att de får tillräckligt med stöd hemifrån för att lyckas i skolarbetet. De menar också att hemsituationen påverkar skolresultaten, då det är svårare att fokusera på olika områden om familjemiljön inte är stabil. De nämner att om det är svårt att sova, på grund av oro, så blir det svårare att koncentrera sig under dagtid. I Vårdguiden går att läsa att avsaknad av god sömn kan leda till sämre minne och svårare att lära sig nya saker, vilket kan ses som en riskfaktor. Vår tolkning är att om ungdomarna upplever trygghet och omtanke från sina närmaste, så har de större möjlighet att känna tillit till sig själva, delaktighet i sin omgivning och motivation att möta framtiden.

Sammanfattningsvis tolkar vi det som att ungdomarna intar ett förhållningssätt där man intar en form av egenmakt genom känna en stark känsla av sammanhang. Styrkan finns i de egna resurserna/ individfaktorer och kan ses som en hjälp till självhjälp. Omgivningen kan bistå med "byggnadsställningar" i form av stöd, kontakter och tillit medan ungdomen bygger upp sin identitet, självbild och känsla av sammanhang.

En friskfaktor för ungdomen är att kunna uppfatta sina egna behov, kunna möta olika utmaningar och situationer, samt uppleva att de har de inneboende resurserna för att kunna ha kontroll över sina egna liv. Jag begriper min värld, jag kan hantera det som sker och den energi det kostar att hantera vardagen, den tycker jag är värd att satsa, det vill säga att det känns meningsfullt att satsa energin. Att uppleva en känsla av sammanhang och att världen är begriplig, hanterbar och meningsfull bidrar till att ungdomen skapar möjlighet att påverka sitt egna liv, att äga sitt liv!

4.3 UNGDOMARNA OM SKOLAN OCH FRAMTIDEN

4.3.1 Inledning

Skolan i detta pilotprojekt betraktas av de flesta ungdomar som en betydelsefull plats att vara på. Motiven och berättelserna om skolans betydelse är däremot varierade. Ungdomarnas utsagor uppehåller sig kring i vilken grad skolan har betydelse för ens nuvarande och framtida liv. De berättar att det ibland kan finnas olika förväntningar och normer om vad skolan är till för från lärare, föräldrar samt ens skolkamrater. Flertalet ungdomar berättar att skolan är viktig för deras föräldrar, att man som ungdom förväntas kämpa i skolan, för att växa upp och få ett bra liv som vuxen.

En liten grupp av ungdomarna berättar att de upplever skolan som en samhällsinstitution, som man inte alls, eller i väldigt liten utsträckning har nytta av och användning för i ett framtida liv. Några av dessa ungdomar berättar att skolan inte ses som helt nödvändig för att man ska lyckas få ett bra jobb och lyckas i livet. Lyckas med sina yrkesdrömmar och livet kan man ju även utan skolan trots allt, menar de. Exempelvis beskriver en del av dessa ungdomar att en del arbeten i framtiden, kräver helt andra och nya kompetenser, än de som man förväntas lära sig i skolan. Emanuel hävdar till och med att han inte riktigt upplever att han hinner vara i skolan, när han tänker på skolan i relation till hans framtida yrkesdröm:

"-Jag vill helst vara ledig (från skolan) så att jag kan fortsätta på ett projekt som jag håller på med kring ett spel!"

En del ungdomar anser också att skolans viktigaste uppgift, handlar om att träffa kompisar, umgås och ha roligt med andra. För dessa ungdomar berättas det, finns det en motsättning mellan skolans undervisningspraktik och dess övriga delar, så som raster och håltimmar. För en del ungdomar är raster, håltimmar och att vara med andra ungdomar, det som upplevs ha den största betydelsen i skolan. Dessa ungdomar berättar om, att det ibland kan vara svårt att se, kopplingen mellan skolans kunskaper, livets kunskaper och den yrkesdröm och den framtid man hoppas på. Mervärdet för dessa ungdomar blir i huvudsak, att umgås och vara med sina skolkamrater.

Ett antal av ungdomarna berättar också, om en skola som man mer än gärna går till. En skola som i hög grad bygger ens framtid genom kunskaper som ger möjligheter i livet och skapar möjligheter för hur ens framtida yrkesdrömmar kan komma att te sig. De berättar hur läraren, pedagogiken samt ens egna förkunskaper spelar stor roll, för om skolan ses som en meningsfull plats. En skola där ungdomar utvecklar kunskaper, fakta, färdigheter och förståelse, samtidigt en skola där man på ett positivt sätt samspelar med andra ungdomar och vuxna. En del av ungdomarna kopplar även skolans betydelse till framtida gymnasieval, ens framtida liv och yrkesdrömmar i stort. De berättar om drömmar i framtiden, såväl yrkesmässiga drömmar som drömmar om vuxenlivet i stort. Dessa visioner kopplas till frågor om världen, fred, rättvisa och en hållbar utveckling för människor, djur och natur och hur deras berättelser ibland relateras till det skolarbete som bedrivs i skolan.

En del av ungdomarna relaterar skolan och kunskapsinhämtningen till sina framtidsdrömmar. De berättar om en skola som är både viktig och nödvändig för att lyckas i livet och i relation till ett framtida yrkesliv, vilket vi kommer in på närmare i nästföljande kapitel. Andra ungdomar berättar om hur man verkligen vill lära sig, där både lärandet, lärarna, förkunskaperna, ens egen motivation, pedagogiken, lärandemiljön, vårdnadshavare och skolkamrater både kan hindra samt främja ens möjligheter för att lyckas i skolarbetet för att nå sina drömmar i livet.

Sammanfattningsvis kan det beskrivas som om att, hur ungdomarna ser på skolan och lärandet, påverkas av kamrater, läraren, pedagogiken och vårdnadshavare. Dessutom spelar kunskapsnivån, att ribban är på rätt nivå, som de säger, stor roll, för ens motivation att lära sig.

4.3.2 KAMRATEFFEKTER I SKOLAN

Att kamraternas inställning till skolan spelar roll för ungdomarna är tydligt. Man påverkas av varandra hur man ser på skolan. För vissa ungdomar är det självklart att man stödjer varandra i lärandet. Att vara ambitiös, prestationsinriktad och att visa sig smart och duktig i skolan, är enklare för en del, än för andra. En del av de som uppfattas som ambitiösa i skolan, ses som betydelsefulla och viktiga av en del av de andra ungdomarna i gruppen. Det berättas att de å ena sidan kan hjälpa andra kamrater att förstå uppgifter, instruktioner och sammanhang. De blir vägvisare, för en del andra kamrater i lärandet, sägs det. Det påtalas även att det är bra för en själv, att vara duktig i skolan. Man växer med uppgiften konstateras det, om man visar sig duktig i skolan och i ämnena. Genom att vara ambitiös och duktig i skolan kan självförtroendet höjas och man utvecklas som person och i sitt lärande. En del ungdomar uppfattar dessa kamrater som förebilder, som på ett positivt sätt påverkar andra i lärandet och som

de andra ungdomarna kan se upp till i klassen. De kan få en viss status i skolan, genom att de ses som någon, som är lite duktigare än en själv och som kan ge klasskamrater lite draghjälp i ett skolarbete som ibland är kul, ibland är lätt, men som också ibland av vissa kan ses som lite svårt. Felicia berättar om de fördelar och den positiva roll man som ungdom i klassrummet kan erhålla och utveckla om man är duktig i skolan:

"-Man blir mer omtyckt och så vill ju alla ha hjälp. Sen är det ju bra för en själv om man får bra betyg!"

Många ungdomar uttrycker att det kan vara ganska skönt och lite befriande, när hela klassen inhämtar kunskaper, när det finns ett tydligt fokus på skolarbetet och när koncentrationen kring lärandet är hög. Det är då som lektionerna är som bäst, berättas det. Jimmy exemplifierar när han gillar skolan allra mest:

"-när vi gör det vi ska göra och när det är lugnt och vi förstår och allting går bra!"

Men för andra ungdomar känns det svårare att prestera i skolan. De hävdar, att det kan uppfattas som lite nördigt, om man visar sig alltför kunnig och ambitiös i skolarbetet och några uttrycker att det anses vara mer coolt att skolka och vara med kompisarna, än att anstränga sig i skolan. Josef understryker detta perspektiv och säger att det finns en del kortsiktiga risker, om man visar upp sig som alltför bra i skolan. Man kan betraktas som "pluggisen", av sina kamrater, berättar han. Men när detta inträffar gäller det att se bortom detta och välja en långsiktig och mer hållbar inställning och koppla det till drömmarna om sitt liv, där en tydlig framtidsvision gör ens val enklare:

"-När man går i skolan, brukar det inte vara så populärt, men sen när man kan utbilda sig och få ett bra jobb du vet då är det bra och sen när man blir vuxen, då blir man cool!"

Samtidigt som perspektiven och utsagorna varierar i ungdomarnas berättelser, hävdas det, att det till viss del krävs att man är modig och stark i sig själva om man som ungdom i skolan, väljer att visa att man är ambitiös och duktig i klassrummet. Moa säger exempelvis att:

"-visst kan man vara duktig i skolan och samtidigt populär..., men det är nog vanligare att man blir populär genom att inte vara duktig i skolan"

Att kamraternas inställning till skolan har betydelse och att man får stöd i att vara ambitiös i skolan av sina kamrater, har stor betydelse för att utvecklas i lärandet, hävdas det.

Jag går till skolan mest för att umgås

Några av ungdomarna anser att det viktigaste med skolan är kompisarna och inte lärandet och kunskapsinhämtningen i sig. De anser att kompisarna ska vara roliga och lätta upp stämningen genom att dra lite olika skämt, så man får andra saker att tänka på än själva skolarbetet. En del av dessa ungdomar berättar att skolan är ingenting som man gillar. Tvärtom beskriver de, att de gillar skolan som mest när:

"-man helst slipper jobba, där man inte behöver tänka och skriva så mycket!" som Isabelle uttrycker det.

Några av ungdomarna, som ser skolan på detta sätt, berättar också att det roligaste i skolan är håltimmar, filmtittande samt rasterna. Någon enstaka ungdom uttrycker till och med att hen helst skulle vilja vara hemma och sova istället för att gå i skolan. Alfred gillar inte skolan, säger han och uttalar sig på följande sätt:

"-skolan är bara jobbig. Jag tycker att det är bra när man har vikarier och vikarien inte vet något om skolan!"

Samtidigt som några av ungdomarna inte ser skolan som meningsfull för att lära sig saker om livet, så menar ändå de flesta, att skolan är en viktig samhällsinstitution för att lyckas i livet. Men trots att skolan är viktig, är det inte alltid så enkelt. Angelica berättar exempelvis att en del ungdomar kan känna en viss oro, för att minska i popularitet bland kompisarna, om man på ett för tydligt sätt visar upp att

man är duktig i skolan. Hon känner att det finns en viss ambivalens, mellan att vara populär bland kamraterna i skolan och att samtidigt visa upp sig som ambitiös i klassrummet. Hon beskriver hur en del elever, uttrycker och visar sina kamrater att man inte behöver anstränga sig för att få bra resultat i skolan: *"-det finns många som inte vill prestera för att vara coola. De slänger läxorna i soptunnan...exempelvis en person som jag vet som är väldigt populär".*

Jag vill försöka i skolarbetet men mina skolkamrater hindrar mig!

Det finns flera ungdomar som hävdar att de vill vara "duktiga i skolan", att de vill lära sig. Men även om denna vilja finns, så berättas det, att det finns andra ungdomar, som av olika skäl, inte riktigt tänker sig för och därmed blir konsekvensen att de ibland står i vägen för ens lärande. Att ha roligt och kul, står i viss kontrast till att lära sig i skolan, sägs det av vissa.

Men för en del av ungdomarna är det enklare att vara en ambitiös och kunskapsörstig elev i skolan, där man av sina klass- och skolkamrater tillåts att kämpa för bra betyg och resultat, medan det för andra ungdomar är betydligt svårare. Det kopplas till hur man är som person. Om man är en person med stark självkänsla, som vågar hävda sig själv i kunskapsinhämtningen, blir det enklare. Det berättas också av ungdomarna att det finns olika grupper, som förhåller sig till skolan och lärandet på olika sätt. Axel berättar om detta:

"-det beror på hur man ter sig i olika grupper. Det finns ofta en cool grupp, men dom är inte så coola som dom tror och så finns det dom som pluggar också. Vissa tycker inte att man kan pendla mellan grupper. Man ska ju inte falla för grupstryck. Man får gå efter sina egna tankar och inte lyssna på andra, utan man måste göra som man själv tycker"!

De berättar också om att man å ena sidan vill lära sig och utveckla sina kunskaper. Samtidigt hävdas det, att det kan finnas en svårighet att inför sina klasskamrater, visa upp att det gått bra på ett prov, eller att man är duktig i ett ämne. Flera uttrycker att man å ena sidan kan känna sig stolt, men att det kan vara en viss utmaning att visa upp att det gått bra i skolan för sina kamrater. Linus hävdar att det kan hålla en tillbaka ibland:

"-det är coolt och populärt för en själv, men man kan bli retad i skolan, typ om någon säger på ett elakt sätt att man är smart. Så det är ju ingenting man går runt och skryter om precis".

De resonerar kring hur man å ena sidan vill vara ambitiös och prestera bra på lektionerna för sin egen skull för att få bra betyg och resultat, men också att man vill visa sin lärare att man kan, men då man ibland kan komma att hindras av det kan bli oroligt i klassrummet. Emmy menar att det kan vara svårt att koncentrera sig ibland, på grund av att det är oroligt och högljutt och att flera ungdomar har svårt att fokusera kring lärandet. Några av ungdomarna upplever att de ofta blir avbrutna i sitt lärande. Detta kan till exempel utkristallisera sig bland annat, genom att någon i klassen ropar rakt ut, eller att några går runt i klassrummet, samt att en och annan kommentar fälls gentemot varandra under lektionerna. Calle kopplar detta till sin dröm om ett bra framtida jobb och den utbildning som han hoppas kunna gå på gymnasiet. Eftersom han både vill vara cool och populär och samtidig prestera i skolan, berättar han om, sin strategi som han utvecklat med en lärare på skolan:

"-Du vet om man är smartas i matten, då blir man ju nörd...och då låtsas man inte för sina skolkamrater att man är duktig. Men man försöker skriva bra på provet och visar det, men inte för de andra"!

Sammanfattningsvis kan det beskrivas som om att många av eleverna berättar om att de vill lära sig i skolan, men att det ibland kan vara svårt att visa sig som alltför duktig i relation till kamraterna.

4.3.3 UNGDOMARNAS VILJA ATT PRESTERA I SKOLAN

Majoriteten av ungdomarna berättar om hur de relaterar sitt lärande till känslan av att kunna och att känna sig kompetent. De berättar att känslan av att förstå och att man vet vad och hur man ska göra,

är centralt i ens skolarbete. Om man känner att man kan, ökar känslan av delaktighet och motivationen i det egna lärandet, berättar de vidare. Det berättas också att när man upplever en känsla av ökad kontroll i sin kunskapsutveckling, ökar motivationen. Då blir man betydligt mer benägen att anstränga sig i skolarbetet och att göra sina läxor och hemuppgifter. Och när denna motivation ökar, jobbas det hårdare och det i sin tur främjar i skolarbetet och kunskapsinläringen, det blir en positiv cirkulär process. Samtidigt främjas även fokus kring ett bra lärandeklimat, när ungdomar upptäcker och förstår att de kan och förmår, uttrycker det. Känslan av att det blir roligare när man upplever att man kan, att man hänger med och när "ribban ligger på rätt ställe" och man vidareutvecklas i skolarbetet, är avgörande. Abdi menar att:

"-det är kul när man är bra på det, då blir det ganska lätt och så. Vissa lektioner är roliga och det är intressant när man förstår!"

Ungdomarna menar vidare att det är viktigt att utmaningarna från skolan och lärare är på rätt nivå. Att man exempelvis lyckas på ett prov, tar sig vidare i sitt lärande och som Mathilda beskriver:

"man tar sig till nästa level. När man inte fattar och får hjälp kan det bli en bra lektion, när de förklarar!"

Martin beskriver också känslan av att kunna. Han gillar ämnena och skolarbetet som mest, när han känner att han är bra på det. Han beskriver att han känner att han är duktig på ganska många ämnen, exempelvis idrott, teknik och engelska säger han, med viss stolthet. Och är man bra på ett ämne, växer både kunskaper, motivation och intresse, förklarar han. Flera av ungdomarna kopplar också skolarbetet, betygen och studierna till framtiden och till sin yrkesdröm. Elisa menar att kopplingen mellan skolan och ens framtid är given:

"-jag vill ha bra betyg, så att jag kan göra vad jag vill när jag blir stor", säger hon.

Tydligt i ungdomarnas beskrivningar av skolans verklighet, är hur flera beskriver att klassrumsklimatet, koncentrationen och fokus i skolarbetet påverkas av att man känner att man hänger med i skolan. Flera hävdar även att det kan påverka ens motivation i skolan, om man ser en koppling, mellan yrkesdrömmen och sitt framtida liv.

Ungdomarna berättar att deras intresse för skolan varierar. Beroende på om ämnet är roligt och inspirerande eller om ämnet blir för svårt, beskrivs det som att koncentrationen påverkas kring skolarbetet, hävdar de. De exemplifierar när ribban sätts för högt och ens förkunskaper inte räcker till. Sofia beskriver när hon trivs i klassrummet:

"-När det är lugnt och man förstår...och när alla är tysta och lyssnar på läraren", säger hon.

En del av ungdomarna känner att de skulle behöva mer stöd i sitt skolarbete. Ludwig uttrycker att det är viktigt att man hänger med i skolan. Det gör inte alla upplever han och då påverkas ungdomarnas motivation. Han menar att ungdomarna behöver stöd av läraren och att många får det. Men ibland räcker läraren inte till och kan leda till en frustrerande känsla.

"-När man jobbar med jobbiga saker och man inte förstår och när läraren kommer och hjälper till och man inte fått den hjälp man behöver, fastän läraren varit där!"

En del ungdomar upplever också att det kan ta alldeles för lång tid att få hjälp ibland. Lärarna är viktiga, säger de. Flera ungdomar önskar att lärarna kan ge snabbare hjälp, om man behöver komma vidare i en uppgift. Helen hävdar att hennes koncentrationsförmåga och motivation påverkas, när det blir för svårt:

: "-Jag har svårt att koncentrera mig och om jag tycker att det är tråkigt, så gör jag inget. Jag gillar inte vissa ämnen då de är för svåra. Därför tror jag inte att jag får så bra stöd, men jag behöver mer stöd!"

Många ungdomar hävdar att de tror att lärarna gör så gott de kan, men upplever att de ibland inte räcker till, när man behöver hjälp. För Rikard får detta konsekvenser, när han inte upplever att han märks och syns. Han beskriver att han behöver betydligt mer stöd i skolan, det är svårt uttrycker han och säger att han ibland tröttnar när: *”-läraren inte ser att man räcker upp handen, typ alla lektioner för jag är dålig i skolan”! -Så du uppfattar dig som dålig i skolan (Intervjuare)? –”Nej jag är dålig i skolan”!*

4.3.4 VÅRDNADSHAVARES ROLL

Samtidigt som skolan i olika utsträckning anses ha betydelse för ungdomarnas framtida liv och yrkesdrömmar, menar många av ungdomarna att vårdnadshavarna oftast försöker hjälpa dem och påtala vikten kring skolans betydelse. Elias säger att:

”-Min mamma bryr sig så sjukt mycket, hela min familj och släkten bryr sig”!

Felicia berättar att hennes familj påtalar vikten av att anstränga sig i skolan. Det är viktigt för ens framtida gymnasieval menar hon:

”-De vill ju att jag ska höga betyg, så att jag kan komma in på vilket program jag vill”!

Några ungdomar upplever att deras föräldrar ser skolan, som en del i en större framtidsvision för att lyckas i livet, att det ska gå bra för en i skolan, så att man kan komma långt i livet. Många föräldrar uppfattas av ungdomarna, som att de anser att studierna och skolan är viktig, även om skolan bara är en del av livet, som det sägs. Ellen exemplifierar genom hennes föräldrar:

”-Den är väldigt viktig, men inte på liv och död kanske, men de vill ju att det ska gå bra, t ex att man inte blir kriminell eller luffare”!

Ahmed berättar om hur hans familj engagerar sig och hjälper honom i skolarbetet. Han berättar att de hjälper honom för att lyckas i skolarbetet. Agnes menar att det i olika grad är möjligt för föräldrar att hjälpa en i skolarbetet. Vissa läxor och skoluppgifter kan helt enkelt bli för svåra, uttrycker hon. Hon menar att det ibland ställs orimliga krav på en del föräldrar:

”-Ibland kanske inte föräldrarna kan hjälpa till, jag brukar exempelvis inte få hjälp med matten för det kan de inte så bra”!

Leo berättar att hans föräldrar, vill att det ska gå bra för honom i skolan. Han säger även att hans mamma hjälper honom ibland och ibland söker de stöd hos lärare, när hans mamma inte kan hjälpa till.

4.3.5 LÄRARENS OCH PEDAGOGIKENS BETYDELSE

Ungdomarna berättar om de olika förväntningar som kan finnas på läraren. En uppgift som vid första anblick är både omfattande, mångfacetterad och varierad, men som också innehåller flera aspekter av att både vara ledare och lärare. De beskriver å ena sidan hur läraren bör vara en duktig ledare, å andra sidan en lärare som är kompetent och duktig inom sitt kunskapsområde. Majoriteten av ungdomarna menar att lärarens ledarskap är det allra viktigaste för att lära sig i skolan.

En bra lärare beskrivs som tydlig och rolig, intresserad av sina ungdomar, bra på att lyssna, visa respekt, samt är rättvis. Läraren ska dessutom vara empatisk. Det är viktigt att läraren är duktig på att skapa bra sammanhållning i klassen, att skapa den goda gruppen, sägs det. Hanna menar att läraren och ungdomarna samspelar för att elever ska lyckas och trivas i skolan och hävdar att det behövs två som bjuder till. Evelina säger också att:

”-Både lärare och elever behövs för att lyckas...Om läraren är snäll och rolig, då bryr man sig mer och gör mer hemma. Vet man att läraren bryr sig kan det vara roligare att gå till den lektionen. Eleverna blir mer engagerade om det är bra och engagerade lärare..., har man en bra lärare vill man komma i tid och få bra betyg och så...har man inte en bra lärare så funkade det inte”!

Läraren får gärna vara personlig och hämta exempel ur sitt eget liv. Ungdomarna uttrycker att läraren ska vara snäll, en person som man ska kunna utveckla en tillit till. Dessutom bör läraren kunna läsa av ungdomars känslor. Tillitsfulla relationer mellan läraren och elever, beskrivs av ungdomarna, som en

viktig ingrediens för att lyckas i skolan. Och där behöver ungdomarna känna ett visst spelutrymme och trygghet, att tillåtas att göra fel, helt enkelt. Läraren får gärna berätta när man gjort något galet, men samtidigt är det viktigt att läraren försöker coacha, så att man känner att man lyckas. Men det bör ske i enrum lärare och elev mellan. Elina säger att:

"-har någon gjort fel, så säger läraren inte det inför alla andra...och om man hamnar efter kan man berätta det i förtroende för läraren och den berättar inte det för alla andra...man ska kunna prata med läraren"!

Emil berättar hur viktigt lärarens förtroende är, en person att lita på och som förstår att man är ledsen ibland. Det är viktigt att känna förtroende och att man kan lita på läraren. Läraren ska vara en som är vardaglig, kan prata med en, skratta och vara social och samtidigt en som:

"...bryr sig om sina elever, jag menar verkligen bryr sig och visar empati, förstår du"?

Samtidigt som läraren ska vara denna snälla och omtänksamma person, får den inte vara "så snäll att den inte vågar säga till". Erik berättar att läraren bör vara:

" hård men rättvis, inte för sträng, men ska kunna ryta till och sätta lite krav på oss...utan att skälla, ha tålmod och vara snäll...glad, men bestämd...hjälper alla och inte favorisera. Den som räcker upp handen först borde få hjälp och den som räcker upp handen efter"!

Majoriteten av ungdomarna tycker att det är viktigt med humor och glädje i klassrummet. De anser att läraren ska kunna skämta ibland och få en att skratta, samtidigt som man lär sig. Det finns också några ungdomar som uttrycker att de vill att läraren gör dem mer delaktiga i sitt lärande och några uttrycker att det borde vara fler lärare i klassrummet. Ungdomarna tror att det skulle göra att man lärde sig mer.

Det finns också några få ungdomar, som uttrycker att skolan inte alltid är så rolig. De skulle hellre vilja ha en lärare, som låter dem få prata i telefon, eller låter som låter dem prata högt med varandra. Läraren för dessa, får gärna prata bort lektionerna, eller gå ifrån lektionen så att de kan göra något annat. Någon hävdar till att den bästa läraren det är:

"-en ung lärare, typ i 20-30-årsåldern du vet" och några anser att: Det ska helst vara en han"!

Flera av ungdomarna menar att lektionerna påverkas av att lärarna är olika skickliga i sitt ledarskap. Det uttrycks att det blir jobbigt:

"-när det är gapigt och skrikigt...och att man (eleverna) inte lyssnar när man säger till dom och då blir det ingen arbetsro...vilket också kan hända när det inte är någon lärare eller att läraren gått iväg"!

Dessutom uttrycks det att när grupperna blir för stora så blir det svårt att koncentrera sig. Ida menar att de är för många ungdomar ibland, i samma klassrum.

"Dubbla klasser i samma klassrum, hur bra är det"?, menar Ida.

Samtidigt som läraren som ledare är allra viktigast för många av ungdomarna, så ska läraren kunna variera pedagogiken, samt kunna inspirera till olika ämnesfärdigheter. Några elever uttrycker att läraren ska kunna hjälpa en både när man inte har förstått och förklara hur man tar sig vidare. Bea berättar:

"-Läraren ska kunna säga till när man gör något dåligt, men också när man gör något bra och så ska den vara intressant och kunna lära ut så att alla förstår. Den ska förklara saker bra och den ska förklara på olika sätt om man inte förstår. En lärare som tycker det är kul att undervisa gör lektionerna roligare"!

Det uttrycks även att feedback från läraren är viktig. Emil hävdar att det är viktigt att det finns en god balans mellan att berätta vad som går bra, men även att läraren ska berätta, när man inte förstått. Elin säger att en bra lärare är en som:

"-Som undervisar bra och är snäll mot sina elever. Den ska vara bra på ämnet, förklara bra... och förklara på olika sätt om man inte förstår!"

Ungdomarna berättar om hur de uppskattar när de görs delaktiga i sitt lärande och variationsrikedomen och idéerna kring pedagogiken är mångfacetterad. Många av ungdomarna verkar gilla de praktiska ämnena. Idrotten, hemkunskapen och tekniken är exempel på ämnen som beskrivs som intressanta. Flera av ungdomarna menar att läraren kan bli mer omtyckt, om hen har praktiska moment i sin undervisning. Hampus säger att han har en favoritlärare:

"-Jag gillar en specifik lärare, för hen har massa praktiska moment i sin undervisning!"

Sofia säger också att det är roligast när undervisningen är omväxlande och om den inte är det, blir en del elever lätt uttråkade. Det kan exempelvis handla om att man får sitta för länge i sin bänk och läsa, eller att eleverna får skriva och räkna under allt får långa pass. Att sitta still för länge i undervisningen verkar över huvud taget vara något som flera av ungdomarna pratar om, som en stor utmaning. Variationen efterfrågas:

"-När man får göra något man tycker om och variation ska det vara...Praktiska moment är kul och när man får röra på sig. Idrott och teknik exempelvis...Det är många som tycker om hemkunskapen, man får gå runt och leta efter saker, man lär sig nya recept. Det är roligt att baka och man får äta upp det man gjort!"

De beskriver att det känns viktigt att de får påverka sitt lärande, att ungdomarna görs mer delaktiga. Att man som elev får pröva, göra och tänka kritiskt och att lärandet ska vara roligt, meningsfullt och intressant. Ungdomarna berättar att man dessutom behöver samarbeta med varandra:

"-När man pratar och diskuterar med läraren...och får prata med varandra om det som sägs och när man får samarbeta med nån kompis och gör något roligt i undervisningen!"

Ungdomarna beskriver hur "klassrumssituationen" och lärandet påverkas när det till exempel är dåligt med luft, om ämnet är sent på dagen eller när det är för högljutt. Då blir det svårt att koncentrera sig. Det berättas även att de tycker att det är viktigt att läraren fångar deras intresse, så som att uppgifterna är varierade, så som att få spela spel, rita eller tillverka saker. I andra ämnen kombineras teori och praktik och samarbete med andra. De uppskattas även när man får röra på sig:

"-Variera vad man gör. Exempelvis att vi får skriva lite, se på film, att vi får arbeta i grupper du vet...när man gör något roligt och annorlunda och gör något spännande och inte bara sitter i bänken!"

Det blir tydligt i ungdomarnas utsagor hur deras motivation påverkas när läraren varierar pedagogiken. Hampus exemplifierar:

"-När man gör olika saker än typ bara skriver...för roliga saker är variation, annars blir det skit... och det ska vara arbetsro!"

Läxorna är ytterligare en dimension i kunskapsinhämtningen som uppfattas spela olika roll för ungdomarna. Vissa av dem ser läxor som en naturlig del, medan andra är mer kritiska till läxor på grund av läxornas inverkan på livet i stort. Några berättar även att det inskränker för mycket på livet utanför skolan. Några önskar mindre läxor och prov. En del av ungdomarna känner sig stressade av hemuppgifterna och att dessa ges för sent i relation till när dessa uppgifter ska vara färdiga.

4.3.6 TOLKNINGAR OCH SLUTSATER AV KAPITLET - UNGDOMARNA OM SKOLAN OCH FRAMTIDEN

I kapitlet ovan har vi beskrivit hur ungdomarna berättar om skolan. Vi har även skrivit om hur ungdomarnas känsla av kunskapsinläringen påverkar deras motivation i skolan, att exempelvis ribban bör ligga på rätt ställe, som de säger. Även vårdnadshavares stöd och möjligheter att stödja sin ungdom i skolan har beskrivits och slutligen har även ungdomarnas utsagor om lärarens ledarskap och förmåga att leda och lära eleverna i syfte att främja ungdomarnas kunskaper för framtiden belysts.

Utifrån ovanstående resultat tyder vi det som om att ungdomarnas utsagor, bör ställas i relation till om ungdomarna ser skolan som meningsfull, hanterbar och begriplig (se exempelvis Wede, 2012; Granström; 2012; Antonovsky, 1991), vilket stöd man uppfattas få av lärare, kamrater och vårdnadshavare, samt hur skolans kunskaper, relateras till livets kunskaper, något vi kommer att resonera kring och göra teoretiska kopplingar till i denna del.

För det första blir det tydligt att ungdomarna dagligen rör sig i ett spänningsfält där kamraternas inställning och påverkan kring skolan spelar viss roll. Skolan blir då en arena där man medverkar och intar olika roller och positioneringar beroende på ens inställning, men också i relation till kamraters påverkan och hur man upplever att man kan förhålla sig till det sociala samspel som finns ungdomarna mellan. Hur ungdomarna förhåller sig till varandra, i relation till pluggande, läxor och om man vågar visa sig som duktig, om man tillåter varandra att vara ambitiös och prestera i skolan, påverkar den enskilde eleven. Utifrån tidigare forskning, tyder detta på att i likhet med andra studier (exempelvis Hattie, 2014), erövrar, eller förvärvar en del av ungdomarna en positiv roll i gruppen, på grund av att man betraktas som en duktig, smart och ambitiös ungdom i skolan. Dessa ungdomar tillskrivs ibland positiva egenskaper och beskrivs ha en god inverkan på en del av de övriga ungdomarna i klassrummet och lärandet. Som förebilder blir de då viktiga i lärandet, för att påverka de andra eleverna i positiv riktning i skolarbetet (jämför exempelvis Hattie, 2014; Wede, 2012; Antonovsky, 1991).

Men det finns också andra berättelser av ungdomarna i vårt material, som pekar på att det delvis krävs mod och självförtroende av ungdomarna för att våga visa upp sig som duktig i skolan. För hos en del ungdomar, präglas den närmaste kamratgruppens normer av en viss antipluggkultur, i deras berättelser kring deras sociala samspel i skolan. Till exempel hävdar en del ungdomar, att det ibland är enklare att umgås och ha kul med sina kamrater i skolan, än att visa upp sina ansträngningar i lärandet och att prestera på lektionerna. Vissa av ungdomarna berättar om, att när man försöker anstränga sig, möts man av en lärandemiljö, där vissa av kamraterna upplevs som störande, genom att det blir oroligt i klassrummet, när man egentligen vill lära sig och utveckla sina ämneskunskaper. Teoretiskt kan detta kopplas till att en del av ungdomarna, i alla fall utåt sett, betraktar skolans kunskaper i viss kontrast till livets kunskaper (Asp-Onsjö, 2014). Samtidigt finns det många fler bakgrundsförklaringar, som vårt empiriska material visat, vilka vi kommer att utveckla nedan.

Vi tolkar det även som att för vissa av ungdomar, upplevs det som enklare att visa upp sig som motståndare till skolans kunskapsuppdrag. En bakgrund till detta som vi anar, är att kraven i skolarbetet ses som för höga för en del av ungdomarna (jämför Wede, 2012; Antonovsky, 1991; Hattie, 2014). Då en del ämnen blir för svåra, relateras detta till en känsla av att man inte kan och att man inte hänger med, där ribban upplevs som för hög att nå. Detta kan relateras till Hattie (2014) och hans tidigare forskning, där känslan av att kunna och förstå ses som grundläggande faktorer för att motiveras i lärandet. Motsatsen till detta är när kunskaper blir nära på ouppnåeliga och för vissa ungdomar i denna studie kan detta ses som en förklaring, till att en del av ungdomarna upplever svårigheter i sitt lärande. En del av ungdomarna kanaliserar därmed sin oro, för att misslyckas, brist på begriplighet, samt en sargad känsla av sammanhang, genom att hellre söka stöd hos kamraterna och positionerar sig då hellre på skolans sociala arena och fritidsgården, än att befinna sig i trappan, växthuset eller skolans kunskapsarena (jämför Holm, 2014; Wede, 2012, Hattie, 2014). Teoretiskt relateras detta till ungdomarnas relation till skolkunskaper och till viss del upplevda brist på mening, sammanhang, begriplighet och hanterbarhet. För vissa av ungdomarna i vår studie ses kunskapskraven och metaforen av en höjdhoppsribba som för hög för ens kunskapsnivå och nära på omöjlig att ta sig över. Något som i detta fall påverkar en del ungdomarna, där vissa ämnen blir för svåra och detta får konsekvensen, att en del ungdomar halkar efter i kunskapsinhämtningen. Därmed uppfattar vi det, som att en del av ungdomarna, inte ger skolarbetet den chans som det kunde ha fått. Från tidigare studier har vi sett, att en uppvisad antiskolhållning och ett öppet avståndstagande kring ungdomars ansvar att prestera i skolan, ibland kan intas som en strategi, för att inte prestera i skolan och för att

undvika en potentiell skuldbeläggning- Man kan nämligen inte förlora ett slag, som man inte ger sig in i (jämför Öhrn, 2014a; Giddens 1991/1997).

För vissa ungdomar blir det därmed, enklare att positionera sig på skolans sociala arena, än på skolans kunskapsarena (jämför Holm, 2014.) För varför försöka visa upp sig på en kunskapsarena där ribban är för hög och där man ändå kommer att misslyckas? I forskning från andra studier har liknande slutsatser setts (Holm, 2014; Asp-Onsjö, 2014; Wede. 2012).

Men för vissa av ungdomarna är kravbilden och ribban lagom och på rätt nivå, tolkar vi det som. Ungdomarna menar att detta ökar motivationen i skolarbetet, när man känner att man kan och man lyckas i skolarbetet, vilket Hattie (2014) visat i sin tidigare forskning.

Som materialet visar, har läraren en central betydelse, för om ungdomar ska känna sig motiverade och uppleva det som möjligt att lyckas i skolan. Läraren beskrivs som mycket viktig, ibland helt avgörande, för att främja ungdomarnas motivation. Kanske är läraren, till och med viktigast och den som har mest betydelse för inläringen, beskrivs det som av ungdomarna själva. Precis som Granström (2012) och Wede (2012) visat i sin tidigare forskning, tyder även vårt material på att ungdomarna ser läraren som mycket betydelsefull, för att de ska uppleva skolan som meningsfull och lustfylld, i syfte att främja kunskaper och värden. En lärare som är bra på att relatera till ungdomarna och som man känner förtroende för (Skolverket 2016a/2016b; SKL, 2011; Hattie, 2014).

Utifrån Wede (2012) och Granströms (2012) tidigare forskning, ser vi även att ungdomarna i vår studie, lyfter fram läraren som ledare som en mycket viktig person för att ungdomarna ska känna sig sedda, bekräftade och för att främja motivationen i skolarbetet. Läraren uppfattas därmed av ungdomarna i denna studie, precis som i flera andra studier (SKL, 2011), som en mycket viktig person och funktion, för att man ska lyckas i sitt skolarbete. Läraren som ledare kan berättas det av ungdomarna, vara helt avgörande för om man upplever ämnet och skolan som motiverande, trots att möjligheterna till stöd hemifrån varierar. Ungdomarna utsagor relateras därmed till skolans kompensatoriska uppdrag, det vill säga att alla ungdomar, oavsett familjebakgrund, ska ha rätt att lyckas i svensk skola (Lgr 2011).

Detta faktum kring lärarens ledarskap, konstateras även av John Hattie (2014) i hans omfattande internationella forskning. Hattie menar nämligen i likhet med ungdomarna, att lärarens ledarskap är en av de mest betydande faktorerna för att ungdomar ska lyckas i sitt skolarbete (SKL, 2011). För ungdomarna, blir då lärarens skicklighet, att både vara en skicklig ledare, men också en lärare med en varierad och mångfacetterad verktygslåda, något som många uttrycker att de behöver. Ungdomarna i vår studie beskriver även, att det ibland händer att läraren inte klarar av att motsvara och leva upp till samtliga elevers förväntningar och förhoppningar, kring de olika behov som kan finnas. Detta på grund av att ungdomarnas olika förmågor och kunskapsnivåer ska mötas. Lärarens uppdrag uppfattas därmed som en roll med vissa utmaningar (jämför Granström, 2012).

Flera av ungdomarna uttrycker att föräldrar eller vårdnadshavare ser skolan som en viktig arena för att ungdomarna ska lyckas i livet. De hävdar även att många av dem ser skolan som en viktig språngbräda för att lyckas i livet och att de försöker stötta sina ungdomar där efter (jämför Antonovskij, 1991; Henriksson, 2016). En reflektion är hur samarbete skola och föräldrar bör se ut, för att kunna stötta ungdomarna i sin resa mot framtiden? För samtidigt som många av ungdomarna berättar att föräldrar vill stötta sina ungdomar, så uttrycker en del att föräldrar vill hjälpa till, men inte alltid förmår. Utmaningen blir då hur skolan ska leva upp till sitt kompensatoriska uppdrag (Lgr 2011)?

Sammanfattningsvis tolkar vi det som att en mängd olika faktorer samspelar för om ungdomarna ser skolan som en fritidsgård, som en språngbräda, eller som ett växthus (Wede, 2012)? Vi tolkar det som att en del av ungdomarna i vår studie, av olika skäl, som vi tidigare referat till, ser skolan som en fritidsgård. Samtidigt ser vi att en hel del av ungdomarna även ser skolan som en språngbräda, för

framtida studier och yrken, vilket vi kommer att förtydligas mer i nästa del. En relativt liten del av ungdomarna ser skolan som ett fängelse, där man helst inte vill vara. Samtidigt tolkar vi det som att det är ett mindre antal, av ungdomarna som ser skolan som ett växthus, där man lär sig kunskaper för livet (jämför Wede, 2012).

4.4 UNGDOMARNAS DRÖMMAR I LIVET, DÄR YRKESDRÖMMAR BLIR GIVET

I följande avsnitt kommer vi att beskriva ungdomarnas drömmar såväl från det närmaste sammanhanget, till de större frågorna som är kopplade till de stora världsfrågorna. Därefter redovisar vi ungdomarnas yrkesdrömmar och deras utsagor av dessa, för att slutligen presentera våra tolkningar, samt göra kopplingar till teori och tidigare forskning. Ungdomarna har väldigt många drömmar och därför kommer samtliga drömmar inte att finnas med i detta avsnitt av avgränsningsskäl. Slutligen, i denna del, kommer vi att presentera tolkningar samt teoretisera ungdomarnas drömmar och yrkesdrömmar.

4.4.1 Ungdomarnas drömmar i livet

Ungdomarnas drömmar i livet är både många och mångfacetterade. De berättar å ena sidan om frågor som rör sig på den globala nivån, så som en bättre och fredligare värld, rättvisa nationer och befolkningsgrupper mellan och en värld som ur alla hänseenden, är mer hållbar både ur ett miljömässigt, ekologiskt, socialt samt ekonomiskt perspektiv. Samtidigt har ungdomarna drömmar som är mer kopplade ur ett mer individualistiskt perspektiv, så som att vinna eller förvärva mycket pengar via spel eller via hårt jobb. Många drömmer om att skaffa sig ett bra jobb i framtiden och många drömmer om, att det ska gå bra i skolan eller att man ska få bra betyg. Flera av ungdomarna kopplar även betygen till att det ska gå för en i livet.

”Man vill ju inte bli kriminell eller luffare, som Arvid säger.

Några av ungdomarna nämner även att alla elever som går i skolan borde få gratis datorer. Ett förslag som nämns, är att alla borde få gratis datorer från och med årskurs 4. Det är ju bra för vårt lärande, menas det. Flera nämner den oro de har för olika risker, som påverkar oss alla mer eller mindre sett ur ett globalt perspektiv. Oron handlar om olika krig i världen, att regnskogar på vårt jordklot skövlas, samt att människor behöver bli bättre ta att ta hand om varandra och leva mer i fred och samförstånd. Vi människor behöver vara mer rädda om vårt jordklot och de olika djur- och växtarter som finns i världen, säger de. De nämner även att en ökad rättvisa för olika befolkningsgrupper i världen är viktigt, för att människor i världen ska få det bättre. Aida säger exempelvis att:

”-Jag önskar att det skulle bli världsfred så att jag slapp oro mig hela tiden, alla krig borde försvinna, så att alla familjer kan få återförenas”.

Att världsläget med många människor på flykt i världen och de tankar och oro som detta för med sig för ungdomarna, är något påverkar deras drömmar om framtiden, hävdar de. Flera av ungdomarna berättar och drömmer om en värld utan våldsbejakande extremism, utan krig och svält. Dessutom drömmer många om, ett minskat utnyttjande av vårt jordklot och våra ekologiska resurser, t ex

”att utsläppen minskar” som Emelie säger.

Ahmed kopplar sin dröm till en mer hållbar ekologisk värld, där han helst ser att alla bilar tas bort. Hampus är upptagen kring de globala utmaningarna, i form av den oroliga värld som vi lever i och som han ibland tänker på, där han önskar att:

”-Jag önskar att vi kunde ta bort alla krig, samt att IS (Islamiska Staten) och Ku Klux Klan kunde försvinna”.

Flera av ungdomarna nämner också olika perspektiv på mänskliga rättigheter och barns rättigheter. Dessa handlar exempelvis om att alla barn och ungdomar ska ha rätt till ett bra liv, att ingen ska behöva svälta och att alla barn och ungdomar, skall ha rätt att få gå i skolan oavsett vilket land man föds i eller vilken familj man bor med. Robin säger att om han fick bestämma:

”-så skulle kriget ta slut och alla barn och vuxna som svälter och har det dåligt skulle få det bra”.

Per önskar också en värld där:

"vi kan bota alla sjukdomar och utrota cancer, ingen ska ha ont", hävdar han.

Samtidigt ser en del av ungdomarna sina drömmar mer ur ett individuellt perspektiv, exempelvis att få möjlighet till ett fint liv med sin familj. Flera av ungdomarna har pengar och rikedom med på sin önskelista. Någon vill bli biljardär, flera vill bli miljonärer och Evelina säger att:

"jag vill bli världens rikaste barn".

Patriks högsta dröm är att han och hans familj skulle bli rik. Några av barnen drömmer om att bli kändisar och berömda. Det finns också de ungdomar som berättar att de vill resa mycket eller träffa olika artister eller kändisar. Elin drömmer till och med om att bli Kim Kardashian. Flera av ungdomarna vill få möjlighet att träffa olika kändisar och artister exempelvis de kända norska ungdomsartisterna Marcus och Martinus. Sofias drömmar handlar om att hon vill besöka alla kontinenter, innan hon blir 50 år och så vill hon väldigt gärna träffa Barack Obama, berättar hon. Rikard drömmer om en framtid:

"där jag slipper jobba och att allt skulle vara gratis för en dag".

Några av ungdomarna önskar även att de skulle kunna få gratis mobiler, I-phones, eller att man kunde byta saker med varandra på internet helt gratis, eller att lösnaglar kunde vara gratis.

Några av ungdomarna kopplar sina drömmar till skolgången, klassen och skolan. De önskar ett större elevinflytande i skolan, där de kunde bestämma mer kring sin skolgång, exempelvis kring skolmaten, eller kring skolarbetet, eller att man ibland borde få äta i klassrummet. Flera berättar också om drömmar och förhoppningar kring att man exempelvis kunde få gratis smörgåsar i skolans café, då ekonomi kan vara en begränsning i ens liv. Elias berättar om hur ungdomarna ibland får vara med och uttrycka och komma med sina idéer, men att det samtidigt kan kännas meningslöst att försöka påverka. Han berättar om en gång när ungdomarna blivit ombedda att samla in tankar för att förbättra skolgården och säger:

"vi önskade en ny klätterställning, men istället blev det ett plåttak, kommunen hade ju inte råd med mer", säger han med stor besvikelse i rösten.

Flera önskar att de kunde göra mer roliga saker tillsammans i klassen. Markus berättar:

"jag önskar att alla gjorde något tillsammans i klassen, typ på fredagar"....och att eleverna tillsammans med lärarna sätter upp en plan för att: "typ idag ska vi göra det och sen ska vi göra det".

Några frågar sig varför inte ungdomar får lön för att gå i skolan? Flera kopplar även sina visioner till skolresultaten, exempelvis Mathilda som säger att hon drömmer om att hon:

"får A i alla ämnen".

Fredrik drömmer om en mer inkluderande skola och att konflikterna minskade, en skola fri från bråk och att ingen av ungdomarna skall hamna utanför: Han säger även att han drömmer om att han:

"skulle vilja träffa Per Moberg och att alla mobbare skulle stängas av".

Ungdomarna berättar även om en skola där man ibland kunde börja något senare på dagen och det finns också ungdomar som önskar mindre hemuppgifter och läxor. Några nämner även att undervisningen, skolan och förhoppningen och önskan att vissa av lärarna kunde vara något bättre och utvecklas mer. Några önskar fler och längre raster eller en extra håltimme,

"då kunde man jobba ännu hårdare sen", som Evelina beskriver det.

En ungdom berättar, att hen tröttnat på skolan i så stor utsträckning, så att hen önskar att den stängdes. Ungdomarna nämner även förslag på en mer varierad pedagogik i skolan, så att skolan upplevs bli ännu roligare och ännu mer motiverande. De nämner även andra typer av aktiviteter som olika idrottsturneringar i skolan, eller andra typer av arrangemang som exempelvis filmdagar, eller andra typer av gemensamhetsarrangemang där skolklimatet främjas. Evelina har ett förslag:

”på att man borde få lära känna de äldre eleverna på skolan lite mer, det vore bra för alla”.

4.4.3 Där yrkesdrömmar blir givet

Ungdomarnas yrkesdrömmar är mångfacetterade¹⁴. Trots att gymnasievalet ligger 2 eller 3 år in i framtiden, beskriver många av ungdomarna, att de börjat tänka på, olika scenarion inför ett framtida gymnasieval och ett framtida yrkesval. De berättar om att de vill komma in på olika utbildningar på gymnasiet, för att senare skaffa sig ett jobb. En del vill gå yrkesutbildningar, med andra nämner att de vill gå mer teoretiska utbildningar. Några av ungdomarna berättar också om att de har olika kontakter, ibland via familjen, eller via någon annan som de känner, där man kanske kan skaffa sig ett bra arbete, berättar de. En del berättar också om att de redan nu, ”trots vår unga ålder”, som någon säger, börjat fundera på en utbildning på högskolan, eller på universitet, som de ska gå senare i livet för att skaffa sig sitt drömjobb.

En del av ungdomarna nämner nyare yrken, som de säger, exempelvis gamers, youtubers, e-sportmästare eller spelutvecklare. Flera av dessa yrken, berättar de, är kopplade till deras styrkor, förmågor och kompetenser såväl i skolan, men kanske framför berättar de om, att det är kunskaper som de förvärvat främst på fritiden och som en del vuxna inte ”riktigt förstår så mycket av”.

Det är *enbart 2 stycken av totalt 145 stycken* ungdomar i vår studie som inte vill eller förmår att definiera något yrke som man kan tänkas vilja arbeta med i framtiden. En del har vaga yrkesdrömmar, medan det för de andra ungdomarna är betydligt starkare yrkesdrömmar. Felicia som uppfattar sig som en ansvarsfull person, med höga betyg och som är ambitiös i skolan, säger exempelvis att:

”jag känner mig faktiskt ännu mera stressad nu, varför ta upp denna fråga om framtida yrken, det är ju långt kvar till vi ska börja arbeta, eller hur”?

Agnes uttrycker dock det motsatta och säger:

”att jag skulle vilja lära mig om olika yrken och vilka betyg man behöver för att arbeta som det”.

Följande avsnitt är kopplat till ungdomarnas utsagor om framtida yrken samt hur de uppfattar kopplingen mellan skolan och ett framtida yrkesval.

Flera av ungdomarna berättar om, att de funderar på skolans betydelse för att skaffa sig ett framtida jobb. Arvid menar att han drömmer om ett framtida jobb och förklarar att han ska börja plugga ordentligt i 9:an, men säger samtidigt att det är en chansning. Eftersom en del av ungdomarna än så länge bara har vaga planer, för ett framtida vuxenliv, så är det trots allt många som ser betyg och utbildning som en viktig utgångspunkt. Detta för att kunna gå vidare till framtida studier och en framtida yrkeskarriär, hävdas det. Man vill ju få bra betyg, så att man kommer in på en utbildning senare i livet, sägs det. Flera uttrycker också att de har ett starkt intresse i livet och på fritiden, som de kopplar till sin framtida yrkesdröm. Här kan exempelvis nämnas yrken som, gamers, youtubers, spelutvecklare, e-sportmästare eller speldesigner. Vissa av ungdomarna berättar, att de har hört talas om att det numera finns olika utbildningar, efter grundskolan, som matchar just deras intressen. För de ungdomar som är duktiga inom olika idrotter och sporter, finns det en del som drömmer om att bli proffs, eller att kunna försörja sig på ett specialintresse som är starkt sammanflätad vem man är och uppfattar sig som. De berättar om att det handlar om ett fritidsintresse som man lägger ner stor energi på och brinner för. Här kan exempelvis nämnas fotbolls-, handbolls-, eller ishockeyproffs, eller att få arbeta inom teatern eller att bli dansproffs på heltid, som någon uttrycker det.

Elin som vill bli spelutvecklare i framtiden menar att fritiden, är väl sammanlänkad med skolan och framtiden. Hon säger att:

¹⁴ De flesta av ungdomarnas yrkesdrömmar är listade i bilaga 1.

"blir man något populärt, då blir man cool och jag älskar att vara med mina två bästisar Eyla och Åsa. Vi går i samma dans och det är kul. Men vi gillar också att spela Roblox som finns på datorn och där har jag skaffat massa andra vänner också. Plus att jag blir bättre på engelska eftersom man måste skriva det i chatten".

En grupp av ungdomarna berättar om betydelsen, att skaffa sig bra betyg och arbeta för ett bra skolresultat för att kunna meritera sig till en utbildning, som kan leda till ett bra, roligt och kvalificerat arbete i framtiden. De berättar även att dessa arbeten kan generera en bra inkomst. Men detta verkar för många vara underordnat. Flera av dessa ungdomar ser studier via gymnasiet och senare studier på högskola- och universitet som ett led för att förvärva sitt drömyrke. En del ungdomar i vår studie kopplar ansträngningen i skolan till ett eventuellt framtida gymnasieval, som numera kan skönjas inom en inte allt för avlägsen framtid. Erik hävdar att man bör hänga med på lektionerna för att komma in på det gymnasieprogram man önskar. Anna ser också denna koppling till sin framtid och säger:

"jag önskar att jag får tillräckligt höga betyg för att komma in på veterinärlinjen på gymnasiet" och Isabelle berättar att: "jag önskar att jag fick alla rätt på Teknikprovet"...och "att jag skulle ha betyg för att komma in på tekniklinjen...jag kanske vill bli ingenjör eller i alla fall arbeta med något tekniskt, kanske maskiningenjör skulle vara spännande säger hon".

Det är också ett antal av ungdomarna som berättar, att just deras drömyrke, kräver långa utbildningar i framtiden. Några av dessa vill exempelvis arbeta med ekonomi eller juridik, som försvarsadvokater, jurister eller andra yrken kopplat rättsväsendet. En del av ungdomarna vill också arbeta med pengar på en mängd olika sätt, exempelvis inom bankväsendet, som ekonom eller på andra sätt arbeta med pengar i fokus. Några av ungdomarna vill bli författare och andra vill bli journalister, för att kunna skildra och belysa det som händer i Sverige och i världen. Flera vill bli skådespelare via högskolan. Det finns också de ungdomar som vill arbeta som veterinärer.

Ett antal av ungdomarna vill arbeta med olika typer av arbeten som är kopplat till *datavärlden*, så som dataprogrammering, speldesigner, spelutvecklare, IT- och eller datadesign och databyggare. Några av dessa vill skaffa sig jobb på ett stort spelföretag eller inom dataprogrammering. En del av ungdomarna vill arbeta inom räddningstjänsten och några vill också bli poliser, varav två av dessa vill arbeta på andra sidan Atlanten i New York samt i Los Angeles. Dessa två ungdomar berättar att man vill bli något viktigt. För vissa av ungdomarna blir en framtida yrkesdröm också en motivation för var de sätter sin ribba kring att lära sig i skolan:

"för att komma in på det program man vill måste man ha bra betyg", hävdar Charlie.

Det är också flera av ungdomarna som vill arbeta som olika läkare i framtiden. Aida berättar exempelvis att:

"Jag vill bli läkare så att jag kan hjälpa människor som skadas i kriget i Syrien".

Flera av ungdomarna vill doktorera och arbeta som forskare, det verkar spännande säger de. Anna berättar att hon vill vara med och producera ny kunskap om rymden och berättar samtidigt att hon vill bli astronaut. Hanna förklarar hur hon anstränger sig mycket i skolan, då hon vill bli fysiker i framtiden. Några av ungdomarna vill arbeta inom hälso- och sjukvården, exempelvis Hanna som:

"egentligen är väldigt skoltrött just nu, skolan är inget kul, men jag ska bli sjuksköterska i alla fall",

säger hon med stor bestämdhet. Hon berättar också att hon ska gå vårdinriktningen på gymnasiet, så en viss gymnasie motivation kan dock skönjas hos henne.

Några vill också arbeta inom kulturvärlden, exempelvis som konstnär, filmproducent eller som skådespelare. Några vill bli komiker, eller kommentatorer inom något medium. Jeanette berättar att hon har börjat med en egen blogg och hoppas att hon ska kunna arbeta med detta i framtiden. Några vill arbeta med radio, TV, eller andra medier, exempelvis Frans som säger att:

”jag ska bli journalist och sen ska jag arbeta på morgon-TV, om jag inte ska bli clownmördare”, berättar han med glimten i ögat¹⁵.

Det är också många av ungdomarna som önskar att få jobba med olika pedagogiska yrken som kräver vidare studier på högskola eller universitet exempelvis polis, förskollärare, danslärare, lärare, socionom eller psykolog. Ahmed berättar att han gärna vill lärare i framtiden, det verkar vara ett roligt yrke, att få arbeta med ungdomar, säger han.

Flera av ungdomarna vill också satsa på yrken som de kopplar till olika fritidsintressen som fotbollsspelare, fotbollsproffs, eller exempelvis Magnus som berättar att han vill bli fotbollstränare i framtiden. Sabina drömmer om en framtid som handbollsproffs och Cissi nämner att hon vill bli OS-ryttare. Tommy som är väldigt intresserad av musik berättar att han drömmer om att bli trummis i ett stort band och han hoppas på att kunna försörja sig på musiken i framtiden. Några av dessa ungdomar vill också via fortsatta studier, efter grundskolan arbeta inom turistnäringen och resebranschen. De har inte riktigt undersökt, hur man blir det man önskar, säger de. Men samtidigt, säger de tror att man måste skaffa sig utbildning via gymnasieskolan eller via högskolan senare i livet.

Flera av ungdomarna kopplar sina yrkesdrömmar till kontakter, inom familjen, eller familjens vänner och kontakter, som de känner till via deras sociala nätverk. Exempelvis berättar några att de hoppas kunna jobba inom elbranschen och berättar också att de vet att det krävs en yrkesutbildning på gymnasiet för detta. Pelle och Elin berättar att de vill arbeta som bönder eller lantbrukare i framtiden. Det är också kopplat till att de vill arbeta med människor som de känner, tycker om och kan lita på. Det vore väldigt roligt, att få möjlighet att arbeta med någon man tycker om”, som de säger. Elin specificerar sin dröm och berättar att:

”jag vill bli mjölk- och grisbonde”!

och Lukas berättar att han vet vilket gymnasieprogram han ska gå på gymnasiet och berättar stolt att han ska jobba hos sin pappa, som driver ett privat företag i anläggningsbranschen. Några av ungdomarna har storslagna drömmar om att bli kända genom sitt yrke och förhoppningen är att tjäna mycket pengar och flera av ungdomarna drömmer också om att bli egna företagare. Andreas målar upp en bild av detta och vad det skulle kunna leda till. Han menar att hans dröm är att bli företagare som skulle kunna leda att:

”jag skulle vilja köpa alla coola bilar, en Lamborghini, en batmobil, 10 stycken Ferraribilar och så skulle jag köpa ett hus på Mallorca, ett i San Francisco och ett i Las Vegas. Sen vill jag äga ett kasino och ett fotbollsproffs”.

Flera av ungdomarna berättar också att de har vägen till sitt drömyrke klar. Först ska de gå en utbildning på gymnasiet, sägs det, för att sen ta anställning, hos någon de känner i eller i närheten av Färgelanda. Här kan exempelvis nämnas olika yrken inom bygg- och anläggningssektorn, eller som bilmekaniker eller nånstans där man tillverkar bilar. Här nämns även yrken inom handeln, eller på restaurang. Tore berättar att han gärna vill arbeta på en bilskrot, det verkar spännande säger han. Rasmus berättar att han hoppas på att förena sitt stora intresse med ett framtida yrkesprogram på gymnasiet. Han berättar att han:

”vill arbeta inom skog, jakt eller fiske och det kan ju leda till att jag blir programledare för ett fiskeprogram”, som han också drömmer om, säger han.

Hans klasskamrat Tina drömmer om att hon vill bli biodlare, berättar hon. Några ungdomar berättar också att de vill arbeta inom fordonsindustrin, eller tillverkningsindustrin. Flera hoppas på att de en dag ska arbeta som busschaufför, eller att starta ett åkeri och köra lastbil. Conny berättar att när han är klar med skolan, då tänker han:

¹⁵ Frans sa detta under en tid då det varit stor rapportering i olika medier av olika människor som klätt ut sig till clownen och skrämt en del barn och ungdomar.

”bli grävmaskinist och ha en egen firma där han säljer sina tjänster till andra”.

Flera av ungdomarna vill också arbeta med djur på olika sätt, exempelvis hästar, hundar eller andra smådjur, som är starkt kopplad till olika lokala näringar i eller nära där man bor nu, sägs det. Evelina berättar däremot att hon kan tänka sig att flytta och

”att jag skulle vilja arbeta på ett zoo”, säger hon.

Vissa av ungdomarna lyfter upp betydelsen av att ha tydliga drömmar av vad man ska bli i framtiden och att det därför är viktigt att arbeta för att få bra betyg och resultat i skolan. Man vill ju kunna få ett jättebra jobb som man vill ha, men man vet ju kanske inte riktigt än, som Ahmed säger. Det är även tydligt hur ungdomarna berättar att skola, hem, fritid och ens egen motivation kan påverka hur ens yrkesdrömmar kan påverkas. Ibland är ens intresse som styr, ibland kan det vara någon lärare i skolan som påverkar ens framtidsvisioner.

”En bra lärare hjälper en, en dålig lärare ger en inte samma motivation...men båda (eleven och läraren) måste hjälpas åt”, menar Elin, som kopplar detta till skolan och framtiden.

Ens familj kan också påverka, eller så kan det vara någon annan förebild som påverkar ens yrkesdrömmar, berättar ungdomarna. I stort sett alla ungdomar har, som vi i kapitlet ovan redovisat, en dröm om ett eller flera framtida yrken. För vissa av ungdomarna är kopplingen mellan skolan och framtiden given, medan en del av ungdomarna inte ser denna koppling lika tydligt.

4.4.4 TOLKNINGAR OCH SLUTSATER AV KAPITLET - UNGDOMARNAS DRÖMMAR I LIVET DÄR YRKESDRÖMMAR BLIR GIVET

I kapitlet ovan har vi beskrivit hur samtliga ungdomar har drömmar i livet och nästan samtliga ungdomar har även yrkesdrömmar. I denna del kommer vi att tolka och analysera ungdomarnas drömmar och yrkesdrömmar med kopplingar till skolan. Vi kommer även att koppla drömmarna till några av våra teoretiska utgångspunkter samt tidigare forskning.

Utifrån ovanstående resultat har vi påvisat att samtliga ungdomar i denna studie har drömmar om framtiden. Detta tolkar vi som positivt, då önsketänkande, drömmar och magiskt tänkande i grunden är väldigt viktigt. När vi kopplar detta teoretiskt och från tidigare forskning, kan vi se att ungdomar som vågar önsketänka, sätta mål och tänka magiskt, har ökade möjligheter, att nå sina drömmar och målsättningar (jämför Antonovsky, 1991; Ogden, 2003; Bjärås & Kanström, 2000). Ungdomarna i vår studie saknar verkligen inte drömmar. Det handlar snarare om hur dessa drömmar kan förverkligas och uppnås? Att tillåta sig drömma och koppla detta till framtiden, precis som ungdomarna gör, tolkar vi som väldigt positivt. Möjligtvis är kopplingarna mellan livet, skolan och framtiden, nära ibland? För precis som ungdomarna berättat om, kan drömmarna om framtiden, öka ungdomarnas motivation, vilket möjligtvis kan öka antalet ungdomar som ser skolan som ett växthus, eller åtminstone en trappa (Wede, 2012)?

Men samtidigt finns det också utmaningar. Många av ungdomarna drömmer ju om en fredligare, rättvisare och mer hållbar värld. Detta tolkar vi i grunden, som väldigt goda egenskaper hos ungdomarna. Vi kan se att en hel del ungdomar i vår studie, engagerar sig kring och oroar sig för de stora globala frågorna, exempelvis fred, migration, och miljöpåverkan. En tolkning är att ungdomarna i vår studie, på flera olika sätt berörs av dessa frågor och känner ett ansvar och ett engagemang kring dessa frågor. Ett sådant exempel, är att familjeåterföreningar, något som flera ungdomar berättar om i vår studie, som en mycket stark önskan. Utifrån ett teoretiskt perspektiv kopplar vi dessa utsagor från ungdomarna, till en samhällsutveckling, där den ökade globaliseringen och individualiseringen allt mer sammanflätas med varandra (Giddens; 2003a/2003b). Då blir ungdomarnas engagemang och oro kring världsläget, något som blir högst påtagligt och alldeles närvarande, efter som flera, på olika sätt berörs av detta. Att kalkylera med dessa olika risker, tankar och val, blir då något, som i allra högsta grad, gör sig påmint för ungdomarna (jämför Beck, 1998). Här kopplar vi ungdomarnas berättelser, som till viss

del kretsar kring perspektiv kring ansvar, möjligheter och risker. Frågor och utsagor kring relationen mellan ungdomen och samhället samt globaliseringens olika effekter, blir därmed frågor som blir allestädes närvarande för ungdomarna. En världsordning där ungdomen behöver kalkylera med olika risker, göra sina val, samt känna ansvar, kring ett ökat individuella ansvarstagande även kopplat till frågor om världen, individen och sin framtid (jämför Beck, 1998; Giddens 2003a/2003b/1990/1996).

Yrkesdrömmarna

Utifrån yrkesdrömmarna, så tolkar vi det som om att många av ungdomarna kan se kopplingen mellan skolan och ens framtida yrkesliv. I stort sett alla ungdomar har, som vi i kapitlet ovan redovisat, en dröm om ett eller flera framtida yrken. För en del ungdomar är planerna för ett framtida vuxen- och yrkesliv än så länge relativt vaga. Detta får konsekvenser också i skolan, genom att kopplingen mellan betyg och utbildning blir en viktig utgångspunkt, för att kunna gå vidare till framtida studier och senare en framtida yrkeskarriär, tolkar vi det som. Ungdomarna vill skapa så goda förutsättningar och möjligheter som möjligt, för ett framtida liv i allmänhet och till yrkeslivet i synnerhet. Det vill säga vad ska man använda sina kunskaper till? Teoretiskt kopplar vi detta till att för många av ungdomarna, ses skolan som en språngbräda för vidare studier och ett framtida yrkesliv, vilket vi tolkar som, kan skapa ökade förutsättningar för ungdomarna att se kopplingen mellan skolkunskaperna och framtiden (Wedé, 2012; Holm, 2014; Antonovsky, 1991).

Men vi uppfattar också det som om att, vissa ungdomar upplever detta ökade fokus på framtiden som alldeles för kravfyllt. Felicia är ju ett exempel på detta, då hon upplever sig som ännu mera stressad. Teoretiskt kopplar vi detta till den ökade individuella ansvarsförskjutningen kring livet, skolan och framtiden, där vissa ungdomar upplever att framtiden och förväntningar kring denna, kan ses som en ökad individuell ansvarsbörda (jämför Giddens, 1991/1997/1990/1996/2003a/2003b; Bauman 2002; Beck, 1998).

Det är många av ungdomarna som uttrycker att man vill arbeta med *ett kvalificerat arbete som kräver vidare studier*. För dessa ungdomar, ser vi det som, blir skolan väldigt viktig för att meritiera sig till ett framtida yrke. Flera av ungdomarna drömmer om yrken som kräver långa avancerade akademiska utbildningar på universitet eller högskola. Läkare, lärare, astrofysiker är exempel på yrken av detta slag. För flera av dessa ungdomar, är drömmarna högst realistiska och möjliga att nå, hävdar de. Här blir bilden och kopplingen mellan studier via gymnasiet och sedan *vidare studier* på högskola- och universitet som ett led för att förvärva sitt drömyrke mer tydligt för ungdomarna (jämför Holm, 2014).

Relationen mellan betydelsen av ungdomarnas skolprestationer och ett framtida drömyrke kan därmed ses i ljuset av *betygens framtida bytesvärde* för att förvärva ett bra arbete i framtiden, vilket också betonas i deras utsagor. Ett första steg kring denna utbildningsresa, handlar om betygens framtida värde för att komma in ett gymnasieprogram eller skola som man vill gå på, för att skaffa sig ett bra arbete i framtiden. Betyg och resultat i skolan blir då en viktig utgångspunkt. För en del ungdomar i vår studie kopplas ansträngningen i skolan till ett eventuellt framtida gymnasieval som numera kan skönjas inom en inte allt för avlägsen framtid (jämför Wedé, 2012; Öhrn, 2014a/2014b).

Skolans värde för ungdomarnas framtid blir härmed allt tydligare. Kanske framför allt ur perspektivet, av skolan som en språngbräda för framtida studier, alternativt som kunskapsarenan (Öhrn, 2014b; Wedé, 2012). Här kan vi se att många av ungdomarna kopplar sina yrkesdrömmar till betydelsen av längre kvalificerade studier. En del av dessa, tolkar vi det som, har redan spanat in arbetsmarknaden. Där tolkar vi det också som att flera av dessa ungdomar ser skolan, som en plats där man lär sig nyttiga och värdefulla kunskaper och kopplar också detta till ett framtida yrkesliv. Teoretiskt kopplas detta till växthuset, där skolan ses som hanterbar, begriplig och där känslan är, att man lär sig för livet (Wedé, 2012; Hansson, 2010; Antonovsky, 1991). Det finns samtidigt ungdomar i vår studie, som ser att skolan, förutom att träffa kompisar, handlar om att man vill meritiera sig för en framtida utbildning och skolan betraktas då mer som en språngbräda (jämför exempelvis Wedé, 2012). För vissa av ungdomarna blir

detta, tydligare ju närmare ett gymnasieval man uppfattas komma, vilket också kan ses i andra tidigare studier (exempelvis Öhrn, 2014b). Det är flera av ungdomarna som uttrycker att man vill arbeta med ett kvalificerat arbete som kräver vidare studier och därmed blir kopplingen till skolan viktig för att meritera sig till ett framtida yrke, vilket även relaterar till tidigare forskning (Öhrn, 2014a/2014b).

Vi uppfattar det även som om att, ungdomarna drömmer om yrken som är sprungna ur en mer traditionell och lokal arbetsmarknad, med kopplingar till ett bondesamhället, samt ur industrialismens framväxt (jämför Öhrn, 2014a). Här finns det ungdomar i vår studie, som vi uppfattar det, antingen kan meritera sig via olika utbildningar på gymnasiet, högskolan eller via kontakter via sociala nätverk. Flera av ungdomarna kopplar deras yrkesframtid till deras sociala nätverk och kontakter. De berättar att de känner släkt, eller andra som relaterar till familjen, via ens sociala nätverk som har egna företag, som pizzerior, caféer, affärer, eller att de känner vissa som driver egna företag inom bygg och anläggningsbranschen. Här uppfattar vi att det som att för vissa ungdomar som har dessa yrkeskategorier, ses skolan som viktig för ett framtida yrkesliv. En del av ungdomarna kopplar med självklarhet sin yrkesdröm, till skolan, gymnasiestudier och ett framtida yrke. Exempelvis Lukas som berättar att han vill arbeta i anläggningsbranschen, eller Rasmus som vill förena sitt stora fritidsintresse med ett framtida yrkesliv inom skogsbruk, jakt eller fiske. För dessa ungdomar, kan vi i likhet med tidigare forskning, se att skolan, har ett visst värde för ett framtida yrkesliv (Wede, 2012).

Men om kopplingen mellan skolan och framtida yrken är given för vissa, så tolkar vi det som, att för vissa av ungdomarna är inte denna koppling lika tydlig. En del av dessa ungdomar, visar i brist på självförtroende samt en kunskapsribsa som blir för hög, en viss antiplugghållning där det hävdas att i skolan lär man sig inte för livet. Det finns flera sådana exempel i vårt material, där ungdomar å ena sidan drömmer om ett jobb, å andra sidan inte riktigt förstår skolans värde för en själv. Vi tolkar det som att en del ungdomar, skiljer på livets kunskaper och skolans kunskaper. För drömmen om ett framtida yrke kvarstår fortfarande för dessa ungdomar, men i likhet med andra studier, har en del av dessa ungdomar, svårt att se meningen med skolkunskaperna (jämför Öhrn, 2014a/Holm 2014).

Men i motsats till dessa ungdomar, så är det relativt många ungdomar i vår studie och i tidigare forskning, som ser att skolan har ett stort värde för ett framtida yrkesliv (Wede, 2012). Vi tolkar det även som, att nära på samtliga ungdomar, kan konkretisera, drömmarna om ett framtida yrkesliv. Här berättar exempelvis Hanna, i vår studie, att hon är väldigt skoltrött. Men hon avser trots detta, via gymnasiet och via vidare studier utbilda sig till sjuksköterska, efter hennes gymnasietid. Vi tolkar detta som om att, när arbetsmarknaden och ett framtida yrkesval kommer på tal, som om att relativt många av ungdomarna, kopplar skolan till betygens framtida bytesvärde. Detta i relation till en framtida yrkeskarriär, i synnerhet ju närmare gymnasievalet, man uppfattar sig komma. Detta är också något som flera andra studier påvisat (Öhrn, 2014a/2014b; Asp-Onsjö; 2014). Teoretiskt kopplar vi detta till skolan som en språngbräda för meriter till en framtida utbildning och ett senare yrkesliv (Wede, 2012), där skolans kunskapsarena blir allt mer intressant, ju närmare gymnasievalet man uppfattas komma (jämför Asp-Onsjö, 2014).

För vissa av ungdomarna som vi tidigare skrivit om, vill man egentligen anstränga sig och skaffa sig betyg och resultat, för en framtida utbildning och ett framtida yrke. Men samtidigt uttrycker en del av dessa ungdomar att man ibland, känner sig begränsad i lärandet, på grund av att några av klasskamraterna blir oroliga i klassrummet. Balansen mellan att visa upp sig på den skolans sociala arena och kunskapsarena, kan då bli en utmaning (Asp-Onsjö, 2014). Detta ser vi som om, att det tyder på att vissa ungdomar behöver mer stöd, så att skolan blir mer av en kunskapsarena, än den sociala arenan, som för vissa ungdomar blir enklare att visa upp sig på inför sina kamrater (se Asp-Onsjö, 2014). Här blir då lärarens ledarskap, viktig för att känna sammanhang och trygghet. En lärare, som i stor omfattning, kan påverka ens motivation. Detta i sin tur kan leda till en framtida utbildning, som vilket också kan öka möjligheterna inför ett framtida yrke. Att läraren som ledare är mycket viktig

hävdar ungdomarna såväl i vår studie, precis som visats i annan forskning (Hattie, 2014; Granström, 2012; Wede, 2012).

En del relativt nya yrken finns också med i ungdomarnas berättelser, som gamers, youtubers, e-sportmästare eller spelutvecklare. Vi tolkar det som att dessa ungdomar visar sina styrkor, förmågor och kompetenser i skolan. Men framför allt kopplar de sina förvärvade kunskaper till intressen och förmågor som de förvärvar på fritiden och som en del vuxna inte *”riktigt förstår så mycket av”*, som de säger. Vi ser det som att en del av dessa ungdomar med självklarhet kan koppla skolans kunskaper till ett framtida yrkesliv. Men vi uppfattar det även, som om att livets kunskaper och skolans kunskaper (i synnerhet pluggande och läsläsning för vissa), inte nödvändigtvis går hand i hand (jämför Holm, 2014).

Kanske är det så att några av dessa ungdomar som är framtidens entreprenörer? Förmågor som kreativitet och entreprenöriellt lärande ses som mycket viktiga i läroplanen för grundskolan (Skolverket, 2016a/2016b). En del av ungdomarna, som har utvecklat en del av sina kompetenser och intressen även utanför skolan berättar, att de har hört talas om att det numera finns olika utbildningar, efter grundskolan, som matchar dessa förmågor och intressen. För de ungdomar som är duktiga inom olika idrotter och sporter, finns det en del som drömmer om att bli proffs, eller att kunna försörja sig på ett specialintresse som är starkt sammanflätad med ens identitet och ett fritidsintresse som man lägger ner stor energi på och brinner för.

Men vi tolkar det också som, att relativt många ungdomar, ser kopplingen mellan skolan och en framtida utbildning, för att meritera sig till arbetsmarknaden. Flera av dessa ungdomar ser studier via gymnasiet och sedan *vidare studier* på högskola- och universitet som ett led för att förvärva sitt drömyrke. Här är kopplingen mellan betydelsen av skolprestationer och drömyrket påtagligt. Här är det således betygens framtida bytesvärde för att förvärva ett bra arbete i framtiden som betonas. Ett första steg kring denna utbildningsresa, handlar om betygens framtida värde för att komma in ett gymnasieprogram eller skola som man vill gå på, för att skaffa sig ett bra arbete i framtiden. Betyg och resultat i skolan blir då en viktig utgångspunkt. För en del ungdomar i vår studie kopplas ansträngningen i skolan till ett eventuellt framtida gymnasieval som numera kan skönjas inom en inte allt för avlägsen framtid. Skolan som kunskapsarena verkar då bli allt mer intressant för ungdomarna i vår studie, precis som i andra studier (exempelvis Asp-Onsjö, 2014).

Slutligen tolkar vi det som om att ungdomarna berättar om att skola, hem, fritid och ens egen motivation kan påverka hur ens yrkesdrömmar kan påverkas. Ibland är ens intresse som styr, ibland kan det vara någon lärare i skolan som är helt avgörande för att stödja en i ens väg mot yrkesdrömmarna (jämför Hattie, 2014; Hansson, 2010; Ogden, 2003; Henriksson, 2016).

I kapitlet ovan har vi beskrivit, tolkat och analyserat ungdomarnas drömmar samt yrkesdrömmar. Vi har konstaterat att samtliga ungdomar har drömmar och nästan samtliga av ungdomarna även har yrkesdrömmar.

5. DISKUSSION OCH SLUTSATSER

5.1 ALLA UNGDOMAR HAR DRÖMMAR OM FRAMTIDEN

Resultaten i föreliggande studie visar att samtliga ungdomar i vår studie har drömmar om framtiden. Nästan samtliga av ungdomarna har även olika yrkesdrömmar kopplat till framtiden. Många relaterar skolan till ens drömmar i framtiden, medan vissa ser fritidsintressen och ens närmaste sociala nätverk som viktigare kopplingar i relation till ens framtid. I detta kapitel kommer vi att diskutera resultaten i relation till studiens syfte och frågeställningar, samt ge våra sammanfattande slutsatser i rapporten. Vi kommer även att ge förslag på hur resultaten skulle kunna användas i ett framtida utvecklingsarbete, samt presentera en del nya frågeställningar som behöver belysas för att öka kunskaperna om hur fler ungdomar i Färgelanda kommunala skolor skulle kunna bli behöriga till en framtida gymnasieskola. Kapitlet är upplagt som följer. Först kommer vi att diskutera kring hur ungdomarna resonerar kring skolans betydelse för sitt framtida liv. Därefter resonerar vi kring ungdomarnas normer kring lärandet i klassrummet samt betydelsen av en känsla av sammanhang och behovet av en varierad pedagogik. Den relationsskapande läraren kommer också att diskuteras, som utgör ett av flera centrala teman i ungdomarnas utsagor. Även betydelsen av ens närmaste livssammanhang är ett ytterligare ett tema, som kommer att diskuteras i relation till framtiden. I rapportens slutdel kommer vi att fördjupa diskussionen hur resultaten kan användas och vilka nya frågor som är i behov av att undersökas för att öka andelen gymnasiebehöriga ungdomar i Färgelanda.

5.2 UNGOMARNA OM SKOLANS BETYDELSE FÖR SITT FRAMTIDA LIV

I föreliggande studie har vi påvisat hur en hel del av ungdomarna kopplar skolan som kunskapsarena till sitt framtida liv i allmänhet och till ett framtida yrkesliv i synnerhet. I synnerhet ser vi det som att ju närmare gymnasievalet man uppfattas komma, ju viktigare anses skolan som språngbräda för ett framtida yrkesliv och en fortsatt meritering för fortsatta studier på gymnasie- och högskolenivå bli. För ungdomarna ses numera ett gymnasieprogram, som närmast självskrivet, som språngbrädan in i ett framtida liv. När ungdomarnas frågor om framtiden aktualiseras, ökar också deras medvetenhet, om skolan som en trappa och som en språngbräda för ett framtida yrkesliv (jämför Asp-Onsjö, 2014; Henriksson, 2016). Många av ungdomarna relaterar sina yrkesdrömmar till skolans betydelse. Framför allt de ungdomar som drömmer om framtida yrken där betyg och resultat i skolan relateras till yrken som kräver vidare studier på högskola eller universitet. För dessa ungdomar, ses studieresultatet som språngbräda, för att meritera sig till ett drömyrke borta i en stundande framtid. Yrkesdrömmar om att bli läkare, veterinär, lärare, advokat, pilot eller att arbeta som forskare är bara ett urval av en mångfald av yrkesambitioner hos ungdomarna borta vid vuxenlivets horisont.

Men vi kan också se att skolan inte ses som lika viktig för en del av ungdomarna. Här är det snarare livets kunskaper, som i vissa fall står i viss motsats till plugg och ansträngning, som ses som viktiga. Bildning och "verklig kunskap" förvärvas ibland via vänner och andra sociala nätverk, eller genom betydande fritidsintressen som ökar ens kompetenser för ett framtida yrkesliv (jämför Pollock, 2002; Biggart & Walther, 2006; Öhrn, 2014a/Öhrn 2014b). Skolan är även viktig för de här ungdomarna, men kanske framför allt mest ur perspektivet som en sociala arena eller utifrån metaforen av en fritidsgård för dessa (jämför Wede, 2012; Asp-Onsjö, 2014). Dessa ungdomar relaterar även sina yrkesdrömmar till en stundande framtid. Men för dessa ungdomar ses arbeten via ens sociala nätverk, eller yrken som relateras via kompetenser som förvärvas genom ens fritidsintressen, som de kunskaper som ses som mest betydande och ibland kanske avgörande i relation till en önskad yrkesdröm, även om skolkunskaperna av vissa ungdomar även i denna grupp, ses som betydande för framtiden. En frågeställning är då, hur skolan och lärarna kan inkludera ännu fler av dessa ungdomar, så att deras

drömmar och kompetenser relateras och utmanas i skolarbetet, för att de ska kunna motiveras ännu mer kring skolans kunskaper som kopplas till deras drömmar om framtiden?

5.3 NORMER KRING LÄRANDE I KLASSRUMMET

Resultaten i föreliggande studie visar även att normer kring lärandet relateras till kamraternas påverkan och det sociala samspelet i "klassrummet". Här kan vi se att majoriteten av ungdomarna har en grundinställning att pluggande och ansträngningar i skolan ses som betydelsefullt och att skolan betraktas som en språngbräda för framtida meriter och betydande för ens framtid (jämför Antonovsky, 1991; Wede, 2012). Oftast blir då skolansträngningar, något som i grunden ses som betydande i nutid och för ens framtid. Men vi kan även se att ungdomarna balanserar i skenet av kamraters och skolans förväntningar (jämför Asp-Onsjö, 2014). För det första blir det tydligt att plugg och ansträngning anses vara mer tillåtet i kamratgruppen, då man uppfattas vara en god förebild och hjälpsam mot andra, samt att en del ungdomar växer i status bland kamraterna, om man är smart och intelligent och har lätt för sig i skolan och i ämnena. Detta relateras ibland leda till en ökad kunskapsutveckling för hela gruppen och påminner om tidigare forskning kring den så kallade "kamrateffekten" (jämför Hattie, 2014). Det verkar även som att ämnet, skolarbetet och en lärare som gör skolarbetet intressant, motiverande och engagerande, leder till att skolan som kunskapsarena, i många och betydande fall blir mer intressant att relatera till.

Men vi kan också se att det finns en del ungdomar med en (i alla fall utåt) uppvisad antiplugghållning, där plugg och skolansträngningar inte ses som lika självskrivet och givet. Här beskrivs snarare pluggande och skolansträngningar, som något som kan leda till att man betraktas och uppfattas utifrån mer negativa beskrivningar, som exempelvis att det uppfattas som nördigt och att man riskerar att minska sin popularitet i vissa kamratkretsar (jämför Öhrn, 2014a). För dessa ungdomar blir klassrummet därmed en arena, där skolansträngningar inte stöttas och främjas av vissa av kamraterna. Istället uppfattas klassrummet i dessa fall, som en social miljö som präglas av oro, vilket i sig kan leda till att det för vissa ungdomar, blir enklare att positionera sig på den sociala arenan, än på den kunskapsarena som man i själva verket kanske vill vara på (jämför exempelvis Francis, 2009)?

Här är det också intressant att fundera kring lärarens centrala och mycket viktiga betydelse, då vissa av ungdomarna i denna studie berättar om olika problemlösningstrategier, där man så att säga slutit ett "avtal" med läraren, med ambitionen att visa upp sina skolansträngningar i relation till sin lärare, utanför kamratkretsens blickar. På så sätt balanserar man både sina framträdanden på den sociala arenan inför kamraterna, men samtidigt visar man upp sina färdigheter på skolans kunskapsarena inför lärare och föräldrar (jämför exempelvis Granström, 2012; Asp-Onsjö, 2014).

5.4 BETYDELSEN AV KÄNSLA AV SAMMANHANG OCH EN VARIERAD PEDAGOGIK

En ytterligare central slutsats i föreliggande rapport är betydelsen av att ungdomarna förstår vad man ska göra, hur man ska göra och att lärandet känns meningsfullt, hanterbart och begripligt (jämför Wede, 2012; Antonovsky, 1991). Att man förstår och att ribban ligger på rätt nivå, gör att ungdomarnas motivation i lärandet ökar. Här är det tydligt att ungdomarnas "ribba" ligger på varierande höjder. För en del ligger utmaningarna och ribban på helt rätt nivå. Då blir också lärandet och ämnena mer inspirerande, motiverande och lättare att inhämta kunskaper kring. Därmed kan också motivation och intresset kring ämnet och skolkunskaperna främjas. Här är också betydelsen av en varierad och kreativt inspirerande pedagogik en av många nycklar i lärandet, som majoriteten av ungdomarna i studien berättar om. En blandad pedagogik som inspireras av en mångfald av kreativa och innovativa pedagogiska metoder, lärmiljöer och arbetssätt, där läraren ses som en mycket betydande och inspirerande motivator i ens eget lärande kopplat till nuet och till ens framtid. Detta leder till en ökad

inlärning och en ökad motivation hos ungdomarna, berättas det av ungdomarna i denna studie (jämför Antonovsky, 1991; Wede, 2012, Granström, 2012).

Vi kan också se att skolmotivationen begränsas när ens känsla av sammanhang i lärandet är lågt och ribban är på för hög nivå, kombinerad med en pedagogik som ibland upplevs som för ensidig i ett och annat klassrum. Detta leder till att en del ungdomar uppvisar en utåtriktad antiplugghållning (jämför Wede, 2012; Granström, 2012; Öhrn, 2014a; Asp-Onsjö, 2014). Frågeställningar kring lärarens ledarskap och fortbildning och erfarenhetsutbyten kring olika pedagogiska metoder, blir då frågor som väcks hos författarna i denna studie relaterat till ungdomarnas utsagor. Det finns nämligen redan idag flera lärare på skolorna, som ungdomarna berättar om, som skapar goda relationer med ungdomarna och använder sig av en varierad och spännande pedagogik och som främjar ungdomarnas motivation i lärandet. En ytterligare frågeställning handlar om hur skolornas uppföljning av ungdomarnas kunskaper och värden ser ut och hur skolan arbetar för att stödja och inspirera ungdomarna för att lösa svårigheter och komma vidare i sitt lärande? Hur ser samarbetet ut mellan skolorna i kommunen kring lärandet och hur fångas ungdomar med inlärningssvårigheter upp tidigt, för att få det stöd som beskrivs som så viktigt? Samt hur ser samarbete mellan lärare och elevhälsan i klassrummet ut och vilket stöd får lärarna på de olika skolorna för att utvecklas i sitt ledarskap och i sitt lärarskap (jämför Granström, 2012)?

En ytterligare slutsats handlar om temat samarbetet mellan skolan och hemmet. Här ser vi att ungdomarna berättar om vårdnadshavare som vill hjälpa ens ungdom och också klarar av detta i skolarbetet. Vi har även fått till oss fantastiska berättelser där vårdnadshavare och lärare utvecklat ett mycket fruktbart samarbete för att stötta ungdomen i skolarbetet, när föräldrar inte klarar att vara ett stöd i skolarbetet, men där lärare och vårdnadshavare samarbetar kring ungdomarnas lärande. Men vi ser även ungdomar som berättar om vårdnadshavare som vill hjälpa till, men inte förmår. Från exemplet med Minnea i inledningen, där vi skriver om hur hon beskriver skolans kompensatoriska uppdrag. Att alla ungdomar har rätt alla lära sig oavsett hur det ser ut hemma (Skolverket, 2012). En central frågeställning blir då hur skolan och hemmet kan samarbeta på bästa sätt för ungdomarnas kunskapsutveckling, så att inte ungdomen blir alltför ensam i sitt lärande och ansvarsbärande, om ungdomen möter upprepade svårigheter i sitt lärande (jämför Giddens, 1991/1997;1990/1996)? Lösningar och inspiration från hur andra lärare och vårdnadshavare samarbetar på ett mycket fruktbart sätt finns ju redan i kommunen.

5.5 BETYDELSEN AV DEN RELATIONSSKAPANDE LÄRAREN

Den relationsskapande läraren är ytterligare en avgörande, viktig och mycket betydelsefull faktor i kunskapsinhämtningen utifrån ungdomarnas egna perspektiv i denna studie. De beskriver en lärare där ledarskapet ses som centralt för ungdomarna, som skapar ett gott grupp- och inlärningsklimat och med ett tydligt, relationellt och engagerat ledarskap vågar vara både professionell och personlig och kan relatera till och skapa relation med var och en av ungdomarna. Detta leder till en fruktbar lärandemiljö och att fler ungdomar vill vara på kunskapsarenan, än den sociala arena, som vissa annars enklare relaterar till, hävdas det av ungdomarna själva (jämför Wede, 2012; Asp-Onsjö, 2014). När vi varit ute i klasserna har vi med glädje sett vissa lärare ge tydliga och fruktbara smakprov på detta, även om vi för närvarande, ska sägas, har alldeles för små kunskaper kring detta område. Men dessa perspektiv aktualiserar frågor som snarare bör ses som ett vidare forsknings- och utvecklingsområde för framtiden, som kan vara viktiga att belysa i kommunen?

Det blir också tydligt att ungdomarna uppfattar lärarens roll, som mångfacetterad och relativt komplex. Dels handlar det om en lärare som ser och förstår en för den man är, som kan läsa av en och

som relaterar till ens liv och känslor i övrigt (jämför Granström, 2012; Hattie, 2014). Men det handlar också om en lärare som i relation till varje ungdom kan sätta kunskapsribban på rätt nivå, vilket också ses som mycket en mycket svår utmaning av ungdomarna själva. För en del av ungdomarna fungerar detta alldeles ypperligt, vilket vi ser som mycket glädjande. Men det finns också berättelser från ungdomarna där denna kunskapsribba uppfattas som alldeles för hög och som blir en utmaning för såväl läraren som ungdomen, berättas det. Detta betraktas som en utmaning av ungdomarna själva, i synnerhet av om man är i behov av relativt mycket stöd, vilket en del av ungdomarna upplever att skolorna behöver utveckla. Här väcks frågeställningar kring hur utbyten mellan skolorna i kommunen ser ut och hur olika ungdomar får stöd på rätt sätt kring sin kunskapsutveckling (jämför Skolverket, 2016a/2016b)? En ytterligare frågeställning handlar om hur elevhälsan integreras i lärandet och i klassrummet, eftersom kunskapsutvecklingen av ungdomarna uppfattas påverka ens liv, kunskapsutveckling och mående?

Det handlar också om lärare som skapar mening och sammanhang i undervisningen kopplat till livet, nuet och framtiden i stort, där varje ungdom betraktas som de betydelsefulla människor de vill uppfattas som. Men det handlar också om lärare som med en varierad och kreativ pedagogik, får ungdomarna att öka motivationen i lärandet och en skola som sätter in rätt stöd och coachar en på bästa sätt (jämför Giddens, 1990/1997; Antonovsky, 1991; Granström, 2012, Wede, 2012)?

Därmed aktualiseras en fråga för framtiden. Hur kan ribban sättas på rätt nivå, där lärandet skapar mening och sammanhang, för alla ungdomar, där skolan upplevs som ännu roligare, mer meningsfull och som den kunskapsarena den kan och borde kunna få vara för alla? Utifrån ungdomarnas utsagor och berättelser, har vi fått viktiga och betydande kunskaper om lärarens centrala betydelse för ungdomarna. Detta kan vid en första anblick ses som mycket positivt, men betyder också att detta ansvar bör hanteras kring vad som fungerar för olika lärare i relation till olika ungdomar, men aktualiserar även frågor om de svårigheter som olika lärare kan komma att möta i sitt ledarskap, som ungdomarna berättar om. Det skapar också frågor som: hur förs olika dialoger idag mellan olika ämneslärare och elevhälsa, där framgångsfaktorer kan komma upp i ljuset, men också de svårigheter som ungdomarna berättar om? Vilka är de metoder och strategier som används idag för att kunna stötta ungdomarna i sin utveckling som människor, men också i relation till lärandet och kunskapsmålen? För en lärare som kan hitta var och ens kunskapsribba och relaterar skolan till livet, framtiden, yrkeslivet och till ens intressen och relationer i övrigt, ska ses i ljuset av en potentiellt ökad motivationsgrad och ungdomar och lärare som utvecklar fruktbara samarbeten och kanske kan ge fler elever svar på frågan, varför ska jag lära mig detta och hur ska jag lära mig detta, i alla fall om vi får tro ungdomarna själva (jämför, Antonovsky 1991; Wede, 2012; Hattie, 2014)?

5.6 BETYDELSEN AV ENS NÄRMASTE LIVSSAMMANHANG FÖR FRAMTIDEN

Utifrån hur ungdomarna ser på skolan, sina intressen och sitt närmaste livssammanhang kopplat till framtida drömmar samt yrkesdrömmar så pekar resultaten, som vi tidigare nämnt på att alla ungdomar drömmer om något eller har många olika drömmar. Det som framträder är att ungdomarna har drömmar kring frågor på global nivå men också högst individuella drömmar. Det kan vara yrkesdrömmar eller i alla fall drömmen om att det ska gå bra i skolan för att sedan få ett bra jobb och ett gott liv. Vissa vill vinna pengar och på så vis skapa ett bra liv för sig själva och sina närmaste. En del ungdomar drömmer om materiella ting såsom att få datorer eller nya mobiler med mera. Andra har drömmar om att få resa ut i världen eller att träffa kändisar eller att bli berömda själva. Vi ser det som mycket positivt att ungdomarna vågar ha visioner och drömma samt är intresserade av olika saker, har förebilder m.m. En del finns i ungdomarnas omedelbara närhet och en del involverar stora delar av världen.

När vi kikar närmare på betydelsen av viktiga personer så upplever alla ungdomar att de har någon betydelsefull viktig i deras liv och att familjen har en central betydelse för ungdomarna och deras framtid. Majoriteten berättar om familjen och vänner som de som är betydelsefulla när man ska utforska världen och pröva sina vingar. Ungdomarna skulle kunna ses som piloter som testar sig fram och blir allt mer kapabla att manövrera sitt eget plan och att föräldrar och andra kan ses som de som får stå i ledartornet, eller som intar roller som tekniker eller servicefolk på marken, som stöd, där "flygplanen" ska starta och landa. Det blir då också en fråga om hur ungdomen balanserar sitt behov av närhet, beskydd och omsorg med behovet av självständighet och upptäckarlust i en värld med både glädje, utmaningar, rädslor, förhoppningar och drömmar (jämför Börjesson, 2013). I samspelet med andra skapas ju vår identitet och vår övertygelse är att ha goda relationer med de personer som ses som betydelsefulla och därmed ökar möjligheten till god hälsa och ett gott liv för ungdomarna. Det värmer oss att alla upplever att de har någon som ses som betydelsefull i deras liv. Att de ser att optimism och humor förgyller vardagen, vilket frigör processer i kroppen som i alla fall för stunden ökar välbefinnandet är också intressant att ungdomarna lyfter fram (jämför Ogden, 2003). Vi kan då fundera på hur vi kan bidra med att skapa en mer humoristisk och glädjefylld vardag, samtidigt som vi möter utmaningar både på individnivå, i sociala sammanhang och på global nivå.

Flera ungdomar lyfter fram att de har förståelse för och önskemål om att det som händer i världen påverkar oss alla och att de vill kunna vara med och göra världen till en plats för alla att leva i, med harmoni såväl utifrån en fredligare, rättvisare och mer hållbar värld. Den ökade globaliseringen och individualiseringen sammanflätas alltmer med varandra (jämför Giddens, 2003a/2003b). Vi ser tydligt att dessa ingredienser har betydelse för ungdomarna. De berättar om saknaden av sina närmaste, att de man håller av ska må bra eller att människor i deras omgivning ska få det bättre på olika vis. Precis som vi nämnt tidigare ser vi detta som väldigt goda egenskaper hos ungdomarna samtidigt kan det också ses som ett för stort ansvar från ungdomar att i tidig ålder vara involverade i allt som händer i världen (jämför Beck, 1998). Identitetsskapandet och att bli piloter för sina egna "flygplan"/liv står för dörren samtidigt som man behöver känna till hela världskartan för att alla plan ska kunna få utrymme och finnas i en långsiktig och hållbar värld. Ungdomarna får kalkylera med ansvar, möjligheter och risker på flera olika nivåer när de utformar vad de vill med sina liv och hur de bidrar till en bättre värld.

Föräldrars stöd, förväntningar, uppmuntran och engagemang blir kanske en mer värdefull när ungdomarna ska befinna sig på så många olika arenor och utforska världen. Ungdomarna uppger att en harmonisk hemmiljö har positiva effekter för inläring i skolan. Majoriteten av ungdomarna upplever att de har stöd hemifrån när det gäller deras skolgång. Under projektet har vår nyfikenhet väckts att undersöka hur föräldrarna ser på barnet som den person som äger sitt liv och hur de ser ytterligare möjligheter för att coacha sina ungdomar ut i livet, men också kring att se skolan som en språngbräda för att komma vidare i livet. Vad skulle de själva önska för stöd som föräldrar och har de tips och idéer på vad de själva och omgivningen skulle kunna bidra med?

Det vi ytterligare kan utläsa från projektets tredje frågeställning är att det med tydlighet framgår att flertalet ungdomar ser kopplingen mellan skolan och framtiden men också mellan sina fritidsintressen och framtida drömmar samt yrkesdrömmar. Intressen, förebilder samt betydelsefulla andra som de har nu kan också vara en investering för framtiden. Ungdomarna berättar att de vill jobba med något eller någon de tycker om, utifrån de utbud som finns. En del drömmar kan vara realistiska och en del kan ses som omöjliga för tillfället, samtidigt så ser vi ju nya yrken och möjligheter som vi vuxna idag knappt visste fanns. När vissa ungdomar i vår studie riktar sin uppmärksamhet mot drömmar och mål kan vi se att de kopplar sina intressen och förmågor de har förvärvat på fritiden, till annorlunda och till viss del nya yrken som vi inte i första hand associerar till traditionella yrken men kanske är de just dessa som leder till framtidens entreprenörer? En del ungdomar drömmer om att bli proffs och att kunna

försörja sig på ett specialintresse som de brinner för. Hur möter vi ungdomarnas samtliga drömmar? Att påvisa möjligheten men också vad som behövs för att nå vissa drömmar och mål samt se om nya drömmar kan väckas om vissa känns ouppnåeliga kanske?

Det finns flera vägar för att som ungdom forma sitt liv och samhällets stöd bör bygga på lyhördhet inför den support som ungdomen behöver för att se meningsfullhet, våga prova och bli motiverade även om det finns en risk att inte lyckas nå vissa mål (jämför Antonovsky, 1991). Att ribban ligger lagom högt i många olika situationer i livet, inte bara inom skolans värld, så att det kan stärka ungdomens egen upplevelse, av att vara en kompetent person som själv påverkar sitt eget liv i första hand med hjälp och stöd av det sammanhang hen befinner sig i. Framtidsdrömmar och karriärdömmar ligger framför dem och deras valmöjligheter kan ibland förefalla gränslösa när vi kikar på allt de drömmer om. Då blir den stora utmaningen för oss vuxna, hur vi fortsätter motivera våra ungdomar till att fortsätta vara de visionärer de faktiskt är? En av de viktigaste saker vi vuxna kan förmedla till de unga är nog hopp?

5.7 RESULTATEN FRAMTIDA ANVÄNDNINGSSOMRÅDE

När en sammanfattande bild ges av hur ungdomarna ser på livet, skolan och framtiden, kan vi se att ungdomarna pekar vi på en mängd olika aspekter som behöver beaktas i frågan om en ökad gymnasiebehörighet hos ungdomarna i Färgelanda kommun. För det första är det tydligt att det finns vilja, ett intresse och ambitioner hos ungdomarna, samtidigt som det finns en önskan om att vilja vara delaktig och bli lyssnad i jakten på ett framtida liv och förbättrade studieresultat och relatera dessa värden till en framtida utbildning till livet i stort. När det gäller skolans betydelse för ungdomarnas framtida liv, kan det exempelvis handla om att öka kopplingen mellan ungdomarnas liv, yrkesdrömmarna och drömmarna i nuet och framtiden en bra bit bort i livets horisont. Att ungdomarna i första hand är ungdomar, men också elever i den bemärkelsen att det finns kunskapskrav och betygskriterier i lärandet är också betydande aspekter att väga in. Här är det viktigt att beakta att alla ungdomar har rätt att lyckas i skolan oavsett hemförhållanden och social bakgrund (se exempelvis Skolverket, 2013/2016a/2016b). Utifrån ungdomarnas perspektiv blir det även viktigt att relatera till att man finns i en skola som relaterar till en språngbräda för en framtid och ett framtida yrkesliv, eller ännu hellre till metaforen av ett växthus, där man upplever att man växer, blir sedd för den man är, att man förstår och känner hög grad av meningsfullhet för att lyckas i skolan (se exempelvis Wede, 2012; Antonovsky, 1991; Skolverket, 2016a/2016b)?

Det blir därmed en ännu viktigare fråga för Färgelanda kommun att ytterligare försöka förstå hur ännu fler ungdomar kan och vill vara på kunskapsarenan, en utveckling som går i rätt riktning, enligt ungdomarna själva i alla fall och enligt de siffror som vi kan ta del av i olika mätningar, även om dessa siffror ska ses med stor försiktighet¹⁶.

Skolorna och lärarna i Färgelanda kommun kan hämta god inspiration från sina kollegor, där det redan finns framgångsrika lärare och "klassrum" där ungdomarnas kunskaper och värden främjas och kreativa pedagogiska och varierande arbetsätt används. Man kan så klart även hämta inspiration från andra skolor i andra kommuner, som på ett framgångsrikt sätt arbetat för att öka betydelsen av värdet kring skolan som en kunskapsarena, där eleverna hjälper varandra att vilja vara på skolans kunskapsarena (se exempelvis Öhrn, 2014b; Gustafsson, 2014). För kamratnormer kring lärandet i klassrummet kan bli och vara både störande, men också stödjande för ungdomarna och bör ses utifrån de lagstadgade krav som finns på skolan avseende trygghet och studiero¹⁷.

¹⁶ Se exempelvis www.kolada.se

¹⁷ http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800 (se exempelvis 5 kapitlet om trygghet och studiero).

Samtidigt handlar det om att främja de möjligheter där ungdomarna kan dela sina drömmar och ambitioner med varandra, men också att främja ungdomarnas KASAM genom att skolan, hemmen och lärarna i fruktbara samarbeten relaterar till ungdomarnas liv i nuet och i framtiden. En annan aspekt i denna rapport tydliggör att ungdomarnas kunskaper kring en framtida arbetsmarknad och yrkesdrömmar finns, men i lite varierande grad. Här finns det mycket kraft, motivation att bygga vidare på hos ungdomarna. Samtidigt uppstår frågor kring samarbeten med Studie- och yrkesvägledare, olika arbetsplatser, såväl lokalt som regionalt och även globalt¹⁸.

Dessutom anser vi att det är viktigt att titta på hela lär kedjan i Färgelanda kommun, som enligt Skolverket (2016a/2016b) är viktiga faktorer att belysa, där organiseringen är central för hur ungdomarna lyckas i skolan. Det vill säga hur skolan och lärandet organiseras utifrån eleven, klassrummet, läraren, skolan, skollledning ända upp till huvudmannen lokalt (jämför exempelvis Skolverket, 2016a/2016b; Henriksson, 2016). Vilka styrkor finns och vad kan utvecklas och förbättras för att främja ungdomarnas kunskaper och värden för en framtida gymnasiebehörighet?¹⁹

Då skickliga lärare ger utmanande uppgifter, har höga och positiva förväntningar på sina elever, men samtidigt ger stort stöd och en god återkoppling till samtliga sina elever, är det enligt Nilsson & Håkansson (2013) viktigt att främja en god infrastruktur för lärare och övrig skolpersonal. Enligt Nilsson & Håkansson stärks skickliga lärare, med en bred undervisningsrepertoar, som leder lärandet och ger mycket och konstruktiv feedback till sina elever samt är duktiga på att bygga relation med sina elever, av en organisation som fokuserar på förutsättningarna för verksamheten och till de förändringar som behövs i organisationen för att främja ungdomarnas lärande och prestationer i skolan. Detta vet vi mindre om för närvarande och kan vara ett område, som kanske är i behov av att undersökas?

Här blir även faktorer som att samspela med olika yrkesgrupper inom skolan med sin specifika kompetens, olika ämneslärare, elevhälsa studie- och yrkesvägledare, samt med regionala och nationella aktörer (exempelvis Skolverket, SKL, Västra Götalandsregionen, Fyrbodals kommunalförbund) viktiga partners i ett sådant utvecklingsarbete.

Dessutom kan det finnas föräldrar i kommunen som skulle kunna inspirera ungdomarna i sina framtidssträvanden samt tidigare elever från Färgelanda som idag arbetar i ett spännande yrkessammanhang. Det kan samtidigt finnas ett värde att söka samarbeten med skolor utanför Färgelanda kommun, där ungdomarna i Färgelanda skolor kan få möjlighet att exempelvis träffa elever från andra skolor för att berikas kring och inspireras av andra ungdomar. Samtidigt får dessa ungdomar möjligheten och turen att berikas av ungdomarna från Färgelanda kommun (jämför exempelvis Hattie, 2014). Det finns också ett värde kring att fundera på hur olika ämnessamarbeten mellan olika lärare ser ut och möjligtvis skulle kunna utvecklas för att utveckla elevernas motivation och KASAM i lärandet. Dessutom blir arbetet kring läraren som ledare viktigt att fundera vidare kring, då ungdomarna uppfattar lärarens ledarskap och konsten att motivera och inspirera både pedagogiskt, men också framgångsfaktorer som finns hos de lärare som ungdomarna lyfter fram som goda och ledare och lärare. Här blir samtalet och erfarenhetsutbyte lärare och skolor mellan viktigt i ett fortsatt utvecklingsarbete. Dels för att synliggöra framgångsrika arbetssätt, men också för att lärare kan behöva ytterligare stöd när utmaningar och svårigheter uppstår. Hur bearbetas dessa frågeställningar

¹⁸ Se exempelvis <http://worldskills.se/> <http://ungforetagsamhet.se/fyrbodal/uf-massan-2017> eller <https://www.innovatum.se/>

¹⁹ Positivt är att högstadieskolan i kommunen sedan en tid tillbaka återinfört så kallad formativ utvärdering, vilket kan leda till en förbättrad kvalitet (Nilsson & Håkansson, 2013).

i dagens organisation? Det finns god kunskap och flera bra modeller för att arbeta med erfarenhetsutbyte och kunskaper kring dessa områden (se exempelvis Berg, Sundh, & Wede, 2012)²⁰.

5.8 AVSLUTANDE REFLEKTIONER MOT FRAMTIDEN

Vi har fått möjligheten att träffa ungdomarna i årskurs sex och årskurs sju i detta projekt. Det som framkommer tydligt är att ungdomarna har både drömmar och yrkesdrömmar. Nyfikenhet hos oss har väckts kring om utsagorna hade varit likvärdiga om vi träffat ungdomar i årskurs åtta och nio. Att projektet sått en del frön för de ungdomar vi mött, har vi sett i de skriftliga uppföljningar som gjordes vid tredje träffen med eleverna. Men i vilken omfattning kan man arbeta vidare med detta? Vi har berört olika aktörer inom skolans ramar samt att det kan finnas aktörer inom arbetslivet samt föräldrar för att öka ungdomarnas kunskaper om olika yrken. Kan studie- och yrkesvägledning integreras i undervisningen på ett medvetet sätt genom att tidigt visa på yrkes och utbildningsalternativ så att eleverna på så sätt ser meningen med olika ämnen med de kunskaper som krävs? En granskning som gjorts av Skolinspektionen visar att en kontinuerlig studie- och yrkesvägledning, som en integrerad del av undervisningen genom hela grundskolan, skapar en betydelsefull grund för elevens möjligheter att kunna fatta viktiga beslut för framtiden. Skolan arbetar då medvetet och målinriktat med arbetslivsanknytning och personlig utveckling för eleverna. För att ungdomarna ska kunna göra medvetna och väl underbyggda val av fortsatt utbildning och yrkesinriktning så behöver ungdomarna få tillgång till kontinuerlig vägledning, dessutom ökar möjligheten att elevernas studie- och yrkesval inte ska begränsas av deras kön, social eller kulturella bakgrund.²¹

I denna studie har frågor kopplat till livet, skolan och framtiden och ungdomarnas utsagor om dessa undersökts. Dock inte utifrån utgångspunkten kring ungdomarnas juridiska, identifierade och uttryckta kön, något som är mycket vanligt i andra studier (exempelvis Öhrn, 2014a; Trondman, 1999). Frågor kring hur pojkar, respektive flickor ser på livet, skolan och framtiden är givetvis viktigt, men av avgränsningsskäl har detta fokus lämnat åt framtiden. I ett mer framtida omfattande projekt kan även vidare fördjupning och undersökning kring ungdomars, pojkars och flickors utsagor om livet, skolan och framtiden, bidra till att öka kunskaper, för att öka killars och tjejers jämställda villkor kring dessa frågor. Men av avgränsningsskäl har det varit nödvändigt att lämna dessa perspektiv och metodfrågor åt framtiden. Vi vet däremot från andra studier (Öhrn, 2014b; Holm, 2014; Wede, 2012) att flickors respektive pojkars resultat för att meritera sig till gymnasiet skiljer sig åt. Exempelvis är flickor i årskurs 9 i högre omfattning, mer meriterade till gymnasiets olika nationella program än pojkarna. Samtidigt är den svenska arbetsmarknaden för närvarande både ojämnställd och kraftigt könad (Skolverket, 2013a), där kvinnor exempelvis tjänar mindre än vad männen gör.

I inledningen av denna rapport nämner vi Minnea som reagerar på vår fråga om föräldrarnas möjligheter att stötta sin ungdom i skolarbetet. "Skolan är väl inte mitt hus", säger Minnea och det har hon ju helt rätt i, samtidigt så behöver de inte ses som isolerade enheter utan det är av vikt att det finns ett gott samarbete mellan hem och skola för att skapa så goda förutsättningar som möjligt för att ungdomen ska lyckas med kamratrelationer och skolprestationer. Ungdomarna tillbringar en försvarlig del av sin vakna tid i skolan och att ha föräldrar som är nyfikna, engagerade och uppmuntrande kring ungdomens skolgång skapar motivation för ungdomen och ger signaler att

²⁰ Se exempelvis professor Gunnar Berg <https://urskola.se/Produkter/173744-En-bok-en-forfattare-Larare-som-ledare>

²¹ http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?_xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwtpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3311

skolans verksamhet är viktig och en skolpersonal som samverkar med och fortlöpande informerar föräldrarna om elevernas skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling främjar elevens möjligheter att uppfylla målen i skolan. Hur ett sådant samarbete kan fortskrida, utvecklas ytterligare och hur broar ska byggas starkare, samt hur både föräldrar och skolpersonal själva ser på vilka möjligheter de har och vilket stöd de skulle önska för att ytterligare kunna coacha ungdomen/eleven till att se skolan som en språngbräda till sitt framtida liv skulle kunna utforskas vidare i framtida projekt.

Skolan är av stor betydelse för våra ungdomar och är en av de bästa skyddande insatser som finns. De ungdomar som ser skolan som meningsfull motiveras till lärande. Att skapa intresse för skolarbetet kan vara en stor utmaning. Hur får vi ungdomarna mer aktiva i lärandeprocessen? Det finns en metod som skolverket skriver om som heter Flippade klassrum som skulle kunna ses som ett bidrag. Den handlar om lärandet i och utanför klassrummet som ungdomarna skulle kunna uppskatta, även om det finns vissa utmaningar med modellen.²²

Under detta pilotprojekt har vi snuddat vid ungdomarnas fritidsintressen och utifrån ungdomarnas utsagor framkom att många har fritidsintressen som de tycker om. Detta är ett område som skulle behöva undersökas som skulle kunna möjliggöra att se nyanser av hur ungdomarna spenderar sin fritid och hur deras rörelsebehov tillgodoses. Eventuellt finns redan undersökningar kring ungdomarnas fritidsvanor i kommunen annars skulle det kunna ske ett samarbete mellan skolan och kultur/fritid samt idrottsföreningarna för att titta närmare på ungdomarnas fritidsvanor och skapa nya samarbetsarenor ((Se exempelvis riksidrottsförbundet).

Vi är medvetna om pilotprojektets begränsningar, då mer tid kunde ägnats ute i klasserna än de tre gånger vi träffat ungdomarna, exempelvis kring observationer och andra etnografiska och metodologiska ingångar i projektet (se exempelvis Jeffrey & Troman, 2004). En hel del tid har ändå ägnats åt att träffa såväl ledande tjänstemän, mentorer för ungdomarna, samt att all personal i skolan och några i socialtjänsten, fått möjlighet att få ta del av resultatet samt diskutera dess innebörd med fokus på framtiden. Samtidigt hoppas vi att projektet, trots detta lett till att ungdomarna även i framtiden ska ha möjlighet att dela med sig kring tankar och funderingar om livet, skolan och framtiden och att vuxna och professionella på olika systemnivåer med olika utgångspunkter, roller och funktioner kan vara med att skapa förutsättningar för ungdomars bättre framtid (jämför Antonovsky, 1991; Henriksson, 2016).

Den viktigaste slutsatsen i projektet kanske handlar om att många av ungdomarna kopplar sina drömmar till både livet, skolan och framtiden. När materialet analyserats kan även de framtida yrkesdrömmarna, kopplas till föreställningar om skolans betydelse för en framtida yrkeskarriär. En framtida arbetsmarknad, där vi kanske kommer att få möta dessa ungdomar, som framtidens vuxna där de genom sina förvärvade kunskaper och färdigheter har bildat sig, eller utbildad sig till astrofysiker, läkare, poliser på andra sidan Atlanten, gamers, youtubers eller pizzabagare och bland många andra yrken lantbrukare och hantverkare på den lokala arbetsmarknaden.

²² www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/it-i-skolan/undervisning/flippade-klassrum-har-bade-for-och-nackdelar-1.211569tp://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-

REFERENSER OCH LÄNKAR

- Ahrne, G, & Svensson, P. (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.
- Albrecht, T.L. Johnsson, M. et al (1993). *Understanding communication processes in focus groups*. Ur Successful focusgroups. Advancing the state of art. (s 65-88). Newbury Park: Sage Publications.
- Antonovsky, A. (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och Kultur
- Asp-Onsjö, L. (2014). *Parallella positioneringar bland pojkar. Om sociala hierarkier och skolprestationer*. Ur Att lyckas i skolan. Öhrn, E & Holm, A-S. Göteborgs universitet.
- Bauman, Z. (2002). *Individualiserade samhället*. Bokförlaget Daidalos.
- Beck, U. (1998). *Risksamhället*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Berg, G. Sundh, F & Wede C. (2012). *Läraren som ledare – i och utanför klassrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Bjärås, G & Kanström, L. (2000). *Folkhälsokunskap*. Stockholm: Liber.
- Börjesson, M. (2013). *Framtidspiloter*. Argument Förlag AB
- Fejes, A & Thornberg, R (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. Stockholm: Liber.
- Folkhälsomyndigheten. (2016). *Skolprestationer, skolstress och psykisk ohälsa bland tonåringar*. www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/23029/skolprestationer-skolstress-psykisk-ohalsa-tonaringar-16003-webb.pdf
- Francis, B. (2009). *The role of The Boffin as abject Other in gendered performances of school achievement*. Ur The Sociological Review, 645-669.
- Giddens, A. (1991/1997). *Modernitet och självidentitet. Självet och samhället I den senmoderna epoken*. Göteborg: Daidalos.
- Giddens, A. (1990/1996). *Modernitetens följder*. Lund: Studentlitteratur.
- Giddens, A. (2003a). *Sociologi*. Lund: Studentlitteratur.
- Giddens, A. (2003b). *En skenande värld. Hur globaliseringen är på väg att förändra våra liv*. Stockholm: SNS Förlag.
- Granström, K. (2012). *Tre aspekter på lärares ledarskap i klassrummet*. Ur Läraren som ledare – i och utanför klassrummet. Berg, G. Sundh, F & Wede C. Lund: Studentlitteratur.
- Gustafsson, J. (2014). *De framgångsrika pojkarna*. Ur Att Lyckas i skolan. Om Skolprestationer och kön i olika undervisningspraktiker. Göteborg: Göteborgs Universitet.
- Halkier, B (2010). *Fokusgrupper*. Malmö: Liber förlag.
- Hansson, A. (2004). *Hälsopromotion i arbetslivet*. Lund: Studentlitteratur.

Hattie (2014). **Synligt lärande. En syntes av mer än 800 metaanalyser om vad som påverkar elevers skolresultat.** Natur och Kultur.

Hawkins, J. D., Catalano, R. F. & Arthur, M. W. (2002). **Promoting science-based prevention in communities.** Addictive behaviors, 27, 951-976.

Henriksson, Göran. (2016). **Att motverka skolmisslyckanden. Konsten att ha två tankar i huvudet samtidigt.** Rapport 2016:9. Koncernavdelning data och analys. Enheten samhällsanalys Västra Götalandsregionen.

Holm, A-S. (2014). **Framtiden och betydelsen av betyg.** Ur Att Lyckas i skolan. Om Skolprestationer och kön i olika undervisningspraktiker. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Holme, I.M & Solvang, B.K (1997). **Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder.** Lund: Studentlitteratur AB.

Jeffrey, B & Troman, G. (2004). **Time for ethnography.** British Journal of Educational Research. 30 (4). 535-548.

Kommun- och Landstingsdatabasen. KOLADA ¹ http://www.kolada.se/?_p=jamforelse&unit_id=16679

Kvale, S. (1997). **Den kvalitativa forskningsintervjun.** Lund: Studentlitteratur.

Merriam. S.B (1994) **Fallstudien som forskningmetod.** Lund: Studentlitteratur.

Nilsson, E. & Håkansson, K. (2013). **Forskning för klassrummet Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet i praktiken.** Stockholm: Fritzes kundservice.

Ogden, T (2003). **Social kompetens och problembeteende i skolan-kompetensutvecklande och problemlösande arbete.** Liber förlag.

Pollock, G. (2002). **Contingent Identities. Uploading the Transnational Discourse.** Young Vol 10, No 1, 2002, s 59-72.

Rautalinko, E. (2007). **Samtalsfärdigheter – stöd, vägledning och ledarskap.** Liber.

Regeringen(2001).

www.regeringen.se/contentassets/0984ba5057644e688af0c741dbcf7662/konvention-om-erkannande-av-bevis-avseende-hogre-utbildning-i-europaregionen

SKL (2011). **Synligt lärande. Presentation av en studie om vad som påverkar elevers studieresultat.** Sveriges Kommuner och Landsting. ISBN/Bestnr: 978-91-7164-706-1

Skolinspektionen (2015). **Från huvudmannen till klassrummet – tät styrkedja viktig för förbättrade kunskapsresultat.** Skolinspektionens årsrapport 2015.

Skolverket (2012). **Likvärdig utbildning i svensk grundskola. En kvantitativ av likvärdighet över tid.** Rapport 374. Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2016a). **Redovisning av genomförandeplan för uppdrag om samverkan för bästa skolan samt redovisning av hur arbetet genomförts hittills.** Utbildningsdepartementet. 2016-03-15. Dnr 2015:778

Skolverket (2016b). *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Reviderad 2016. Stockholm.

Socialdepartementet (2016). *Socialtjänstlag (2001:453)*. *Svensk författningssamling 2001:453 t.o.m SFS 2016:1302*. www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453

Socialstyrelsen. (2010). *Social rapport 2010*.

Socialstyrelsen & Folkhälsomyndigheten & Sveriges Kommuner och Landsting (2014). *Öppna Jämförelser 2014 Folkhälsa*. Edita Bobergs AB.

SOU 2009:64. *Flickor och pojkar i skolan – hur jämställt är det?* Delbetänkande av Deja-delegationen för jämställdhet i skolan.

SKL. Sveriges Kommuner och Landsting. (2013). *Vänd frånvaro till närvaro. Guide till systematiskt skolnärvaroarbeta i kommuner*. <http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7164-947-8.pdf>

Sundin, J & Willner, S. (2003). *Samhällsförändring och hälsa olika forskarperspektiv*. Stockholm: Elanders AB

Trondman, M. (1999). *Kultursociologi i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Trost, J. & Levin, I. (2004). *Att förstå vardagen: med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv. 3., [rev. och utök.] uppl.* Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet. (2016). *Skollag (2010:800)*. *Svensk författningssamling t.o.m SFS 2016:1184*. www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Unicef. (2016). *Barnkonventionen*. <https://unicef.se/barnkonventionen/las-texten>.

Vetenskapsrådet (2002). *Forskningsetiska principer. Inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning*. http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf

Wede, Christer. (2012). *Elevanalysmodellen – analys av elevers lärande och utveckling*. Ur Läraren som ledare – i och utanför klassrummet. Berg, G. Sundh, F & Wede C. Lund: Studentlitteratur.

Wibeck, V. (2000) *Fokusgrupper. Om fokuserade gruppintervjuer som undersökningsmetod*. Lund: studentlitteratur.

Yndigegn, C. (2003). *Unge og regional identitet. Forvendninger og indstilling til livsbetingelser og livsmuligheder i den dansk-tyske graensregion*. Aabenraa. Institut for graensregionsforskning.

Öhrn, E. (2014a). *Kapitel 1 Introduktion*. Ur Att Lyckas i skolan. Om Skolprestationer och kön i olika undervisningspraktiker. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Öhrn, E. (2014b). *Kapitel 8 Framställning av utbildning, prestationer och Kön*. Ur Att Lyckas i skolan. Om Skolprestationer och kön i olika undervisningspraktiker. Göteborg: Göteborgs Universitet.

www.barnombudsmannen.se/for-dig-under-18/barnkonventionen/lek-fritid-kultur-och-vila/

www.friskutveckling.com/forskning.htm

www.1177.se/Tema/Barn-och-foraldrar/Mat-somn-och-praktiska-rad/skrik/Barn-och-somn

www.fyrbodal.se

www.halsokallanfyrbodal.se

www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

[www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation? xurl =http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3311](http://www.skolverket.se/om-skolverket/publikationer/visa-enskild-publikation?xurl=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D3311)

www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/it-i-skolan/undervisning/flippade-klassrum-har-bade-for-och-nackdelar-1.211569tp://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-

Bilaga 1: Exempel på yrken som ungdomarna drömmer om att arbeta med

- Advokat
- Ambulansförare
- Artist
- Astrofysiker
- Austronaut
- Bankrånare (via polishögskolan)
- Bilmekaniker
- Bilskrot
- Biodlare
- Bloggare
- Bonde
- Byggare
- Bygga bilar
- CS-go-proffs
- Jobba med barn
- Biltillverkare,
- Busschaufför
- Databyggare
- Datadesigner
- Datatekniker
- Dansproffs
- Dansare på elitnivå
- Danslärare
- Djurskötare
- Djurskötare på veterinärstation
- Doktor
- E-sporsmästare
- Eftersöksjägare
- Filmmakare
- Filmproducent
- Fiskeguide
- Fotbollsproffs
- Fotbollsspelare
- Fotbollstränare
- Forskare
- Fotograf
- Fysiker
- Förskollärare
- Företagare
- Författare
- Försvarsadvokat
- Fotbollsproffs
- Fotbollsspelare
- Gamer
- Grävmaskinist
- Handbollsproffs
- Handbollsspelare
- Hockeyprouffs
- Hockeyspelare
- IAC
- Ingenjör – något tekniskt
- IT-tekniker
- Jobba på Biltema
- Jobba på café
- Jobba inom TV
- Jobba på Game-shop
- Jobba på MorgonTV ("eller bli clownmördare")
- Jobba med hundar-omplacera hundar
- Jobba med hästar
- Jobba inom skog, jakt eller med fiske
- Jobba med katter, kaniner och fiskar..
- Jobba med små barn – gillar att vara med bebisar
- Jobba på zoo
- Kock
- Konditor
- Komiker
- Kommentator
- Konstnär
- Kändis
- Köra cross
- Lantbruk (jobba med någon man tycker om)
- Läkare
- Lasbilschaufför
- Lärare
- Läkare
- Maskiningenjör
- Mekaniker
- Murare
- Navy Seal (Marinkårssoldat)
- Något med ekonomi
- OS-ryttare
- Pilot
- Pizzabagare
- Polis
- Polis i LA
- Polis i New York,
- Politiker
- Programledare för fiskeprogram
- Programmerare
- Psykolog
- Radiopratare
- Reseledare
- Ridlärare
- Räddningstjänst
- Sjuksköterska
- Skådespelare
- Socionom
- Soppubbe eller stylist
- Spelningenjör,
- Speldesigner
- Speltestare
- Spelutvecklare
- Svetsdykare
- Stort spelföretag (jobba där)
- Sänglärare
- Jobba inom tv
- Trummis
- Trädgårdsmästare,
- Truckförare
- Veterinär
- Youtuber
- Youtubekändis
- Ägare av ett stort klädmärke

"Jag har väl egentligen ingen tydlig dröm, men drömmen är att börja drömma"

"Det var roligt att göra hatten - då började man fundera...."

Bilaga 2: Upplägg i klasserna

Vi valde att genomföra vårt projekt med ungdomarna på tre träffar där vi dels introducerade projektet, oss själva och väckte nyfikenhet kring projektet. Gång 2 hade vi fokusgrupper med frågeställningar (se bilaga 2) och gång 3 delade vi resultatet med eleverna!

Tidigare hade vi även förankrat projektet såväl med mentorer och rektorer. Dessutom var föräldrar och vårdnadshavare informerade om projektet.

1:a träffen- helklass och träff med mentorerna.

Vår första träff innebar att vi ville introducera och väcka nyfikenhet hos ungdomarna. Det var viktigt för oss att de skulle känna till både vad projektet skulle innehålla till vissa delar men också veta vilka de skulle träffa kommande gång. För att börja så bra som möjligt så ville vi också väcka nyfikenhet hos eleverna. Projektets stora fråga var från börja om eleverna hade några yrkesdrömmar och drömmar i övrigt. Vi valde att fokusera på yrkesdrömmarna vid första träffen och introducerade ett hjälpmedel i form av en hatt som eleverna skulle få dra ett yrke ur. De fick sedan berätta för resten av klassen vad de fått på sin lapp och utifrån det fundera på om det var ett yrke de ville ha eller inte. Vi ville åt känslan av att bli tilldelad ett yrke, att inte få välja själva. De flesta ungdomar reagerade just på detta, för en del var detta tilldelade yrke något som de kunde tänka sig och för andra var repliken "nej detta vill jag inte bli så någon och kan jag få byta med kompisen var någon annans reaktion". Vi tackade för oss och berättade när vi skulle komma tillbaka.

2:a träffen- fokusgrupper

Vi lät elevernas mentorer dela in dem i grupper om 6-9 elever och träffade dem under ca 1,5 timme var. Beroende på vilken plats skolorna kunde upplåta har vi varit i allt från slöjdsal till grupprum och klassrum. Vi utgick från en semistrukturerad intervjuguide med eleverna. Vi började med att presentera lite om oss själva och vad vi hade haft för drömyrken när vi växte upp. Sedan fick eleverna göra en fyrfältsövning med en presentation om sig själva, viktiga personer i deras liv samt drömmar. De blev sedan indelade i grupper om två eller tre utifrån hur de fyllde år på året där de fick intervjua varande samt sedan presentera den andra för gruppen. Vi varvade sedan med olika metoder och frågeställningar, exempelvis olika värderingsövningar där de fick ta ställning till olika frågor om skolan och framtiden. Dessutom använde vi oss av individuella skrivövningar där de fick svara på frågor om skolan, hemmet, fritiden och framtiden. Vi gjorde skalövningar 1-6 där de fick fundera och svara kring skolan, vi hade oavslutade meningar om hur de önskade att lektioner och lärare skulle vara. Eleverna fick även ta ställning till ja nej eller kanske om olika frågor om skolan, med efterföljande öppna frågor och gjorde en snabb övning där de fick hålla upp röda och gröna kort om de höll med eller inte. Även ett kanske kort tillverkades.

Dessutom användes en hel del öppna frågor kopplat till ungdomarnas framtid.

Vi använde oss i slutet av träffen av hatten där eleverna fick skriva sitt eller sina drömyrken och lägga i hatten. Dessa lästes sedan upp samt sparades.

3:e träffen- helklass

På tredje träffen ville vi delge eleverna det resultat vi fått fram och detta valde vi återigen att använda en hatt till. Vi införskaffade en ny hatt som var guldfärgad för att visuellt visa att nu var det färdigt och vinsten låg i hatten. Vi skrev resultatet i små korta citat på lappar som eleverna fick dra var sin i ordning och läsa upp för klassen om de ville. Vi hade även med oss delar av vårt material för att visa i samband med att de läste upp en lapp som överensstämde med bilden. Vi visade även den hatt vi tidigare haft med oss och nu fyllt med alla 6:or och 7:ors drömyrken. Vi gjorde till sist en skriftlig uppföljning där eleverna fick berätta vad de tyckte om projektet och om de skulle vilja delta igen.

Bilaga 3: Intervjuguide och program gång 2 med fokusgrupperna.

- **Inledning och presentation**
 - Hej! Vilka är vi och vad är syftet?
 - Vi berättar också om våra egna yrkesdrömmar i 12-13-årsåldern.
 - Presentation av eleverna
 - Eleverna gör en fyrfältsövning individuellt (Namn, Tycker om att göra, drömmer om, några viktiga personer i mitt liv är)
 - Dela in utifrån födelsedag (intervjua varandra) i grupper om 2 - presentera varandra.
- **Nulägesanalys – syftar till att undersöka förutsättningarna för ett bra lärande i klassrummet, samt syftar till att undersöka huruvida skolan främjar elevernas framtidstro, studiemotivation, samt respekt för varandra. Dessutom syftar nulägesanalysen till att undersöka elevens upplevelse av stödet hemifrån samt ungdomarnas olika fritidsintressen och hur de relaterar dessa till livet, skolan och framtiden.**
 - **Lärandemiljön i klassrummet**
 - De flesta lektioner är intressanta och roliga!
 - Linjeövning (1) – (6)
 - En bra lektion är.....(oavslutad mening)
 - En mindre bra lektion är..... (oavslutad mening)
 - Det är coolt/populärt prestera bra i skolans olika ämnen
 - Ja, nej, kanske
 - Vad är det som gör att man börjar plugga och anstränga mig mer?
 - En bra lärare är en som.....(oavslutad mening)
 - Jag får den hjälp och det stöd jag behöver i klassrummet – (individuellt övning – skriftligen och anonymt)
 - **Kryssa i alternativen nedan**
 1. Ja
 2. Nej (jag önskar mer stöd i form av.....)
 3. Ibland (jag önskar mer stöd i form av.....)
 - I klassrummet är det enkelt att samarbeta med mina klasskamrater
 - Ja, nej, kanske
 - Resonemang med ungdomarna utifrån dessa alternativ
 - **Socialt samspel i korridor, raster och i matsalen**
 - **Påståenden (metod grön lapp håller med/röd lapp håller inte med)**
 - På rasterna och i matsalen kan jag lita på mina klasskamrater helt och fullt
 - På rasterna och i matsalen får alla vara med!
 - Rasterna är oftast roliga!
 - På rasterna händer är det sällan bråk!
 - I korridoren känner jag mig oftast trygg
 - I korridoren blir det sällan bråk
 - Vägen till och från skolan känns oftast trygg
 - **Hem och fritid som främjar elevernas skolprestationer! (Individuellt och anonymt skriftligen)**
 - Hur viktig är din skolgång för din förälder/vårdnadshavare?
 1. Jätteviktig (6) – Inte alls viktig (1)
 - Du får tillräckligt med stöd hemifrån för att lyckas med skolarbetet (betyg, resultat)? Håller med fullt (6) – håller inte alls med (1)
 - Hur mycket påverkar hemsituationen hur du lyckas i skolan?
 1. Påverkar mycket (6) – påverkar inte alls (1)
 - Hur nöjd är du med din fritid (kompisar, aktiviteter)
 1. Jättenöjd (6)-Inte alls nöjd (1)
 - Jag önskar mig mer av.....på min fritid
- **Framtidsanalys – syftar till att undersöka framtida förutsättningar, drömmar och ambitioner för ett bra lärande i klassrummet, samt syftar till att undersöka om skolan främjar elevernas framtidstro, studiemotivation, samt respekt för varandra.**
 - **Lärandemiljön i klassrummet**
 - 4-hörnsövning samt efterföljande resonemang.
 - Vad viktigast för att du och dina klasskamrater ska få bra betyg och resultat i skolan?
 1. Att var och en av eleverna tar ansvar för att komma i tid och anstränga sig i skolarbete, läser läxor m m.
 2. Att läraren är bra och bryr sig om eleven lyckas med skolarbetet.
 3. Att varje elev kan få hjälp med läxor?
 4. Öppet hörn.
 - **Socialt samspel i korridor, rast (framtid) – brainstorming (bladderblock)**
 - I korridoren/på rasten skulle jag vilja att (fysiskt, psykiskt – socialt)(oavslutad mening)....
 - **Om jag.....(skriva)**
 - Om jag fick bestämma en dag på min skola skulle jag.....(oavslutad mening)
 - Om jag fick bestämma en sak om framtiden skulle jag bestämma.....(oavslutad mening)
 - Övningen "Hatten" (var och en skriver ett yrke som de önskar att arbeta med i framtiden) och vi ställer frågor om vad som krävs för att uppnå detta?
 - Vi kommer tillbaka och återkopplar till er och berättar mer om vad vi kommit fram till! Tack och hej!

Bilaga 4 Dokumentationsmall

-Samla in fyrfältsövningen efter dom har presenterat varandra - stryk namn

Linjeövningen

De flesta lektionerna är intressanta och roliga (håller med helt och fullt (6) -håller inte med alls (1)

1 2 3 4 5 6

(Hur många står på respektive siffra och utsagor och utsagor kopplade till detta)

Oavslutade meningar (muntligen skriv ner nyckelord av det som sägs)

En bra lektion är.....

En mindre bra lektion är.....

Det är coolt/populärt att prestera bra i skolans olika ämnen - notera utsagor som sägs efter följdfrågorna

JA NEJ KANSKE

Oavslutade meningar (muntligt, skriv ner det som sägs)

En bra lärare är en som.....

Samla in individuell övning

- "Jag får den hjälp och det stöd jag behöver i klassrummet"
- Hur viktig är din skolgång för din förälder/vårdnadshavare?
 - Jätte viktig (6) – Inte alls viktig (1)
- Du får tillräckligt med stöd hemifrån för att lyckas med skolarbetet (betyg, resultat)? Håller med fullt (6) – håller inte alls med (1)
- Hur mycket påverkar hemsituationen hur du lyckas i skolan?
 - Påverkar mycket (6) – påverkar inte alls (1)
- Hur nöjd är du med din fritid (kompisar, aktiviteter)
 - Jättenöjd (6)-Inte alls nöjd (1)
- Jag önskar mig mer av.....på min fritid

I klassrummet är det enkelt att samarbeta med mina klasskamrater. (Skriv ner hur många som står på och notera berättelser utsagor)

JA NEJ KANSKE

SOCIALT SAMSPEL I KORRIDOR

Påståenden (Röd och Grön lapp skriv hur många som håller upp respektive och notera utsagor)

- På rasterna och i matsalen kan jag lita på mina klasskamrater helt och fullt.

RÖD

GRÖN

- På rasterna och i matsalen får alla vara med.

RÖD

GRÖN

- Rasterna är oftast roliga

RÖD

GRÖN

- På rasterna är det sällan bråk

RÖD

GRÖN

- I korridoren känner jag mig oftast trygg

RÖD

GRÖN

- I korridoren blir det sällan bråk

RÖD

GRÖN

- Vägen till och från skolan känns oftast trygg

RÖD

GRÖN

Samla in individuell skalövning kring hem och fritid som främjar elevernas skolprestationer

Samla in "Jag önskar mig mer avpå min fritid"

FRAMTIDSANALYS

Fyra hörn uppgift "Vad är viktigast för att du och dina klasskamrater ska få bra betyg och resultat i skolan? (utsagor kopplat till skolan och framtiden)

1.....

Socialt samspel i korridor, rast (Framtid) (Samla in postit lappar samt anteckna eventuella utsagor som berättas utifrån dessa
.....)

Samla in den skriftliga övningen "om jag fick bestämma en sak om framtiden"

Övningen "Hatten". (skriv samt berätta om yrkesdrömmar + vad man anser krävs för att bli.....)

.....

ÖVRIGT (saker som ligger utanför frågeställningarna, gruppen m.m)

.....